

Annika Kauppi

Koto - Klaukkalan uusi kirjasto

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Rakennusarkkitehti (AMK)

Opinnäytetyö

24.4.2019

Tekijä Otsikko	Annika Kauppi Koto - Klaukkalan uusi kirjasto
Sivumäärä Aika	88 sivua + 2 liitettä 24.4.2019
Tutkinto	Rakennusarkkitehti (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Rakennusarkkitehtuuri
Ammatillinen pääaine	Rakennusarkkitehtuuri
Ohjaajat	Lehtori, Kaisa Hyyti Tuntiopettaja, Jarkko Könönen
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli suunnitella uusi kirjastorakennus Klaukkalan keskustaan. Vanha kirjasto on tiloiltaan melko vaatimaton ja syrjässä. Sen palvelut eivät myöskään täysin vastaa kylän asukkaiden ja nykyaikaisen kirjastotoiminnan tarpeita. Uusi kirjastorakennus voisi paremmin tukea kylän yhteisöllistä, ei-kaupallista toimintaa ja elinikäistä oppimista. Samalla se tarjoaisi lisää tiloja, joilla tukea useiden peruskoulujen ja päiväkotien sivistävää ja kasvatuksellista toimintaa.</p> <p>Suunnittelutyön lähtötietoja varten opinnäytetyössä tutkitaan kirjastorakennusten kehitystä, historiaa ja nykypäivän vaatimuksia Suomessa. Tutkimuksessa keskitytään kirjastoarkkitehtuurin lisäksi kirjaston toimintaan ja tilajärjestelyihin ja sitä tehtiin analysoimalla olemassa olevia, nykyaikaista kirjastotoimintaa vastaavia kirjastorakennuksia Suomessa sekä kirjallisuutta aiheesta.</p> <p>Tutkimuksessa löydettiin kirjastorakennuksissa toistuvia yhtäläisyyksiä, millaisia tiloja nykyaikainen kirjastorakennus vaatii toimiakseen sekä uusia ajatuksia siitä, millainen kirjastorakennus voi olla. Tutkimuksen avulla laadittiin pieneen kirjastoon sopiva tilaohjelma. Opinnäytetyön lopputuloksena on rakennussuunnitelma kirjaston nykyaikaista toimintaa vastaavasta kirjastorakennuksesta, joka ottaa kantaa ympäristöönsä ja toimii Klaukkalan keskustan uutena keskusrakennuksena ja kohtaamispaikkana.</p>	
Avainsanat	kirjasto, arkkitehtuuri

Author Title	Annika Kauppi Koto - New Library of Klaukkala
Number of Pages Date	88 pages + 2 appendices 24 August 2019
Degree	Bachelor of Construction Architecture
Degree Program	Construction Architecture
Professional Major	Construction Architecture
Supervisor(s)	Kaisa Hyyti, Lecturer Jarkko Könönen, Part-time teacher
<p>The purpose and the aim of the thesis were to design a new library in the centre of Klaukkala, as the old building cannot provide up-to-date services in its current location. The library is currently situated in a space that is rather small and hidden when the library should be in a more visible and welcoming place. A new library building could give the village a new communal and non-commercial building which could support lifelong learning in the community. It would also supply more spaces for the many schools and kindergartens of the area to sustain their educative functions.</p> <p>The library history, the evolution of the library building and the demands of a modern library were studied to aid the design part of the project. The methods used in the project were analysing existing Finnish library buildings and studying literature of the subject matter. The study focuses on library architecture, modern library functions and services, as well as their plan layout.</p> <p>This thesis shows many similarities between different up-to-date libraries as well as what kind of spaces a modern library needs to function. It also gives ways to add some new ideas of library design. With the research, the space program of the small library was made. The end result of the study is an architectural design of an up-to-date library that works as a new central building and meeting place of Klaukkala.</p>	
Keywords	library, architecture

Sisällys

Sanasto

1	Johdanto	1
2	Kirjasto rakennustyyppinä	3
2.1	Kirjastojen historian tärkeitä etappeja	3
2.1.1	Kirjastojen historiaa Euroopassa ja Yhdysvalloissa	3
2.1.2	Kirjastojen historiaa Suomessa	7
2.2	Yleisen kirjaston tehtävät ja merkitys nykypäivänä	9
2.3	Kirjastotyypit	10
2.3.1	Yleiset kirjastot	10
2.3.2	Tieteelliset kirjastot	10
2.3.3	Koulukirjastot	11
2.3.4	Erikoiskirjastot	11
2.3.5	Yksityiset kirjastot	11
2.4	Kirjastoarkkitehtuurin merkkirakennuksia	12
2.4.1	Helsingin yliopiston kirjasto, Carl Ludvig Engel 1845	13
2.4.2	Rikhardinkadun kirjasto, Theodor Höijer 1880	16
2.4.3	Kallion kirjasto, Karl Hård af Segerstad 1912	19
2.4.4	Viipurin kaupunginkirjasto, Alvar Aalto 1935	21
2.5	Kirjastorakennuksia 1950-luvun jälkeen	23
2.5.1	Töölön kirjasto, Aarne Ervi, 1970	23
2.5.2	Vallilan kirjasto, Juha Leiviskä, 1991	28
2.5.3	Turun pääkirjasto, JKMM, 2007	34
2.5.4	Seinäjoen kaupunginkirjasto, JKMM Arkkitehdit, 2012	42
2.5.5	Keskustakirjasto Oodi, ALA arkkitehdit 2018	48
3	Johtopäätökset	55
3.1	Kirjaston tilojen suunnittelu	55
3.1.1	Tilat ja tilojen järjestely	55
3.1.2	Kirjahyllyt ja tilallisuus	57
3.1.3	Valaistus	58
3.2	Vyöhykkeisyys	60
3.2.1	Julkinen – puolijulkinen – yksityinen	60
3.2.2	Hiljainen – äänekäs	60
3.3	Lukusopet	61

3.4	Ulkotilojen hyödyntäminen	62
4	Suunnitelma	64
4.1	Lähtötietoja	64
4.1.1	Klaukkala asuinalueena	64
4.1.2	Klaukkalan nykyinen kirjasto	66
4.1.3	Tonttianalyysi	67
4.2	Arkkitehtuurireferenssit	70
4.2.1	The Southmere Village Library, Reiulf Ramstad Arkitekter	70
4.2.2	Hide Park Library, Kostova, Wroblewski & Lechler	72
4.2.3	Alhambran linnoitus, palatsi ja sisäpihat	73
4.3	Koto-kirjasto, Rakennussuunnitelma	74
4.3.1	Konsepti – Yhteys	75
4.3.2	Tilaohjelma ja tilojen järjestely	76
4.3.3	Massa, muoto ja julkisivut	79
4.3.4	Rakenteet ja sisätilojen arkkitehtuuri	80
4.4	Pihasuunnitelma	82
5	Loppupäätelmät ja kiitokset	85
	Lähteet	86
	Liitteet	
	Liite 1. Planssipienennökset	
	Liite 2. Kuvia suunnitelman pienoismallista	

Sanasto

Avoin hyllyjärjestelmä

Kirjastojen hyllyjärjestelmä, jossa kirjahyllyt ovat kaikkien kirjaston käyttäjien vapaasti tutkittavissa (*Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria. s. 16*).

Galleria

Taidenäyttelytila, taidehalli, taide- tai (henkilö)kuvakokoelma (*kielitoimiston sanakirja, haettu 20.4.2019*).

Loggia

Yhdeltä tai useammalta puolelta avoin ja pilarien tai pylväitten kannattama halli tai käytävä, joka on tavallisesti rakennuksen osa, mutta voi olla myös itsenäinen rakennelma (*Taidehistorian sanasto, Jyväskylän yliopisto, s.36*).

Lukusoppi

Kirjastosalissa tai kirjaston muussa avoimessa tilassa sijaitseva pienimittakaavainen luku- tai työskentelytila.

Lukusali

Lukemiseen ja oleskeluun tarkoitettu kirjaston huone (*kielitoimiston sanakirja*).

Parvi

Varsinkin teatteri- ja konserttisalin yläosassa oleva parvekemainen tila (*kielitoimiston sanakirja*). Tässä tapauksessa kirjastosalin ympäri kiertävä parvekemainen tila.

Suljettu hyllyjärjestelmä

Vanha kirjastojen hyllyjärjestelmä, jossa hyllyt sijaitsivat asiakkailta suljetussa tilassa, jonne vain kirjastonhoitajalla oli pääsy (*Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria. s. 16*).

1 Johdanto

Uuden keskustakirjasto Oodin myötä kiinnostus kyseiseen rakennustyyppiin on kasvanut ja ajatusmaailma siitä, mitä kirjasto on, on muuttunut monipuolisemmaksi. Tekniikan kehittyessä kirjastojen palvelut ovat täydentyneet ja toimintojen tilantarve ja painotus on muuttunut kirjallisuudesta kirjaston käyttäjiin. Tämä opinnäytetyö käsittelee kirjaston kehittymistä rakennustyyppinä Suomessa, kirjasto-organisaation historiaa sekä nykyaikaiseen kirjastoon vaadittavia tiloja ja palveluita.

Olen asunut melkein koko lapsuuteni Klaukkalassa ja käynyt peruskoulut ja lukion Klaukkalan kouluissa. Kirjasto on aina ollut minulle rakas paikka, joka on muovannut identiteettiäni ja tarjonnut tietoa ja rauhaa sitä tarvittaessa. Tällä hetkellä Klaukkalan kirjasto sijaitsee entisessä liiketilassa, Klaukkalantien ja Kuonomäentien risteyksessä. Nykyisellään sen tilat eivät palvele kirjaston toimintaa ja käyttäjiä ajanmukaisen kirjastotoiminnan edellyttämällä tavalla. Kirjasto on vielä suurimmaksi osaksi aineiston säilytyspaikka, eikä niinkään elinikäiseen oppimiseen kannustava, tiedon löytämisen ja oivaltamisen tila.

Klaukkala on kasvava kylä Nurmijärven eteläosassa. Sillä on yhteinen raja Espoon ja Vantaan kaupunkien kanssa. Alue on erityisesti lapsiperheiden suosiossa, sillä Helsingin keskustaan on vain 24 km matkaa ja kylässä on runsaasti lapsiperheitä tukevia palveluita kuten kouluja, päiväkoteja ja vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksia. Kylä on jakautunut Klaukkalantien varrelle muodostuneen keskusta-alueen ympärille, joka on muuttumassa niin toiminnoiltaan, kuin kaupunkikuvaltaankin. Tämä johtuu keskustan linja-autoaseman siirtymisestä uudelle asuinalueelle, Viirinlaaksoon, sekä uusien kerrostalojen rakentamisesta vanhojen rivitalojen tilalle. Muutosvaihe tarjoaa kylälle mahdollisuuden muokata identiteettiään ja kaupunkikuvaansa kutsuvammaksi

Vanhan linja-autoaseman vieressä sijaitsevalta tontilta, Lepsämäntie 2, vapautuu rakennusala, kun tontilla tällä hetkellä sijaitseva S-market puretaan. Tontti on sijainniltaan optimaalinen uudelle keskusrakennukselle, sillä se sijaitsee vilkkaiden Klaukkalantien ja Lepsämäntien risteyksessä hyvin näkyvällä ja saavutettavalla paikalla. Tontti sijaitsee lähempänä myös Klaukkalan suurimpia kouluja kuin nykyinen kirjasto, minkä vuoksi se

on valittu opinnäytetyön rakennussuunnitelman sijainniksi. Näkyvyyttä ja identiteettiä paikalle luo myös tontin viereinen Vaskomäki.

Uusi kirjastorakennus tarjoaisi Klaukkalalle uuden keskusrakennuksen, jossa palvelut ja tilat vastaisivat niin oppilaiden, kuin muidenkin alueen asukkaiden tarpeita. Tällä hetkellä yhteisiä kohtaamispaikkoja ovat vain kaupat ja liikekeskukset, joten uusi rakennus voisi tarjota tähänkin ei-kaupallisen ratkaisun. Uudet kirjastot, esim. Seinäjoen kirjasto sekä Helsingin keskustakirjasto Oodi, luovat uutta näkökulmaa siitä mitä kirjastorakennus voisi tulevaisuudessa olla.

Opinnäytetyön tavoite oli suunnitella 2020-luvun kirjastotoimintaa monipuolisesti tarjoava kirjastorakennus Klaukkalan keskustaan ja sen tutkimuskysymykseksi muodostui: Millainen on Klaukkalan keskustaan sopiva uusi kirjastorakennus? Opinnäytetyön sisältö koostuu tutkimuksesta, johon kuuluu eri ajankohtina suunniteltujen kirjastorakennusten analysointi, kirjastorakennusten historian ja käyttötarkoitusten tutkiminen sekä Klaukkalan kylän identiteetin ja olosuhteiden kuvaaminen. Tutkimuksessa keskitytään suurelta osin kirjastorakennusten kehitykseen ja toimintaan sekä niiden tilallisuuden ja käytön analysointiin. Tutkimustyön perusteella tehdään aiheeseen liittyvä rakennussuunnitelma uudesta kirjastosta, jonka lähtötiedot kerättiin valittujen kirjastojen- sekä Klaukkalan analyysien perusteella.

2 Kirjasto rakennustyypinä

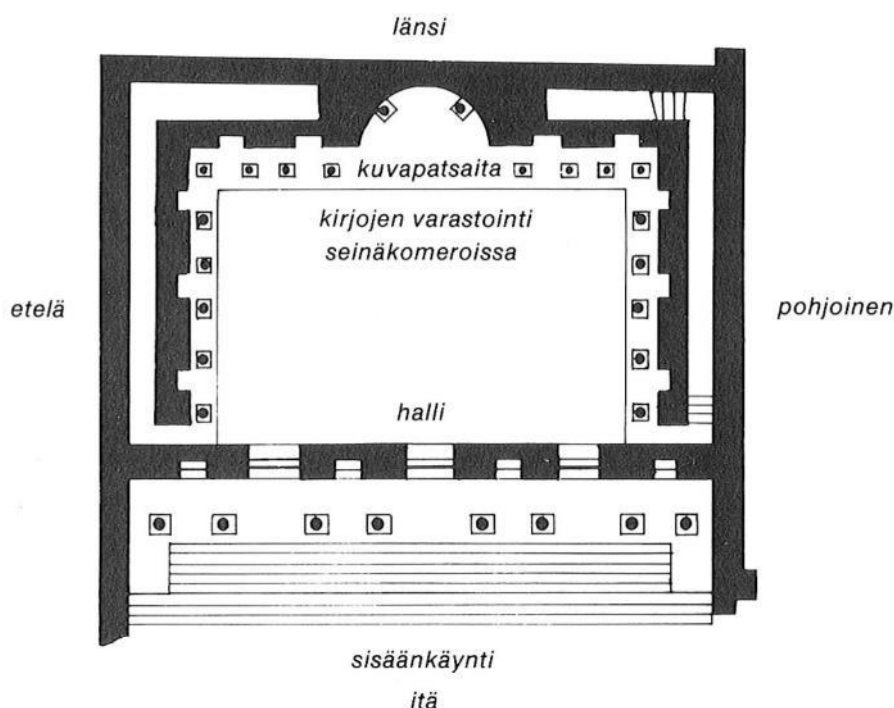
Monella saattaa olla käsitys kirjastoista kirjojen säilyttämisen- ja lainauspaikkana, mikä on hiukan vanhanaikainen ajattelutapa. Kirjastot ovat käyttäjiä varten, niiden toiminta perustuu tavallisen ihmisen tiedonjonon tyydyttämiseen, opettamiseen, tietämättömyyden parantamiseen, muiden ihmisten kohtaamiseen ja auttamiseen. Kirjasto on nyky-yhteiskunnassa yksi ainoita paikkoja, joihin kuka tahansa saa tulla viettämään aikaa kuluttamatta rahaa, sillä kirjastot toimivat Suomessa verorahoin. Kirjaston toiminta ei katso ikään, sukupuoleen, ulkonäköön, yhteiskunnalliseen asemaan, rahalliseen tilanteeseen tai kulttuuriin, vaan kaikki kansalaiset ovat tervetulleita käyttämään kirjaston palveluita ilmaiseksi. Kirjaston tärkein päämäärä on elinikäinen oppiminen, oli kyse sitten tietotekniikan, robotiikan tai kielen oppimisesta.

2.1 Kirjastojen historian tärkeitä etappeja

Tämä kappale käsittelee kirjastojen historiaa, mistä rakennustyyppi on lähtöisin ja mitkä ovat sen merkittävimmät kehitysvaiheet Suomessa ja Euroopassa. Kappaleessa ei käsitellä Aasian ja Islamistisen kulttuurin kirjastoja, vaan historia on rajattu käsittelemään vain länsimaisen kirjaston kehitystä.

2.1.1 Kirjastojen historiaa Euroopassa ja Yhdysvalloissa

Kirjastojen historia kulkee käsi kädessä kirjoittamisen historian kanssa, ja alkaa n. 3000 eaa. Pohjois-Afrikasta, Mesopotamian alueelta. Aluksi kirjastot olivat vain kirjoitetun tekstin säilyttämiseen tarkoitettuja hyllyjä, joissa säilöttiin papyruskääröihin tai savilaa-toille ikuistettuja myyntitapahtumien kirjanpitoa ja inventaariota. (*Encyclopedia Britannica*.) Sana kirjasto tulee alkuperäisesti Kreikan kielen sanasta bibliotheca, joka tarkoittaa kirjojen säilyttämistä varten valmistettua, tietynlaista hyllykköä (*The Finnish Library Space*. s. 14-15).

Kuva 1. Antiikin Rooman kirjastorakennusten perusratkaisu. Kuva lainattu: Suomen yleisten kirjastojen historia s. 469.

Antiikin Kreikassa kirjallisuuden ja tiedon kerääminen nähtiin arvokkaana ja monien kreikkalaisten temppelien yhteyteen syntyi kirjastoja 400 luvulla eaa. Samalla syntyi myös monia yksityisiä kokoelmia sivistyneemmän väen toimesta. Kokoelmien kasvaessa perustettiin kirjastoja suurten filosofian koululaitosten yhteyteen, ja näistä kirjastoista merkittävimpiä oli Aristoteleekseen perustama tieteellinen kirjasto. (*Encyclopedia Britannica.*)

Muinaisen ajan kirjastoista merkittävimpiä oli n. 295 eaa. valmistunut Alexandrian kirjasto Egyptissä, joka aikoinaan edusti kirjastojen malliesimerkkiä. Sen kokoelmat saivat alkunsa Aristoteleekseen tieteellisen kirjaston kokoelmista. (*Encyclopedia Britannica.*) Alexandrian kirjasto vaikutti myöhemmin muun muassa Rooman valtakunnan rakentamiin kirjastoihin. Sen kokoelmissa oli tekstejä monista eri aiheista ja vaikuttavimmillaan se kattoi 750 000 papyruskääröä. Alexandrian kirjasto ja suurin osa sen kokoelmista tuhoutuivat kansainvaelluksen aikana n. 100-luvulla eaa. (*History Magazine.*) Toinen mui-

naisen ajan merkittävistä kirjastoista oli n. 600 eaa. rakennettu Ashurbanipalin kuninkaallinen kirjasto Ninevehissä, jonka savilaattakokoelmista suuri osa on säilynyt tähän päivään saakka. (*The British Museum.*)

Myös Roomassa n. 500 luvulla eaa. oli muodikasta kerätä kirjallisuutta, minkä johdosta sinne syntyi runsaasti yksityisiä kirjastoja asuntojen yhteyteen. Suurimpia näistä yksityisistä kokoelmista saattoi olla kenraali Lucius Licinus Luculluksella, josta merkittävän osan hän oli saanut sotasaaliina. Yksityisten kirjastojen lisäksi Julius Caesar perusti Rooman ensimmäisen julkisen kirjaston, jonka suunnitelmat ja rakentamisen saattoi loppuun Asinius Pollio Caesarin kuoltua ennen sen valmistumista. Esimerkkiä seuraten myös myöhemmät hallitsijat perustivat entistä vaikuttavampia julkisia kirjastoja ollakseen mahdollisempia kuin edelliset hallitsijat. (*Encyclopædia Britannica.*)

Antiikin kirjastojen tuhouduttua seuraavat kirjastot alkoivat keskiajalla vähitellen muodostua uskonnollisten rakennusten yhteyteen. Etenkin luostareissa alettiin säilyttää ja kopioida kirjallisuutta. Luostareissa kirjojen kopiointi tehtiin käsin ja tätä toimintaa varten moniin luostareihin rakennettiin pitkien käytävien yhteyteen ikkunallisia syvennyksiä, joissa kirjoittajalla oli riittävästi valoa ja pieni soppi keskittymistä varten. Näiden luostareiden kirjastot olivat melko pieniä ja muodostuivat yhdestä tai useammasta hyllystä, joiden sijainti oli kirkkosalin seinustalla. (*The Finnish Library Space. s.14-15.*) Luostareiden lisäksi kirjastoja perustettiin myös yliopistoihin, joista tuli keskiajan kirjallisuuden keskuksia. Näitä varhaisia yliopistoja olivat muun muassa Bolognan yliopisto Italiassa ja Oxfordin yliopisto Englannissa. (*Encyclopædia Britannica.*)

Myöhäiskeskiajalla, n.1300-luvulta alkaen, alkoi aatelisväestö jälleen keräämään kirjallisuutta ja muodostamaan yksityisiä kirjastoja. Vain rikkaimmilla oli varaa luostarien munkkien käsin kirjoittamiin ja kopioimiin kirjoihin, mutta tähän tuli muutos, kun vuonna 1436 Johannes Gutenberg keksi painokoneen. Keksinnön avulla kirjojen kopioiminen ja kirjoittaminen nopeutui huomattavasti ja kirjallisuuden määrä kasvoi. Samalla kun kirjojen hinnat laskivat, myös porvariväestöllä oli varaa hankkia niitä. (*Encyclopædia Britannica.*)

Renessanssiajattelun ja kirjallisuuden määrän kasvun myötä alkoi Eurooppaan syntyä uusia, arkkitehtonisesti merkittäviä kirjastorakennuksia, kuten Michelangelon Firenzeen

suunnitelma Bibliotheca Laurenziana vuonna 1524 (*Libraries. Architecture and Equipment s.5-15*).

1600-, 1700- ja 1800-luvut ovat kirjastojen historian merkittävintä aikaa, sillä silloin valistus, kirjatutannon kehittyminen ja myöhemmin teollistuminen, edesauttoivat suurten kansallis- ja yliopistojen kirjastojen perustamista. Samoihin aikoihin monet kirjastot erottautuivat omaksi instituutiokseen, vaikka ne eivät vielä pitkiin aikoihin olleet julkisia ja kaikille avoimia. Ensimmäisiä julkiseksi kirjastoksi rakennettuja kirjastoja oli the Royal Library of Berlin, jonka Preussin kuningas Frederick II rakennutti Berliinin keskustaan vuosina 1774-1778. (*Libraries. Architecture and Equipment s.5-15.*) 1800-luvulla painotekniikka kehittyi, mikä mahdollisti suurten painoerien valmistuksen. Tämä puolestaan kasvatti kirjastojen kokoelmia huomattavasti, mistä johtuen kirjastorakennukset laajenivat ja niiden tilajärjestelyt kehittyivät. Kirjastoissa painopiste alkoi siirtyä kirjoista lukijoihin. Teollisen vallankumouksen myötä myös kirjastoarkkitehtuuri kehittyi ja uudet rakenteelliset keksinnöt edesauttoivat entistä upeampien kirjastojen suunnittelun. (*Libraries. Architecture and Equipment s.5-15.*)

Yhdysvalloissa 1800- ja 1900-luvulla rakennettiin runsaasti uusia, tilajärjestelyiltään innovatiivisia julkisia kirjastoja. Julkiset, eli yleiset kirjastot todettiin toiminnaltaan vaativan erilaisia tiloja kuin tieteellisten yliopistojen kirjastot ja pitää kokoelmissaan kaikille tarkoitettua kirjallisuutta. Näin yleisiin kirjastoihin kehittyi tilaohjelma, jossa oli erikseen useampi lukusali eri kirjallisuuslajeja varten, kaikille avoimet kirjahyllyt sekä lasten kirjasto. Yhdysvaltojen yleiset kirjastot toimivat aikansa edelläkävijöinä ja myöhemmin niistä otettiin mallia myös Suomen ensimmäisiin yleisiin kirjastorakennuksiin. Myös ajattelutapa kirjaston keskeisestä sijainnista ja kutsuvuudesta syntyi näihin aikoihin. 1900-luvun vaihteessa liikemies Andrew Carnegie rahoitti ja rakennutti yli 2 500 uutta kirjastorakennusta, joissa hyödynnettiin tätä uutta tilaohjelmaa. Hänen perustamansa Carnegie-säätiö toimii vieläkin yhdysvaltalaisten kirjastojen tukijana ja kokoelmien lahjoittajana. (*Suomen yleisten kirjastojen historia s.477-479.*)

2.1.2 Kirjastojen historiaa Suomessa

Suomen kirjastojen historia ei kulje muun Euroopan kanssa samaa rataa, sillä suomessa ei ollut suuria kirjallisuuskokoelmia omistavia luostareita, kuninkaita tai rikkaita aristokraatteja, jotka olisivat perustaneet kokoelmiensa avulla kirjastorakennuksia. Vain yhdestä, Viipurissa sijainneesta yksityisestä kirjallisuuskokoelmasta on tarkempaa tietoa. (*The Finnish Library Space*, s.26.) Kirjastot ovat kuitenkin muun Euroopan tavoin, saaneet Suomessakin alkunsa kirkon ja koulujen toiminnasta. Kirjastojen historia on täällä huomattavasti lyhyempi myös siksi, että suomessa keskiaika alkoi vasta n. 1100-luvulla. (*Suomen yleisten kirjastojen historia* s. 18.)

Ensimmäiset suomalaiset kirjastot olivat kirkkojen ja luostareiden uskonnollisia tekstejä käsittelevää kirjallisuutta säilyttäviä hyllyköitä ja huoneita. Esimerkiksi vuonna 1438 perustettu Naantalin birgittalaisluostarin kirjasto oli tällainen keskiaikainen kirjasto (*Suomen yleisten kirjastojen historia* s. 18).

Koulutuksen kehittyessä, ensimmäinen yliopiston kirjasto perustettiin vuonna 1640 Turun Akatemiaan, joka kuitenkin valitettavasti tuhoutui vuoden 1827 Turun palossa. Turun akatemian kirjaston jälkeen seuraava yliopiston kirjasto rakennettiin Helsinkiin vuonna 1845. (*Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria*. s. 14-16.)

1800-luvulla valistus- ja kansankirjasto-aste saapui Suomeen, mikä huomattavasti kasvatti kiinnostusta lukemiseen. Kaupunkeihin ja kyliin alettiin tästä johtuen perustaa lukuseuroja, jotka ovat Suomen yleisten kirjastojen edeltäjiä. Nämä lukuseurat toimivat useinsellaisissa tiloissa ja rakennuksissa, mistä niiden toiminnalle liikenä tilaa. Lukuseurojen toiminta ei ollut vakaata, sillä niiden rahoitus oli vähäistä ja kokoelmat pieniä. Lukuseurojen lisäksi 1800-luvun alussa kartanonisännät ja muut korkea-arvoisemmat henkilöt perustivat pieniä kirjastoja maakuntiin, rahvaan väestön sivistämiseksi. Näiden lukuseurojen ja pienten kirjastojen kirjavarastot saattoivat sijaita myös kirjastonhoitajan virkaa toimittavan henkilön kotona ja niitä myös siirrettiin tilasta toiseen. (*Suomen yleisten kirjastojen historia* s.482-485.)

Vuonna 1866 kansakouluasetus laajensi kirjastojen toimintaa määräämällä, että jokaisen valtionapua saavan koulun tuli perustaa oppilailleen sekä alueen muille asukkaille kirjastotoimintaa. Tämän jälkeen Suomen kirjastojen määrä lähti kasvuun ja vuonna 1906 kirjastokomitea laski kansankirjastojen lukumääräksi 1 051. Kirjastoja oli paljon, johtuen kylien suurista välimatkoista, ja niiden kokoelmat olivat usein yhden hyllyn kokoisia. (*Suomen yleisten kirjastojen historia s. 486.*) Kansanvalistusseura perustettiin 1874, jonka toiminta auttoi kehittämään kansankirjastoja, antoi rahallista tukea sekä perusti kaupunkeihin ja maakuntiin lukutupia lehtien lukemista varten. Jo perustamishetkellä Kansanvalistusseuran toiminta perustui tasa-arvoiseen tiedon jakamiseen. (*Kansanvalistuseura.fi.*)

1900-lukua voi kutsua kirjastojen vuosisadaksi, sillä silloin kirjastorakennusten rakentaminen lähti kasvamaan nopeasti ja kirjastotoimintaa valtakunnallisena sivistystoimintana kehitettiin pidemmälle. Jo 1800-luvun loppupuolella amerikkalainen kirjastoideologia julkisista kirjastoista ja kaikille vapaasta tiedon ja taidon paikasta, levisi Suomeen. Tämän seurauksena suuriin kaupunkeihin rakennettiin julkisia kansankirjastoja. (*Suomen yleisten kirjastojen historia s. 486*) Myöhemmin toiminnan kehittämiseksi perustettiin vuonna 1910 Suomen kirjastoseura. (*Suomen kirjastoseura.fi.*) Valtion tukea kirjastot pystyivät hakemaan vuodesta 1921 alkaen. Tämän lisäksi Suomen ensimmäinen kirjastolaki astui voimaan vuonna 1928. (*Kirjastot.fi.*)

2.2 Yleisen kirjaston tehtävät ja merkitys nykypäivänä

Uusimman, 1.1.2017 voimaan astuneen, Kirjastolain (1492/2016) mukaan yleisten kirjastojen tärkeimmät tehtävät ovat seuraavat:

- tarjota mahdollisuus päästä käsiksi tietoon, aineistoihin ja muihin sisältöihin
- ylläpitää säännöllisesti uusiutuvaa aineistoa
- edistää lukemista ja kirjallisuuden tuottoa
- tarjota tietopalvelua ja ohjausta medialukutaitoon, tiedonhankintaan ja -käyttöön
- tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen ja työskentelyyn
- edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. (*Kirjastolaki (1492/2016)*)

Kirjastotoiminnan painopiste on 2010-luvulla siirtynyt kirjallisuudesta ihmisiin ja tämä on vaikuttanut huomattavasti kirjastojen tilaohjelmiin ja tilantarpeisiin. Suurin osa tiloista ei enää ole vain lukemista ja kirjojen säilyttämistä varten, vaan niiden rinnalle on tullut tapahtumia, erilaista oppimista ja tekemistä kannustavia tiloja ja palveluita. Kirjastot halua- vat kannustaa asiakkaitaan omatoimisuuteen ja tapahtumien sekä oppimistilaisuuksien järjestämiseen ja näin monipuolinen toiminta vaatii kirjastorakennuksilta muuntautumiskykyä ja tilojen muunneltavuutta. (*The New Library – Design and Function, Verkkari- lehti.*)

Hiljainen kirjasto on kuitenkin vielä mukana uusissakin suunnitelmissa, vaikka kirjallisuus ja informaatio siirtyy nopealla vauhdilla verkkoaineistoksi. Kaikkea tietoa ei kuitenkaan vielä pitkään aikaan saada siirrettyä internettiin ja monet kokevat fyysisen kirjan lukemi- sen mukavampana kuin tabletin tai kännykän näytöltä lukemisen. Tästä johtuen varsin- kin kaunokirjallisuuden merkitys fyysisinä kirjoina tulee säilymään pidempään ja niiden säilyttämiseen ja lukemiseen tulee olla tarpeen mukaiset tilat. (*Töölön kirjaston peruspa- rannus, Hankesuunnitelma.*)

2.3 Kirjastotyypit

Tämä kappale käsittelee erilaisia kirjastotyyppejä, joita ovat yleiset kirjastot, tieteelliset kirjastot, koulukirjastot, erikoiskirjastot ja yksityiset kirjastot. Kirjastotyyppi vaihtelee niiden sijainnista, toiminnasta, perustajasta ja käyttäjäkunnasta riippuen.

2.3.1 Yleiset kirjastot

Yleiset kirjastot eli kunnan- tai kaupunginkirjastot ovat kaikille avoimia kirjastoja, joiden tietokanta ja kokoelmat on tarkoitettu yleiseen käyttöön. Kunnan tai kaupunginkirjastolla voi olla pääkirjasto, yksi tai useampi sivukirjasto, kirjastoauto sekä muita palvelumuotoja.

1.1.2017 voimaan astuneen Kirjastolain (1492/2016) mukaan jokaisen kunnan tehtävä on järjestää kirjastopalvelunsa itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa. Tällaisesta kuntien välisestä kirjastoyhteistyöstä voidaan mainita Ratamo-kirjastot, jossa toimivat Nurmijärven, Riihimäen, Hyvinkään ja Hausjärven kirjastot. Tässä opinnäytetyössä on keskitytty tutkimaan juuri yleisiä kirjastoja ja niiden arkkitehtonisia ja toiminnallisia piirteitä.

2.3.2 Tieteelliset kirjastot

Tieteellisiä kirjastoja ovat Suomessa yliopistojen ja muiden korkeakoulujen kirjastot, Kansalliskirjasto ja erikoiskirjastot. Ne toimivat korkeakouluopetuksen, tutkimuksen ja opiskelun tukena ja niiden aineistot ovat kaikille avoimia ja maksuttomia. (*Opetus- ja Kulttuuriministeriö.*)

Kansalliskirjasto on maan omaa kulttuuriperintöä ja kansallista tietokantaa ylläpitävä kirjasto, jonka kokoelmiin kuuluu kaikki ko. maassa julkaistava kirjallisuus, musiikki yms. Kansalliskirjaston tärkeimpiä tehtäviä on kansallisen julkaisuperinnön ylläpitäminen, tiedon välittäminen kansalaisten saataville ja tiedon kerääminen. Useimmissa maissa on oma kansalliskirjasto. Suomen kansalliskirjasto toimii erillislaitoksena osana Helsingin yliopistoa ja kerää vapaakappaletoiminnan avulla Suomen kansallista tietokantaa. (*Kansalliskirjasto.fi.*)

2.3.3 Koulukirjastot

Koulukirjastot ovat oppilaitoksen sisäisiä kirjastoja, joiden kokoelmia pääsevät pääosin käyttämään vain oppilaitoksen henkilökunta ja sen oppilaat. Oppilaitoksella tarkoitetaan tässä tapauksessa peruskouluja ja lukioita. Niiden pääasiallinen tehtävä on tukea oppimista, opettaa etsimään, arvioimaan ja käyttämään tietoa, kehittää mielikuvitusta ja ylläpitää lukuharrastusta. Koulukirjastot voivat toimia myös osana kunnan kirjastopalveluita. *(Suomen koulukirjastoyhdistys, Hyvä koulukirjasto-opas.)*

2.3.4 Erikoiskirjastot

Erikoiskirjastoja ovat johonkin määriteltyyn käyttäjäryhmään, alueeseen, erikoisalaan tai julkaisulajiin erikoistuneita tieteellisiä kirjastoja. Kirjasto voi keskittyä vaikkapa musiikkiin, kansallisuuteen tai tiettyyn sukupuoleen liittyviin julkaisuihin. Esimerkiksi Arkkitehtuurin museon kirjasto, Eduskunnan kirjasto ja Viittomakielinen kirjasto ovat suomalaisia erikoiskirjastoja. *(Kirjastot.fi.)*

2.3.5 Yksityiset kirjastot

Yksityinen kirjasto on yksityisen henkilön tai yhdistyksen perustama kirjasto. *(Kirjasto-lehti, Yksityiset kirjastot tulevat-artikkeli.)* Kirjastot ovat usein kaikille avoimia, kuten yleiset kirjastot, mutta niiden aineistojen lainaamiseen vaaditaan kyseisen kirjaston oma jäsenkortti. Yksityiset kirjastot syntyvät usein vastalauseena alueen yleisen kirjaston sulkeuduttua, mutta myös yksityishenkilö voi halutessaan perustaa omista henkilökohtaisista kokoelmistaan kirjaston. *(Yle-uutiset, Ari Savikko perusti 22 000 kalajulkaisun yksityiskirjaston-artikkeli.)*

2.4 Kirjastoarkkitehtuurin merkkirakennuksia

Tässä kappaleessa esitellään Suomen kirjastoarkkitehtuurin kulmakiviä, jotka saivat vaikutteita muualla Euroopassa, sekä Amerikassa kehittyneistä kirjastotyyleistä ja -ratkaisuista. Varsinkin ensimmäiset suomalaiset kirjastorakennukset ottivat mallia Euroopan luostarikirjastoista, joissa kirjahyllyt sijoitettiin tilojen seinustalle ja lisää hyllytilaa saatiin sijoitettua saleja kiertävälle parville (*Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria. s.16-17*). Valitsemieni kirjastojen arkkitehtuurissa voi huomata kirjaston tilojen kehityksen vuosien varrella ja niissä näkyvät maailmalla vallalla olleet kirjastosuunnittelun periaatteet.

Kirjastoarkkitehtuurissa on rakennustyyppin pitkän historian aikana säilynyt muutama suosittu tilasommiteluperiaate. Näitä ovat muun muassa galleriajärjestelmäksi kutsuttu periaate, jossa kirjahyllyt sijoitetaan suuren tilan seinustoille sekä tilaa kiertävälle parvelle. Näin salin keskitila jää avonaiseksi lukemiselle ja muille toiminnoille. Opinnäytetyössä kyseiseen galleriajärjestelmään viitataan termillä parvi. Kyseinen periaate juontuu Antiikin kirjastoista asti, joissa kirjallisuus säilöttiin avaran kirjastosalin seinien syvennyksissä. (*Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria. s.10.*) Parvi-ajattelu syntyi, kun kirjahyllyjen korkeus kasvoi liian suureksi ja ylimpien hyllyjen saavuttaminen kävi hankalaksi.

Toinen suunnitteluperiaate on Yhdysvalloista Suomeen saapunut Butterfly-periaate, jossa kirjaston keskeiset toiminnot on sijoitettu rakennuksen keskiakselille ja tätä tukevat sivutoiminnot levittäytyvät sen ympärille (*Kallion kirjasto ja kaupunginarkkitehti Karl Hård af Segerstad s.28-30*). Kolmantena periaatteena mainittakoon vuonna 1816 arkkitehti Leopoldo della Santan luoma tilasommitelma, jossa kirjastosali, lukusali ja työntekijöiden toimistot erotettiin toisistaan omiksi tiloikseen (*Libraries. Architecture and Equipment s.5-15*).

Vanhat kirjastot noudattavat joko suljettua tai avointa hyllyjärjestelmää. Suljetussa hyllyjärjestelmässä kirjastonhoitaja noutaa asiakkaan haluamat kirjat, eikä muilla ole pääsyä fyysisesti tutkimaan aineistoa (*Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria. s.16*). Avointa hyllyjärjestelmää noudattavat suurin osa nykyisistä Suomen kirjastoista, joissa asiakkailla on suora pääsy tutkimaan ja selaamaan aineistoa.

2.4.1 Helsingin yliopiston kirjasto, Carl Ludvig Engel 1845

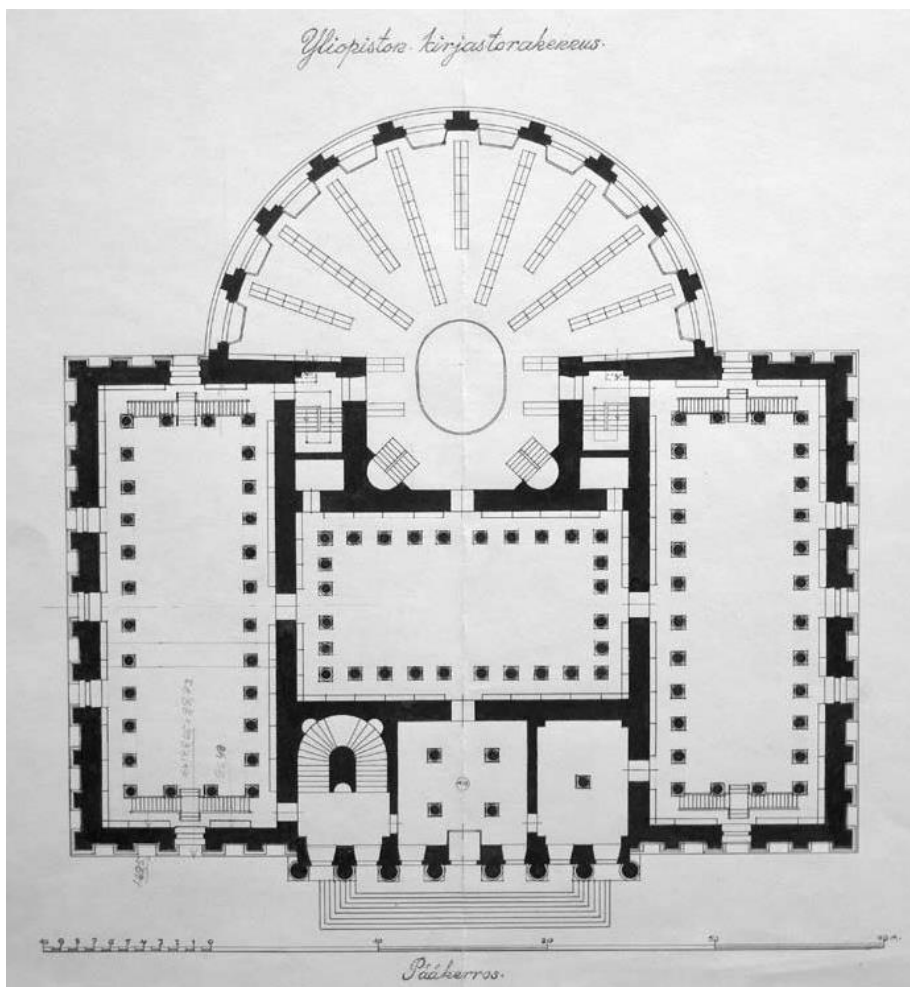
Kuva 2. Helsingin kansalliskirjaston pääjulkisivu. Kuva: Annika Kauppi.

Suomen ensimmäinen kirjastorakennus oli Turun yliopiston yhteydessä sijainnut kirjasto, mutta sen tuhouduttua Turun palossa vuonna 1827, yliopiston toiminta siirrettiin Helsinkiin. Yliopiston yhteyteen rakennettiin Helsingin yliopiston kirjasto, joka oli Suomen ensimmäinen julkinen kirjastorakennus. Vuonna 1845 yleisölle avatun kirjaston suunnitteli arkkitehti Carl Ludwig Engel osaksi Helsingin monumentaalikeskustaa. (*The Finnish Library Space*, s.26-27.)

Engelin suunnittelema Helsingin yliopiston kirjasto sijaitsee Senaatintorilla, osoitteessa Unioninkatu 36, ja sen nimi muuttui Kansalliskirjastoksi vuonna 2006. Kirjaston päärakennuksen ja myöhemmin valmistuneen lisäosan, Rotundan, yhteenlaskettu bruttoala on n. 8200 m² ja kerrosluku on 6. (*Kansalliskirjaston rakennushistoriallinen selvitys, 2011, Arkkitehtitoimisto Okulus.*) Päärakennus on massaltaan suorakulmaisen särmiön muotoinen ja sillä on loiva harjakatto sekä keskeisesti sommiteltu pyöreä kupoli. Vaalea rakennus edustaa arkkitehtuuriltaan empiretyyliä, mikä näkyy rakennuksen julkisivujen symmetrisessä sommitelussa, korinttilaisten pylväiden käytössä ja mitoituksessa sekä

sisätilojen koristeellisuudessa. Julkisivujen aukotus on tehty kapein ja korkein, pieniruu-
tuisin ikkunoin, kun taas katon kupolissa on 8 suurempaa, kaarevaa ikkunaa. Kansallis-
kirjaston päärakennus on kantavalta rakenteeltaan tiiltä ja sen julkisivujen tiilipinnat on
rapattu piiloon valkoisella ja vaalean keltaisella rappauksella.

Kansalliskirjaston sisätiloja on pidetty pohjoismaiden kauniimpina kirjaston tiloina. Pää-
rakennuksen pohjaratkaisut ja tilasarja on alkuperäisesti suunniteltu suljettua hyllyjärjes-
telmää varten. Tilallisesti rakennus on jaettu kolmeen kirjastosaliin, joissa on klassista
kirjastoarkkitehtuuria edustavat parvet. (*Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria s.15-19.*)
Päärakennukseen saavutaan sisään matalamman aulatilán kautta, mikä edesauttaa kir-
jastosalien avaruuden tuntua. Keskisali on sivusaleja korkeampi ja leveämpi ja sen kes-
kiakselilla sijaitsee katon juhlallinen kupoli. Sivusalit ovat toistensa peilikuvia ja niillä on
keskisalía hiukan matalammat, kaarevat holvikatot, jotka on koristettu reliefein, maalauk-
sin ja kipsikoristein. Kolmesta salista runsain värimaailma on keskisalissa, sivusalit taas
ovat rauhallisemmat. Kirjahyllyt on saleissa sijoitettu seinustalle ja lisätilaa niille on luotu
kiertävien parvien avulla, joita kannattelevat korinttilaiset pylväät. Salien kirjahyllyt, por-
taat ja kaiteet ovat puuta ja niiden tumma pinta luo lämmintä kontrastia seinä- ja kat-
topintojen vaaleille värisävyille.

Kuva 3. Kansalliskirjaston muutostöitä varten laadittu pohjapiirustus 1900-luvun alkupuolelta. Kuva lainattu: Kansalliskirjaston rakennushistoriallinen selvitys, .

Kirjaston kokoelmien laajentumisen myötä Gustaf Nyström suunnitteli rakennukseen lisäksi siiven, Rotundan, joka valmistui 1906. Rakennuksen sisäosia on myöskin myöhemmin muokattu avointa hyllyjärjestelmää noudattavaksi. (*Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria*, s. 18.) Peruskorjauksia rakennukseen on tehty useita. Ensimmäisenä Arne Ervi suunnitteli rakennukseen sisätilan muutoksen vuosina 1954-57. Vuosina 1977-1985 Olaf Hanssonin toimesta rakennukseen suunniteltiin vaadittavat talotekniset muutokset ja sisätilat muutettiin avointa hyllyjärjestelmää vastaavan toiminnan mukaiseksi. (*Kansalliskirjaston rakennushistoriallinen selvitys, 2011, Arkkitehtitoimisto Okulus*.) Viimeisimpänä LPR-arkkitehdit suunnittelivat päärakennuksen laajan peruskorjauksen, joka valmistui

vuonna 2015 (*Kansalliskirjasto.fi*). Nykyisellään Kansalliskirjasto koostuu Engelin päärakennuksesta, Nyströmin Rotundasta, Aarne Ervin suunnittelemasta maanalaisesta kirjavarastosta sekä Fabiania-rakennuksessa sijaitsevasta lisäsiivestä.

2.4.2 Rikhardinkadun kirjasto, Theodor Höijer 1880

Kuva 4. Rikhardinkadun kirjaston ulkoarkkitehtuuria. Kuva lainattu: heyhelsinki.com. Kuvaaja: Petteri Kantokari.

Helsingin kansankirjaston, nykyinen Rikhardinkadun kirjasto, on suunnitellut arkkitehti Theodor Höijer ja se valmistui vuonna 1880. Rakennus oli aikansa edelläkävijä, sillä se oli pohjoismaiden ensimmäinen yleinen kirjastorakennus. (*Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria. s.21-27.*)

Uusrenessanssia edustava kirjastorakennus sijaitsee Helsingin Kaartinkaupungissa, osoitteessa Rikhardinkatu 3. Alkuperäisen, kaksikerroksisen rakennuksen pohjaratkaisu oli suunniteltu toiminnallisesti niin, että kirjaston sisäisestä liikenteestä aiheutuisi mahdollisimman vähän häiriötä käyttäjille. (*Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria. s.21-27.*)

Lainausosasto ja luku- sekä opintosalit oli erotettu toisistaan lukurauhan säilyttämiseksi. Muita tiloja rakennuksessa olivat kirjavarasto, työskentelytilat sekä asiakkaiden saniteetitilat. Ylemmän kerroksen lainaus- ja opintosalit oli varattu hienompaa väkeä varten, kun taas alemmassa kerroksessa tilat olivat kaikille säädyille avoimia. (*Suomen yleisten kirjastojen historia s. 490-496.*)

Alkuperäisen kirjaston käyttöönoton jälkeen huomattiin, että sen tilat olivat riittämättömät kysynnän ja asiakkaiden suuresta määrästä johtuen ja vuonna 1923 rakennettiin lisäkerros arkkitehti R. Eklundin suunnitelmien pohjalta. Rakennus toimi melkein 100-vuotta Helsingin pääkirjastona, kunnes uusi pääkirjasto valmistui Itä-Pasilaan vuonna 1986. (*Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria. s.20-27 & Suomen yleisten kirjastojen historia s. 490-496.*) Rakennuksessa on tehty peruskorjaus 1986-1988 arkkitehti Olof Hanssonin toimesta.

Nykyisellään Rikhardinkadun kirjasto on kolmikerroksinen, massaltaan kolmesta suorakulmaisesta särmiöstä muodostuva juhlava rakennus, ja se on pinta-alaltaan n. 2500 m². Kulmikasta muotoa rikkoo rakennuksen länsisiiven kaareva pohjoisosa, sekä tummat harjakatot. Kirjastorakennuksen arkkitehtuurissa uusrenessanssi näkyy muun muassa julkisivujen symmetrisessä ja voimakkaassa jäsentelyssä, ikkunoiden ja räystäiden koristelussa sekä pilasterien käytössä. Julkisivujen aukotus on tehty yläosastaan kaarevilla ikkunoilla, joiden muoto vaihtelee kerroksittain. Rakennus on kantavalta rakenteeltaan tiiltä, ja materiaali on julkisivujen koristeita lukuun ottamatta jätetty näkyviin. Ladontana on käytetty englantilaista ristilimitystä ja tiilien sommittelulla on luotu julkisivujen pintaan syvyyttä ja varjoja. Punatiilen lämmintä väriä korostaa julkisivujen koristeiden puhtaan valkoinen sävy. Rakennuksen vuonna 1923 valmistunut, R. Eklundin suunnittelema lisäkerros poikkeaa vanhempien kerrosten julkisivuarkkitehtuurista huomattavasti (*Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria. s.26*). Uuden kerroksen julkisivut ovat alempia vaaleammat sekä mittakaavaltaan ja aukotukseltaan vaatimattomammat.

Rikhardinkadun sisätilat muodostuvat kahdesta osasta, kolmikerroksisesta päärakennuksesta ja viisikerroksisesta Kirjatornista. Yhdessä nämä muodostavat kiinnostavan tilasarjan, vaikkakin hiukan sokkeloisen kokonaisuuden. Kirjaston sisäänkäynti avautuu portaisiin, jotka johdattavat ensimmäisen kerroksen pitkänomaiseen aulaan. Toiseen

kerrokseen pääsee keskikäytävän hissillä tai itäsiiven juhlavia portaita pitkin. Alkuperäisen suunnitelman parvellinen lukusali on erotettu kaksikerroksiseksi kirjastosaliksi, joissa sijaitsevat lasten kirjasto sekä suomenkielinen kaunokirjallisuus. Päärakennuksen värimaailma muodostuu vaaleista, luonnonmukaisista väreistä, kuten ruskean eri sävyistä, vaalean vihreistä sekä vaaleanpunaisesta. Monipuolisen värimaailman lisäksi tiloja koristavat suuret pilarit, koristeelliset puuovet, holvikaaret ja tiloihin tuotu taide.

Toisesta kerroksen keskiakselilta on pääsy viisikerroksiseen kirjatorniin, joka on pääkerroksia avarampi ja valoisampi. Kirjatornia hallitsee sen keskellä sijaitsevat vaaleat, puuaskelmaiset kierreportaat sekä keskitilaa parvina kiertävät kerrokset. Korkean tilan keskellä on kattoikkuna, joka luo pehmeää valoa ja avartaa tilaa entisestään. Yleisilme Kirjatornissa on vaalea, kontrastia tilaan luovat kerrosten ja kierreportaiden paksut, tummaksi maalatut kaiteet.

2.4.3 Kallion kirjasto, Karl Hård af Segerstad 1912

Kuva 5. Kallion kirjaston pääjulkisivu. Kuva lainattu: Wikimedia Commons. Kuvaaja: Matti Paavonen.

Kallion kirjasto on Suomen neljänneksi vanhin kirjasto ja sen on suunnitellut Helsingin ensimmäinen kaupunginarkkitehti Karl Hård af Segerstad. Kirjasto oli Helsingin kolmas sivukirjasto ja merkittävä johtuen myöskin sen rakentamisaikaisista historiallisista tapahtumista sekä pitkästä ja vaiheikkaasta suunnitteluprosessista. (*Kallion kirjasto ja kaupunginarkkitehti Karl Hård af Segerstad.*)

Kallion kirjasto sijaitsee Matti Heleniuksen puiston eteläkulmassa, Viidennen linjan, Portaninkadun ja Fleminginkadun risteyksessä ja on näin keskeisellä paikalla Kallion kaupunginosassa. Arkkitehtuuriltaan rakennus edustaa pelkistettyä myöhäisjugendia ja varsinkin sisätiloissa on nähtävissä myös klassisistisia vaikutteita. (*Kallion kirjasto ja kaupunginarkkitehti Karl Hård af Segerstad s. 25-26.*)

Rakennuksen sisätilat oli alkuperäisessä suunnitelmassa jäsennelty niin, että toiminnan päätila eli lainaustoimisto, sijaitsi juhlavasti rakennuksen keskiakselilla pyöreän kupolikaton alla ja muut vaatimattomammat toiminnot kuten lasten kirjasto ja sanomalehti-osasto sijaitsivat tämän tilan ympärillä, Butterfly-periaatteen mukaisesti. Nykyisellään kirjasto on julkisivuiltaan melkein alkuperäisessä asussaan, mutta sisätilojen suljettu tilasarja on muokattu avonaisemmaksi ja yhtenäisemmäksi tilaksi kirjastotoiminnan muuttuessa käyttäjälähtöisemmäksi. (*Kallion kirjasto ja kaupunginarkkitehti Karl Hård af Segerstad s.28-30.*)

Alkuperäinen suunnitelma noudatti Helsingin yliopiston kirjaston tavoin suljettua hyllyjärjestelmää, minkä vuoksi kirjastonhoitajan rooli kirjastossa oli merkittävä, kun kirjojen lainaus ja nouto tapahtui hänen kauttaan. Kirjojen lukemiselle oli rakennuksessa neljä eri lukusalia, lasten kirjasto ja lehtien lukusali sijaitsivat pohjakerroksessa ja kirjallisuuden lukemiseen tarkoitettut salit toisessa kerroksessa yhdessä henkilökunnan tilojen kanssa. Kellarikerroksessa sijaitsivat kirjavarasto, kaksi pientä asuntoa sekä hiilivarasto ja pannuhuone. (*Kallion kirjasto ja kaupunginarkkitehti Karl Hård af Segerstad s.28-30.*)

Kallion kirjasto on päämassaltaan kuutio, jonka eteläisen julkisivun keskiosa on vedetty ulospäin. Kulmikasta massaa rikkovat myöskin pohjoisjulkisivun kupera pääty ja sen molemmin puolin sijaitsevat pyöreät tornit. Rakennus on nykytilassaan kolmikerroksinen ja pinta-alaltaan n. 2295 m². Rakennuksen kantava rakenne on tiiltä, mikä on jätetty koristeellisesti näkyviin julkisivuissa. Punatiilen ladonta on tasainen ja sitä on korostettu luonnonkivilaatoin rakennuksen nurkissa, sisäänkäynnin ja ikkunoiden korostuksissa, räystäässä ja sokkelissa. Julkisivuissa ikkunat ovat pieniruutuisia, muodoltaan kapeita ja korkeita suorakaiteita, jotka on sommiteltu symmetrisesti. Monimuotoisen tiilikaton kuppeessa on myöskin pieniä ikkunoita, jotka avaavat julkisivuja ullakkokerrokseen rakennetun lisäkerroksen tiloihin.

Nykyisellään sisätilat poikkeavat huomattavasti alkuperäisestä suunnitelmasta. Ensimmäisen kerroksen suljetut lasten kirjasto, lehtisali sekä kirjastosali on avattu muodostaamaan yhtenäisemmän kirjastosalin. Kirjastosalin parvi on avattu yleisölle ja sinne on sijoitettu lehtienlukutila. Kerrosten välillä kuljetaan sisäänkäyntiaulan yhteydessä olevia juhlavia kierreportaita pitkin, joita valaisevat porrashuoneen korkeat ikkunat. Ullakkoker-

ros on rakennettu käyttökerrokseksi ja siellä sijaitsee nykyään lasten kirjasto ja musiikkikirjasto. Rakennuksen sisätiloja uudistettiin vuonna 2018 valmistuneessa peruskorjauksessa. (*Helsingin uutiset, Kallion kirjasto avautuu remontin jälkeen. 15.1.2018.*)

2.4.4 Viipurin kaupunginkirjasto, Alvar Aalto 1935

Kuva 6. Viipurin kirjasto. Kuva lainattu: Archdaily.com. Kuvaaja: Denis Esakov.

Viipurin kaupunginkirjasto on Suomen ensimmäinen funktionalistista tyyliä edustava kirjastorakennus. Kirjaston ja sitä ympäröivän puiston, on suunnitellut arkkitehti Alvar Aalto. Rakennuksen suunnittelusta järjestettiin suunnittelukilpailu vuonna 1927, jonka Aalto voitti ehdotuksellaan ”W.W.W” (*Alvar aalto seitsemässä talossa s.29*). Viipurin kaupunginkirjastohanke oli kuitenkin ollut suunnitteilla jo 14 vuotta aiemmin, mutta lähti käyntiin 1920-luvulla suuren rahallisen lahjoituksen ansiosta. (*Suomen yleisten kirjastojen historia s.526-531.*)

Viipurin kirjasto sijaitsee nykyisin Venäjällä, Viipurin kaupungin keskustassa Krepostnaya Ullitsan ja Prospekt Leninan väliin suunnitellun puiston itälaidassa. Rakennuksen

pääsisäänkäynti sijaitsee rakennuksen pohjoisjulkisivulla ja pienemmät sisäänkäynnit lasten kirjastoon ja sanomalehtisaliin itä- ja eteläjulkisivuilla.

Rakennuksen massa muodostuu kahdesta erikokoisesta ja toisiinsa limittyvästä suorakaiteesta, joista suurikokoisempi on julkisivuiltaan huomattavasti suljetumpi. Selkeän muotokielen lisäksi sen ulkoarkkitehtuurissa näkyvät funktionalismin piirteet muun muassa koristeettomissa, vaaleissa julkisivupinnoissa, tasakatoissa, pyöreissä kattoikkunoissa sekä pitkissä ikkunalinjoissa.

Tässä suurikokoisemmassa osassa sijaitsevat laaja lainaussali, sanomalehtien-, aikauslehtien- ja kirjallisuuden lukusalit, kirjavarasto sekä lasten kirjasto. Avonaisempi ja matalampi massa pitää sisällään itse Alvar Aallon sanojen mukaan rakennuksen ”yhteiskunnallisesti aktiivisen osan”, johon kuuluvat luentosali/kerhohuoneet, kirjaston hallinnon ja henkilökunnan huoneet, kirjasitomo ja asiakkaita palvelevat tilat. (*Suomen yleisten kirjastojen historia. s.526-531 & Alvar Aalto seitsemässä talossa. s.32-33.*) Viipurin kirjasto oli ensimmäisiä kirjastoja Suomessa, johon liitettiin mahdollisuus myös muulle kuin luku- ja lainaustoiminnalle.

Viipurin kirjastossa arkkitehtonisesti merkittävää on kirjastosalin tilojen jäsentely tasoerojen avulla. Aalto käyttää innovatiivisesti suunnitelmassaan edellä mainittua klassista kirjastoarkkitehtuurin teemaa, parvea. Viipurin kirjastossa parvi on ikään kuin käännetty ylösalaisin ja saatu aikaan syvennyksen avulla. Samalla nämä kirjahyllyin reunustetut ”kirjastokuopat” muodostavat yksityisemmän ja rauhallisemman lukutilan suureen kirjastosalin ja säilyttävät yhtenäisen tilavaikutelman. (*Suomen yleisten kirjastojen historia. s.526-531.*) Aiemmistä suomalaisista kirjastorakennuksista poiketen Viipurin kirjastossa on ajateltu myöskin tilojen muunneltavuutta. Esimerkiksi luentosali voidaan siirtoseinillä rajata pienemmiksi kerhohuoneiksi ja kirjastosalin verholla voidaan muokata yhtenäistä tilaa.

Viipurin kaupunginkirjaston rakennus on peruskorjattu vuosina 1955-1961 ja myöhemmin restauroitu Arkkitehdit Mustonen Oy:n suunnitelmien mukaan vuosina 1991-2013. Jälkimmäinen kunnostustyö, palautti kirjaston alkuperäiseen asuunsa ja voitti eurooppalaisen kulttuuriperinnön Europa Nostra-palkinnon. (*Helsingin sanomat. Viipurin kirjaston restauroinnille Europa Nostra-palkinto. 15.4.2015.*)

2.5 Kirjastorakennuksia 1950-luvun jälkeen

Nykyaikaisilla kirjastoilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sellaisia suomalaisia kirjastorakennuksia, jotka on rakennettu 1960-luvun jälkeen ja jotka toteuttavat kirjastotoimintaa monipuolisesti. Valitsemieni kohteiden analyysissä keskityn arkkitehtuurin lisäksi erityisesti kirjaston toiminnallisuuteen ja toimintojen sijaintiin, tilajärjestelyihin, kalustukseen ja valaistusratkaisuihin. Analyysin päätarkoitus on oppia kirjaston tilajärjestelyn lainalaisuuksista, jotka muodostavat osan opinnäytetyön rakennussuunnitelman lähtötiedoista.

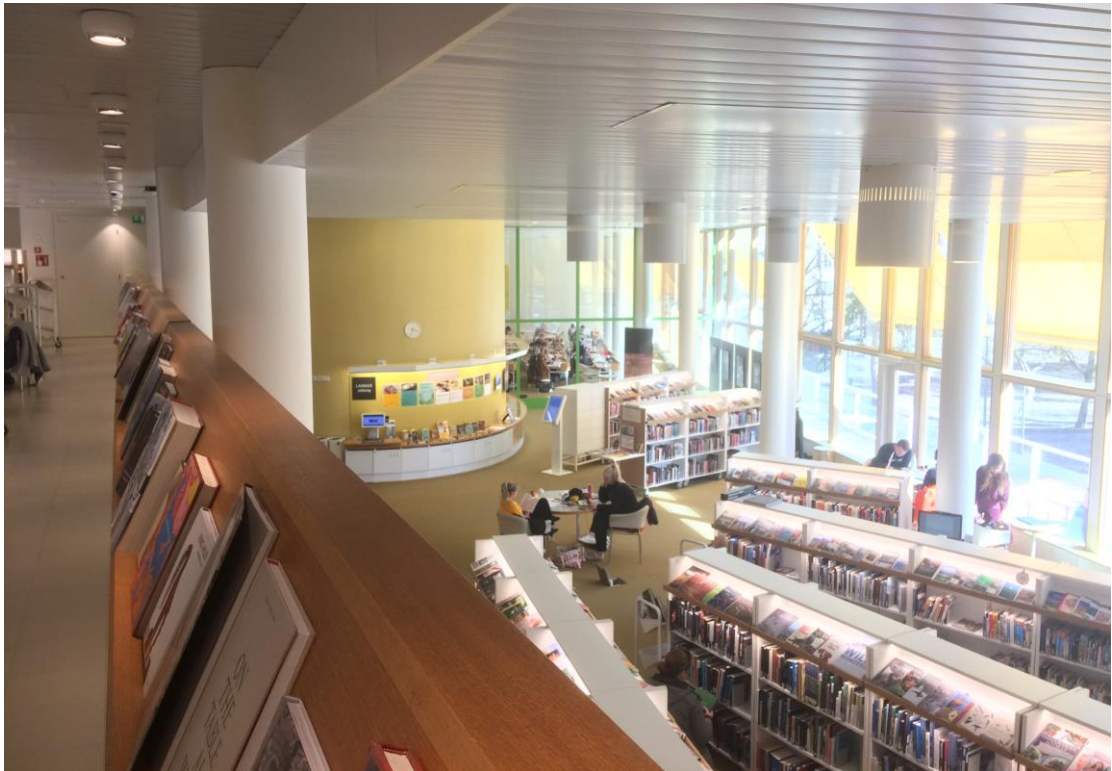
2.5.1 Töölön kirjasto, Aarne Ervi, 1970

Töölön kirjaston on suunnitellut professori ja arkkitehti Aarne Ervi vuonna 1970. Arkkitehdit Mustonen Oy suunnittelivat rakennuksen peruskorjauksen ja uudistivat sisätiloja vuonna 2016. Töölön sivukirjasto oli ensimmäinen Helsingin kaupunginkirjaston musiikkikirjasto ja se rakennettiin helpottamaan Helsingin pääkirjaston kasvavan käyttäjämäärän aiheuttamaa painetta. (*Helmet.fi, Töölön kirjasto.*)

Nykyinen Töölön sivukirjasto sijaitsee Helsingissä, Topeliuksen puiston pohjoispäädyssä, osoitteessa Topeliuksenkatu 6. Rakennuksen sisäänkäynti sijaitsee sen itäjulkisivulla Topeliuksenkadun puolella ja saapuminen tapahtuu juhlevia kiviportaita pitkin. Kirjastolle pääsee helposti julkisilla liikennevälineillä linja-autojen ja ratikoiden pysäkkien sijaitessa rakennuksen läheisyydessä. Kirjastorakennus sijaitsee Topeliuksen puiston korkeimmalla ja näkyvimmällä kohdalla ja omaa siksi hienot näkymät puistoon, kohti Töölön lukiota ja Kivelän sairaala-aluetta. Rakennuksen avoimimman julkisivun kohdistuessa etelään, saavat sen sisätilat runsaasti lämpöä ja luonnonvaloa päiväsaikaan.

Töölössä oli ennen kirjastorakennuksen valmistumista ehtinyt olla kirjastotoimintaa jo 1900-luvun vaihteessa, jonka jälkeen kirjasto toimi 5 eri paikassa. Tällöin kirjastotoiminta vaati vain lukusalin, kirjastosalin sekä kirjastonhoitajan ja siivoojan tilat, sillä kirjaston päätehtävä oli tarjota paikka lukemiselle. Töölön kirjaston toimipisteitä vuosina 1899-1970 olivat muun muassa, Huvila Valo ja Runeberginkatu 69. (*Helmet.fi, Töölön kirjasto.*)

2.5.1.1 Arkkitehtuuri

Kuva 7. Töölön kirjaston valoisa ja avoin kirjastosali. Kuva: Annika Kauppi.

Töölön kirjasto on nelikerroksinen, pohjamuodoltaan itään päin levenevä ja eteläjulkisivultaan kovera rakennus, joka edustaa arkkitehtuuriltaan modernismia. Rakennus on suunniteltu Topeliuksen puiston yhteyteen ja pyrkii kommunikoimaan sen kanssa suuren lasijulkisivun ja parvekkeiden avulla. Rakennus on ulkoarkkitehtuuriltaan vaalea ja suurin osa julkisivujen pintamateriaaleista on valkoista votsilimityksellä ladottua tiiltä ja rapausta. Näiden lisäksi julkisivujen jäsentelyyn on käytetty myös valkoiseksi maalattua puuta ja sisäänkäynnin yhteydessä punertavaa kiviverhousta. Kirjaston rakenne on teräsbetoninen ja sillä on kattolyhdyin aukotettu tasakatto.

Rakennuksen eteläinen julkisivu on muita julkisivuja avoimempi, pinta-alaltaan suurimmaksi osaksi lasia. Ikkunapintaa on jaoteltu tasaisen rytmikkäästi, kuitenkin välttämättä monotonisuutta. Pohjoista, suljetumpaa julkisivua on jäsenneilty valkoisella rimoituksella,

jonka taakse piiloutuvat kolmannen kerroksen työtilojen ikkunat. Länsijulkisivu on tasainen ja mykkä. Itäjulkisivussa pääsisäänkäyntiä on korostettu kiviverhouksella ja vedetty sisäänpäin, jotta rakennuksen toinen kerros muodostaa katoksen sen päälle.

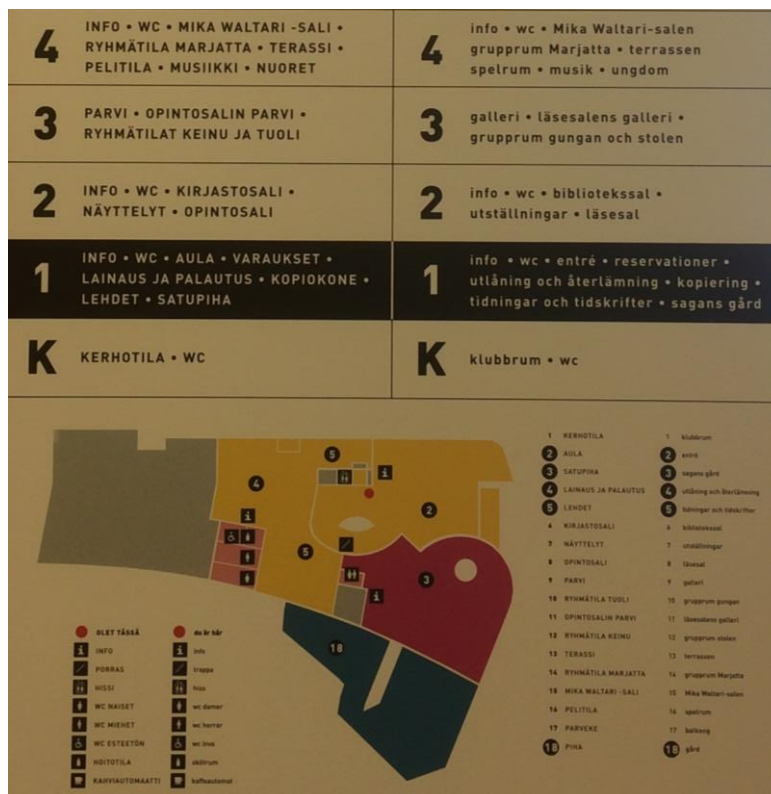
Kerrosten välinen liikkuminen tapahtuu rakennuksen sydämessä, jossa sijaitsevat veistokselliset betoniportaatt ja 2 asiakashissiä. Portaatt ovat muodoltaan kaarevat ja muodostavat yhdessä kerrosten kaiteiden kanssa porraskäytävään silmää muistuttavan aukon; iiriksenä toimii pyöreä kattolyhty alhaalta ylöspäin katsottaessa. Tämä on yksi osoitus Aarne Ervin luovasta ja leikkisästä arkkitehtuurista. Kerroksissa liikenne sijoittuu vilkkaimmillaan kerroksia yhdistävän keskikäytävän muodostamalle akselille. Ainoastaan ylimmässä kerroksessa liikkuminen on orgaanisempaa.

Kuva 8. Töölön kirjaston valoisa porraskäytävä alhaalta päin kuvattuna. Kuva: Annika Kauppi.

2.5.1.2 Tilajärjestelyt

Töölön kirjaston toiminnot on jaettu neljään kerrokseen, joista vuonna 2016 valmistuneessa peruskorjauksessa 1. ja 4. kerros muuttuivat tilajärjestelyiltään ja toiminnoiltaan eniten. Neljän maanpäällisen kerroksen lisäksi rakennuksen kellarikerroksessa on kerhohuone, varasto- ja teknisiä tiloja. Kellarikerroksessa sijaitsee myös kirjojen kierrätyspiste, jonne asiakkaat voivat itse tuoda ja vaihtaa omia kirjoja.

Kuva 9. Töölön kirjaston opastetaulu. Kuva: Annika Kauppi.

Sisäänkäynnin yhteydessä, ensimmäisessä kerroksessa on eloisa aulatila, joka toimii kohtaamispaikkana ja palvelupisteenä. Aulassa on olohuonemaista istuskelua, palvelutiski, kopiokone, asiakkaiden pistäytymistietokoneita, varattujen aineistojen noutopiste

sekä itsepalvelupalautus- ja lainausautomaatit. Aulasta pääsee lasten kirjasto Satupihaan, lehtiosastolle ja kahvilaan. Näiden lisäksi pohjakerroksessa on myös paljon henkilökunnan tiloja ja eteläpuolella asiakkaiden käytössä oleva terassi.

Toisessa kerroksessa sijaitsevat 80-paikkainen hiljainen lukusali, kirjastosali ja näyttelytilat. Kirjastosali ja lukusali ovat kahden kerroksen korkuisia ja kolmas kerros toimii parvena. Lukusalissa on käytössä alkuperäiset kalusteet, jotka on kunnostettu peruskorjauksen yhteydessä ja niiden varustuksiin on lisätty uudet valaisimet ja pistorasiat tietokoneiden käyttöä varten. Värimaailmaltaan luku- ja kirjastosalit ovat yhdistelmä murretua keltaista, kirkkaan valkoista ja puun sävyä, joka on näkyvissä kalusteissa sekä ikkunankarmeissa. Väriä tiloihin tuovat myös istuinten oranssi ja sininen verhous sekä suoralta auringonvalolta suojaavat keltaiset markiisit. Materiaalien ja värien yhdistelmä on hyvin raikas ja viihtyisä.

Kirjasto- ja lukusaleissa suurin osa valosta on luonnonvaloa, jota tulvii sisään etelään suuntautuvista ikkunoista, sekä lukusalin kattoikkunasta. Luonnonvalon tueksi hyllyjen ja pöytien yhteydessä, sekä katossa on valaisimia.

Kolmas kerros on kerroksista pinta-alaltaan pienin ja edellä mainitusti toimii toisen kerroksen kirjasto- ja lukusalien parvena. Kirjastosalin puolella parvella on osa kirjakokoelmasta sekä yksi, varattava ryhmätyötila, jollainen on myöskin lukusalin puolella. Kolmas kerros on kerroksista ainoa, jossa ei ole asiakas wc-tiloja. Ryhmätyötiloissa on ikkunat rakennuksen pohjoispuolelle, mutta suurin osa tilojen valosta tulee lukusalin puolelle aukeavista ikkunoista.

Neljännän kerroksen musiikkikirjasto muokattiin peruskorjauksessa musiikki- ja nuorten kirjastoksi ja kirjaston alkuperäiset korvan muotoiset sohvat palautettiin. Neljännän kerroksen nimeksi annettiin Terassi ja sen parveke kunnostettiin ja otettiin käyttöön pitkän tauon jälkeen. Nyt neljännessä kerroksessa on tiloja musiikin kuuntelua ja lainausta varten, Mika Waltari-sali, peli- ja ompeluhuone, rumpu- ja pianuhuone, työntekijöiden tiloja sekä varattavia työtiloja. Neljäs kerros toimii yhä rakennuksen musiikkikirjastona, mutta sen yhteyteen on otettu myös muita melko äänekkäitä toimintoja, jotka alemmissa ker-

roksissa saattaisivat häiritä lukevia ja opiskelevia asiakkaita. Neljäs kerros toimii pohjakerroksen kanssa eloisana voileipänä, jonka väliin rauhallisemmat ja perinteisemmät kirjastotoiminnot on sijoitettu.

Neljännessä kerroksessa toistuu kirjasto- ja lukusalin värimaailma ja sitä piristää kaarevien sohvaryhmien punainen verhoilu. Sohvat on upotettu Alvar Aallon kirjastokuoppaa muistuttaen muuta lattiapintaa hiukan alemmaksi ja sohvien korkeat selkänöjat tarjoavat intiimimpää tilaa muuten avonaisessa musiikki- ja nuorten kirjastossa. Myös tässä kerroksessa eteläinen julkisivu tuo valoa tiloihin, jota vahvistavat runsaat kattolyhdyt.

2.5.2 Vallilan kirjasto, Juha Leiviskä, 1991

Kuva 10. Vallilan kirjasto. Kuva: Annika Kauppi.

Vallilan kirjaston on suunnitellut arkkitehti ja akateemikko Juha Leiviskä Helsingin Puu-Vallilan asuinalueelle. Kirjastosuunnitelman yhteyteen kuuluvat myös Vallilan päiväkotia ja kirjaston pohjoispuolella sijaitseva rivitalo. Kirjasto valmistui vuonna 1991 ja se kunnostettiin muutostöiden ohella Leiviskän suunnitelmien mukaan vuonna 2008 (*Helmet.fi, Vallilan kirjasto*).

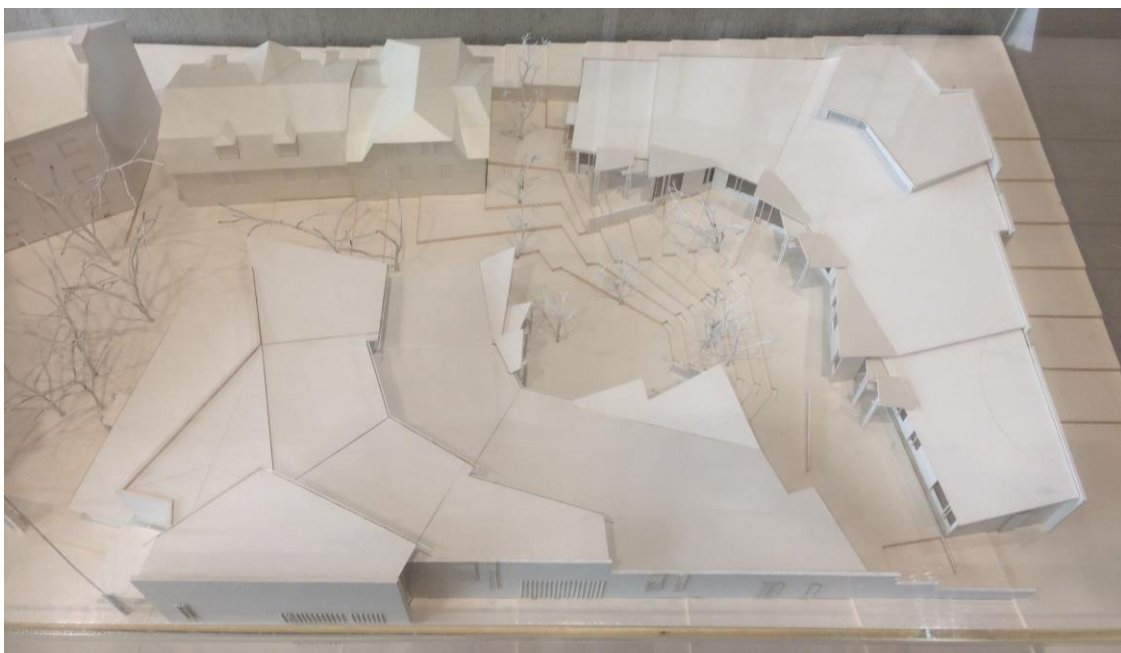
Vallilan kirjasto sijaitsee Helsingissä, osoitteessa Päijänteentie 5, vilkkaan Mäkeläkadun Itäpuolella. Kirjasto on sijainniltaan hyvin saavutettavissa, sillä Mäkeläkadulla kulkee runsaasti busseja. Rakennuksen sisäänkäynti sijaitsee korttelin lounaiskulmassa, Päijänteentien ja naapurirakennuksen muodostaman pienen sisäänkäyntiaukion yhteydessä, siron katoksen alla. Kirjasto on kooltaan matalampi ja värimaailmaltaan vaaleampi kuin viereiset rakennukset, joten se erottuu korttelissa hyvin.

Vallilan kirjasto sijaitsee vilkkaan liikenteen, päiväkodin ja Vallilan ala-asteen välittömässä läheisyydessä. Koska kirjasto ja päiväkotia muodostavat välilleen rauhallisen ja valoisan sisäpihan, suurin osa rakennuksen näkymistä on suunnattu sinne, jottei liikenteen melu ja rauhattomuus kulkeudu kirjaston sisätiloihin. Kirjaston sisäänkäynniltä näkymä on Mäkeläkadun yli Puu-Vallilan pientaloalueelle, jonka rakennusten kanssa kirjasto keskustelelee niin mittakaavallaan kuin pintamateriaaleillaan. Aulasta on näkymä myös rauhallisemmalle Päijänteentielle, päiväkodin suuntaan.

2.5.2.1 Arkkitehtuuri

Vallilan kirjasto on yksikerroksinen ja massaltaan vaihteleva kirjastorakennus. Sen pohja- ja kattomuodot ovat monimuotoiset ja kulmikkaat, mikä yhdessä levymäisten seinien ja julkisivuosien kanssa huokuvat Juha Leiviskän ominaista, leikittelevää arkkitehtuurin tyyliä. Kirjaston muotokieli ja väripaletti toistuvat viereisessä päiväkodissa ja nämä rakennukset muodostavat mielikuvituksellisen ja kotoisan kokonaisuuden. Leiviskän arkkitehtuuria verrataan usein häntä inspiroineeseen barokkiarkkitehtuuriin, minkä vaikutus on selkeimmin nähtävissä Vallilan kirjaston osalta sisäänkäynnin korkeimmassa tilassa alakattojen, puurimoituksen ja pilarien jäsentelyissä sekä ylävalon tuomisessa tilaan katon ikkunoiden avulla. (*Mind Building-katalogi s.102-103.*)

Massaltaan kirjastorakennus pienenee itä- länsisuuntaisesti ja sen korkein tila on sisäänkäynnin yhteydessä olevan aulatilan kohdalla. Pulpettikatton korkeus korostaa rakennuksen sijaa risteyksessä ja matalampi osuus taas luo pienemmän mittakaavan sisäpihalle. Kirjasto mukailee ympäröivästä rakennuskannasta varsinkin puutalojen reunustamia kortteleita, jotka muodostavat vehreitä sisäpihoja asuinkortteleihin. Tätä tunnelmaa hän on hakenut kirjaston ja päiväkodin suunnitelmilla. (*Arkkitehti-lehti 1/92, Vallilan kirjasto ja lasten päiväkot.*)

Kuva 11. Vallilan kirjaston pienoismalli Oodin Mind Building-kirjastonäyttelyssä. Kuva: Annika Kauppi.

Rakennuksen sijainti Puu-Vallilassa osittain saneli puun käytön sen sisä- ja ulkoarkkitehtuurissa sekä rakenteissa; sen julkisivut ovatkin päämateriaaliltaan vaaleankeltaiseksi maalattua laudoitusta. Lisäksi ikkunankarmien ja levymäisten julkisivupintojen jäsentelyssä on käytetty myös valkoiseksi maalattua puuta ja puurimaa. Julkisivujen ikkunapintoja on rytmitetty vaihtelevasti ja suurin osa ikkunoista on kapeita ja korkeita. Rakennuksen sijainnista johtuen muut kuin sen länsijulkisivu ovat melko suljetut. Poikkeus on sisäänkäynnin yhteydessä itäjulkisivulla sijaitsevat korkeat ikkunat, jotka tuovat valoa aulatilaan. Kaikista avoin julkisivu suuntautuu itään ja sen suuret ikkunat edesauttavat valon tulvimisen kirjastosaliin.

Sisätilat ovat pinnoiltaan valkoiset; seinät ovat rapatut ja alakatot sekä seinien koriste- luun käytetyt rimoitukset ovat valkoiseksi maalattua puuta. Katto- ja seinäpintojen val- keus yhdistettynä lattian tammiparkettiin luo tilaan tunnelmaa ja valoisuutta. Pohjan vaih- televuuden lisäksi leikkisyyttä ja jäsentelyä kirjaston sisätiloihin on saatu aikaan vaihte- levilla kattokorkeuksilla ja sisäpihalle suunnatuilla näkymillä. Vaihtelevat alakatot myös piilottavat talotekniikan, ilmastoinnin ja sähkön taaksensa, jotta herkkä tilakokonaisuus ei kärsisi niiden ulkonäöstä.

2.5.2.2 Tilajärjestelyt

Sisäänkäynnin yhteydessä on rakennuksen korkein tila, jossa kirjaston olohuonemainen lukutila ja selailukokoelma sijaitsevat. Leiviskä kutsui avointa aulatilaa leikkisästi ”piaz- zaksi” (*Helmet.fi, Vallilan kirjasto*). Sisäänkäynnin lähetyvillä ovat myös kirjastonhoitajan tiski, itsepalvelulainaus ja -palautusautomaatit, asiakas wc-tilat, kahviautomaatti ja pääsy Viljo Kajava-monitoimisaliin. Kirjastonhoitajan tiskin takana, rakennuksen länsisiivessä, ovat työntekijöiden tilat.

Kuva 12. Vallilan kirjaston ”piazza” ja kirjastosali. Kuva: Annika Kauppi.

Kirjastossa ei ole erillistä lukusalia, vaan monitoimisalini, piazzan ja kirjastosalin istumapaikat tarjoavat paikkoja lukemista ja opiskelua varten pienessä kirjastossa. Näiden lisäksi asiakkaat voivat varata itselleen rauhallisempaa ja yksityisempää työskentelytilaa kirjastosalin pohjoisosan ryhmätyötiloista. Ryhmätyötilojen lähellä sijaitsevat 10 asiakastietokonetta, joiden lisäksi kirjastonhoitajalta voi lainata kannettavan tietokoneen. Asiakastietokoneiden vieressä on pöytäryhmiä työskentelyä varten. Aikakausilehtivalikoima on sijoitettu suoraan aulatilani viereiseen osaan kirjastosalia ja on siksi helposti saavutettavissa.

Kirjastosalissa on yhdistetty lasten- ja nuorten kirjastot, jotka sijaitsevat salin sisäpihan puoleisessa, matalammassa osassa. Koska salia ei ole kirjahyllyjä lukuun ottamatta ja-

oteltu tai rajattu, läheisen Vallilan ala-asteen koululaisten leikin ja yhdessä opiskelun äänet tekevät salista hieman rauhattoman, vaikkakin eläväisen. Lukemista ja työskentelyä varten on järjestetty pöytäryhmiä, nojatuoleja ja ikkunapenkkejä, lasten kirjastossa on myös leluja.

Kirjahyllyt on kirjastosalissa järjestetty viuhkamaisesti niin, että sisäpihulta tuleva valo kulkee koko salin läpi, valaisten niiden väliin muodostuvia käytäviä. Salin eteläpuolen hyllyt ovat korkeampia ja ne madaltuvat lasten- ja nuorten kirjaston suuntaisesti yhdessä tilan kanssa. Tilaa on valaistu alakattoon integroitujen lamppujen, katosta ripustettujen loisteputki- ja Leiviskän itse suunnitteleminen kattovalaisimien avulla. Myös katonrajassa sijaitsevista ikkunoista tilaan tulee runsaasti luonnonvaloa, jota alakatossa sijaitsevat levymäiset rakennusosat tasoittavat.

Kirjastosalissa on eritelty lasten- ja nuorten kirjastot, jotka sijaitsevat salin sisäpihan puoleisessa, matalammassa osassa. Koska salia ei ole kirjahyllyjä lukuun ottamatta jaoteltu tai rajattu, läheisen Vallilan ala-asteen koululaisten leikin ja yhdessä opiskelun äänet tekevät salista hieman rauhattoman, vaikkakin eläväisen. Lasten- ja nuorten kirjaston kirjahyllyt ovat matalampia, mikä juontuu sekä tilan mataluudesta, sekä käyttäjäryhmästä. Lukemista ja työskentelyä varten on pöytäryhmiä, nojatuoleja ja ikkunapenkkejä, lasten kirjastossa on myös leluja.

Suurin osa rakennuksen sisäisestä liikenteestä tapahtuu sisäänkäynnin, aulan ja monitoimisalun yhteydessä, josta asiakkaat levittäytyvät tasaisesti kirjastosalin eri puolille. Aulan liikenne on melko suoraviivaista, kun taas hyllyjen välissä asiakkaat voivat kulkea melko vapaasti. Kirjastosalin pääkulkuväylä on tilan eteläpuolella, jossa seinällä ja lattialla eri suuntiin osoittavat kirjahyllyt luovat välilleen leveämmän kulkuväylän helpottamaan oikean kategorian ja hyllyn löytämistä.

Kirjastossa järjestetään usein erilaisia luentoja, muita tapahtumia, sekä näyttelyitä. Näiden lisäksi kirjaston muihin palveluihin kuuluvat lukupiirit, satutunnit ja kirjakahvilat sekä kuormapyörien, nokkakärryjen, sähkönkulutus- ja verenpainemittareiden lainaus. (*Helmet.fi, Vallilan kirjasto.*)

2.5.3 Turun pääkirjasto, JKMM, 2007

Kuva 13. Turun pääkirjaston uusi osa. Kuva: Annika Kauppi.

Vuonna 2007 valmistuneen Turun pääkirjaston on suunnitellut arkkitehtitoimisto JKMM arkkitehdit ja sen pääsuunnittelijana toimi arkkitehti Asmo Jaaksi. Kirjasto rakennettiin vanhan, vuonna 1903 valmistuneen kirjaston yhteyteen. Vanhan kirjaston on suunnitellut K.A. Frede ja arkkitehtuuriltaan se edustaa hollantilaista uusrenessanssia. Uuteen kirjastoon on myös yhdistetty vuonna 1818 valmistunut, vanha maaherran kanslia, jonka ovat suunnitelleet Carlo Bassi ja A.W. Arppen (*Turun Sanomat, Entisestä maaherran kansliasta Turun pääkirjaston kahvila*). Suunnitelma yhdistää uuden kirjaston sekä vanhemmat rakennukset yhdeksi toiminnalliseksi kokonaisuudeksi.

Pääkirjasto sijaitsee Turun historiallisessa keskustassa osoitteessa Linnankatu 2. Koska kirjasto sijaitsee hyvin näkyvällä paikalla, Kauppiaskadun ja Linnankadun risteyksessä, on se helposti saavutettavissa Turun keskustasta. Linnankadulla kulkevat myös linjat, joten kirjastolle on mahdollisuus saapua julkisia käyttäen. Uuden päärakennuksen

sisäänkäynti sijaitseekin kyseisellä puolella rakennusta, pohjoisjulkisivun syvennyksessä.

Uuden rakennuksen suurin massa orientoituu korttelin länsikulmaan. Se on ympäröivää rakennuskantaa huomattavasti korkeampi, joten rakennuksesta muodostuu näkymiä naapurirakennusten yli Aurajoelle, sen toiselle puolelle sekä Turun historialliseen keskustaan. Rakennus erottuu ympäristöstään korkeutensa lisäksi myös arkkitehtuurin modernistisen tyylin ja betonisen ulkokuorensa ansiosta. Uusi kirjastorakennus onkin voittanut muun muassa vuoden 2007 Betonirakenne-palkinnon.

2.5.3.1 Arkkitehtuuri

Uusi kirjasto

Uuden kirjastorakennuksen massa on suorakulmainen ja se muodostuu kahdesta erikorkuisesta osasta. Korkeampi, kolmikerroksinen massa sijaitsee tontin länsikulmassa, ja matalampi osa rajaa tontin pohjoislaitaa ja yhdistää eri-ikäiset rakennukset toisiinsa. Pohjamuodoltaan rakennus sivuaa lännessä ja pohjoisessa kulkevia ajoteitä ja sisäpihan puolelta massaa on viistetty sisäänpäin. Se muistuttaakin ylhäältäpäin katsottaessa muodoltaan K-kirjainta. Pohjoista osaa rakennuksesta on lohkottu korostamaan sisäänkäynnin paikkaa Linnankadulla. Matalampi uudisosa on muodoltaan yksinkertaisempi suorakaide, jonka pidemmät julkisivut ovat yhdensuuntaisia Linnankadun kanssa.

Uusi kirjasto-osa on rakenteeltaan betonia, mikä näkyy sekä rakennuksen sisä- että ulkoarkkitehtuurissa. Julkisivuissa betonipinta on rapattu ja viimeistely käsin hiertämällä, karkean ja ympäröiviin rakennuksiin sopivan pinnan aikaansaamiseksi. Sisäänkäynnin luona, ulkoportaissa ja sokkelissa on käytetty betonin rinnalla luonnonkiveä, joka juurruttaa rakennuksen katuihin ja ympäristöönsä. Suuret lasipinnat avaavat rakennuksen ulospäin, jolloin sen toiminta ja sisätilat näkyvät avoimesti ulos ja herättävät kiinnostuksen tuoden tiloihin runsaasti luonnonvaloa. Julkisivuissa suuria lasipintoja on pohjoiseen Linnankadulle ja etelään korttelin sisäpihalle. Myös länsijulkisivussa on paljon lasipintaa, mutta läpinäkyvyyttä on säädelty lasilankkujen ja huurteisen näköisten koristelasien käytöllä.

Kuva 14. Turun pääkirjaston katon betonirakenteita. Kuva: Annika Kauppi.

Uuden rakennuksen sisätilojen hallitsevana materiaalina on puu, jolla suurin osa seinistä on pinnoitettu, sisäkatoissa taas on näkyvissä Vuoden 2017 Betonipalkinnon voittanut betonirakenne ja sen lautamuottipinta. Lautamuottipinta on maalattu valkoiseksi eteerisemmän ja kevyemmän tunnelman aikaansaamiseksi. Alemman kerroksen alakatto on yhdessä tasossa oleva pinta, ylemmässä kerroksessa kattorakenteena on käytetty paikallavalettua kennorakennetta, jota on korostettu pinnoittamalla syvennykset vaalean beigellä rappauksella. Muuten rakenne on valkoiseksi maalattu ja samaa värimaailmaa ovat myöskin hyvin hauraan näköiset betonipilarit, jotka kannattelevat koristeellista kattoa. Lattiapinnoissa on sisäänkäyntikerroksen aulassa käytetty vaaleanharmaata kivilaattaa. Kirjastosalissa ja lasten kirjastossa lattian pintamateriaali on tummanharmaa kolkolattiamatto, joka edesauttaa tilan avartumista ylöspäin.

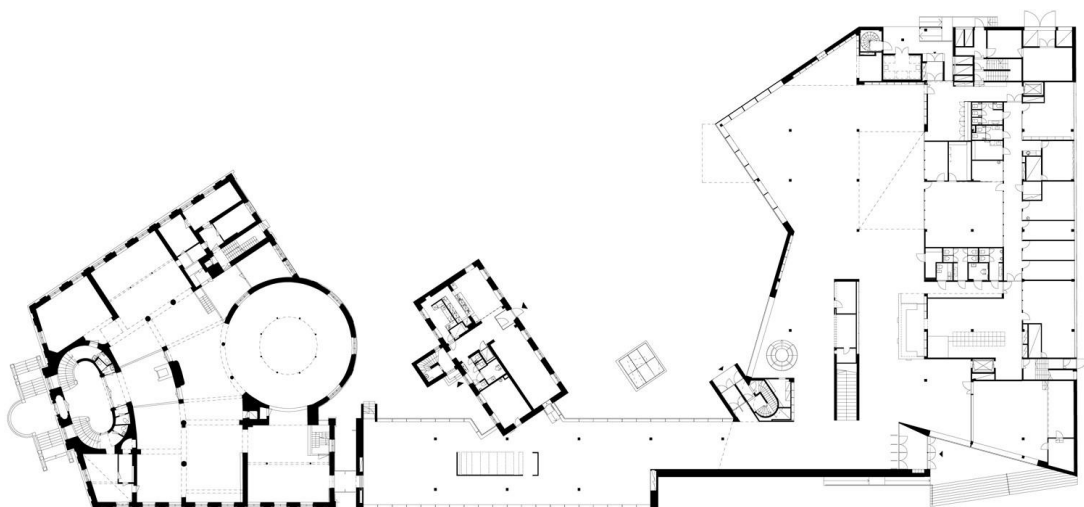
Vanha kirjasto

K.A. Freden suunnitteleman vanhan pääkirjasto sijaitsee korttelin koilliskulmassa. Sen massa on muodoltaan suorakulmainen ja se levenee sisäpihan suuntaan, korttelin rajoja mukaillen. Suorakulmaista, kaksikerroksista massaa pehmentää sisäpihan pyöreä, yksikerroksinen osa.

Vanha kirjasto on tiilirakenteinen ja julkisivuissa vuorolimityksellä ladottu punatiili onkin suurimmaksi osaksi näkyvissä. Materiaalia on korostettu julkisivun pilasterien ja räystäskoristeiden valkoisella rappauksella. Julkisivujen sokkelissa, päätykolmiossa ja pilasterien kapiteeleissa on käytetty myös harmaata kivilaattaa. Julkisivujen sommitelma ja aukotus ovat symmetristä keskiakselin suhteen ja keskisuuret ikkunat ovat kaikki 12 ruutuisia. Poikkeuksena sisäpihan aukotus on runsaampaa, varsinkin matalammassa osassa rakennusta. Rakennuksella on punainen, konesaumapeltiä oleva taitekatto, jonka muotokieli pehmentää rakennuksen kulmikkuutta ja tasaisia julkisivuja.

Vanhan kirjaston sisäseinät on alemmassa kerroksessa maalattu vaaleanvihertäväksi ja ylemmässä kerroksessa musiikkikirjaston aulassa on käytetty myös punaista. Rakennuksen alakattopinnot ovat valkoiset. Kerrosten väliset portaat, portaiden kaiteet, ovenkarmit ja käytävien lattiapinnat ovat puuta, kirjastosalissa on käytetty vaaleanharmaata muovimattoa.

2.5.3.2 Tilajärjestelyt

Kuva 15. Turun pääkirjaston 1. kerroksen pohjapiirros. Kuva lainattu: JKMM.fi. Kuva: JKMM Arkkitehdit.

Turun pääkirjasto toimii uuden päärakennuksen myötä kolmessa kerroksessa ja kolmessa rakennuksessa. Vanhassa kirjastossa on kaunokirjallisuuden ja taiteen osastot sekä toisessa kerroksessa musiikkiosasto. Entiseen maaherran kanslian pohjakerrokseen on sijoitettu Café Sirius ja toiseen kerrokseen varattavia kokoustiloja. Rakennuksia yhdistävässä, matalammassa uudisosassa on uutistori, jonne on sijoitettu sanoma- ja aikakauslehtivalikoima, runsaasti avointa luku- ja työskentelytilaa sekä asiakastietokoneita. Korkeammassa osassa uutta kirjastoa on lasten- ja nuorten kirjastot Stoori ja Saaga, laaja tietokirjallisuusosasto ja studio.

Ensimmäinen kerros

Uuden kirjaston pohjakerroksessa, heti pääsisäänkäynnin yhteydessä, alkaa aulatila palveluineen sekä uutistori. Sisäänkäynnistä oikealla on studion sisäänkäynti, pienimuotoinen näyttely vitriineineen, itsepalvelu- ja lainausautomaatit sekä kirjastonhoitajan tiski, jonka taakse on huomiota herättämättömästi piilotettu asiakas wc- ja vaatesäilytystilat. Lähempänä uutistoria on pikakäyttökoneita sekä kirjaston katalogin tutkimiseen ja kirjo-

jen säilytyspaikan etsimiseen tarkoitettuja tietokoneita. Uutistorilta pääsee suoraan maa-herran talossa sijaitsevaan Café Siriukseen sekä tilan päässä sijaitsevaa lasikäytävää pitkin vanhaan kirjastoon.

Lasten- ja nuorten kirjastoihin on pääsy suoraan aulasta oikealla. Nuorten kirjasto on sijoitettu lähemmäksi aulaa ja siellä on lattiapinnan tasoa alemmaksi upotettu pyöreä sohva, näyttelyvitriinejä, työpöytiä, pelihuone ja läpinäkyviä pallotuoleja kirjahyllyjen ohessa. Kirjastossa on erikseen eroteltu työskentelyyn ja eväiden syömiseen tarkoitettut pöydät. Nuorten kirjasto on pinta-alaltaan pienempi kuin lasten kirjasto.

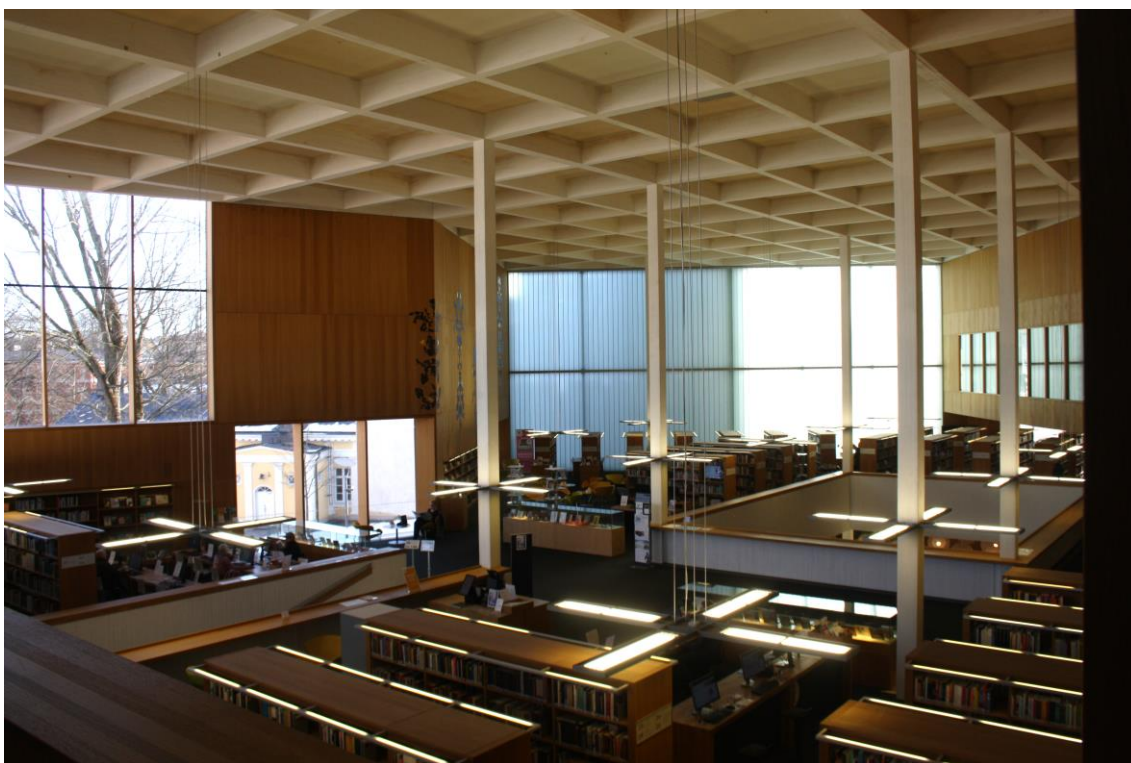
Lasten kirjasto muodostuu kolmesta toiminnallisesta osasta; kirjastosalista, opastusalueesta ja satutilasta. Kirjastosalin aulan puolella on lasten itsepalvelulainausautomaatit ja kirjastonhoitajan tiski sijaitsee sen keskellä. Tilaa hallitsevat neliön muotoisiin asetelmiin sijoitetut, eri korkuisista hyllyistä muodostuvat kirjatalot, joilla kaikilla on oma teemansa. Salin perällä on verholla rajattu satu- ja esiintymistila ja sen vieressä donitsien muotoisia, pehmeitä sohvia lukemiseen. Lasten kirjasto aukeaa välipohjassa olevan, neliön muotoisen aukon kautta ylempään tietokirjallisuuden kirjastosaliin. Näyttelyvitriinejä on piilotettu lattiaan ja hyllyjen syvennyksiin.

Uuden kirjaston pohjakerroksessa uutisalueen ja lasten kirjaston ulkoseinät ovat suurelta osaltaan lasisia, jolloin tilojen valaistuksesta suuri osa on luonnonvaloa. Ikkunat on suunnattu lasten kirjastossa pohjoiseen ja länteen, uutisalueella taas pohjoiseen ja etelään, jolloin tilan toiminta näkyy viereiselle kadulle ja houkuttelee sisään rakennukseen. Luonnonvalon tueksi on pöytien, pilarien ja kirjahyllyjen yhteyteen sijoitettu valaisimia.

Vanhan kirjaston pohjakerroksessa on kaunokirjallisuuden kirjastosali, jonka keskellä sijaitsevan kupolin alla on vaihtuva näyttelytila. Vanhan pääkirjaston kirjastosaliin saavutaan uudesta kirjastosta olohuonemaisen ”lukusalongin” läpi. Vanhan pääsisäänkäynnin puolelta kirjastosaliin saavutaan juhlavien kierreportaiden koristaman aulan kautta. Sisäänkäynniltä oikealla on itsepalvelupalautusautomaatti ja vasemmalla kaunis marmoriveistos. Kirjastosali on pohjamuodoltaan kaareva ja sitä on jaettu vaalein, ikkunallisin seinämin. Kirjastosalin perällä on kupolin alla, joonialaisin pylväin koristettu Rotunda, jota käytetään näyttely- ja esitystilana. Taidekirjallisuus on kirjastosalin pohjoisreunassa, muut osat on pyhitetty kaunokirjallisuudelle.

Toinen kerros

Uuden kirjaston toisessa kerroksessa on tietokirjallisuuden kirjastosali, aulaila, suuri osa työntekijöiden tiloista, maakuntakokoelma ja näyttelytila. Aulassa on avointa työskentely- ja lukutilaa, asiakastietokoneita ja kirjastonhoitajan tiski. Aulaila sijaitsee kerroksen keskellä ja sitä reunustavat aihealueittain järjestetyt kirjahyllyt. Hyllyjen väleihin on sijoitettu hieman aulailaa yksityisempiä työskentely- ja lukualueita. Aulan keskellä on avattu näkymä alemman kerroksen lasten kirjastoon, josta lasten iloiset äänet kulkeutuvat kerrosten välillä. Tietokirjallisuuden kirjastosali on kaksikerroksinen ja sen ylemmällä tasolla sijaitsevat tieto-osasto ja kirjaston kansliatilat.

Kuva 16. Turun pääkirjaston tietokirjallisuuden kirjastosali. Kuva: Annika Kauppi.

Turun vanhan kirjaston toisessa kerroksessa sijaitsee musiikkikirjasto, jonka yhteydessä on 2 lukutilaa ja soittohuone. Musiikkikirjasto on jaettu kahteen siipeen, jota yhdistävässä aulaillassa on kirjastonhoitajan tiski, näyttelyvitriinejä ja itsepalvelulainaisautomaatit. Toi-

sessä siivessä sijaitsevat musiikkiin liittyvä kirjallisuus ja cd- sekä vinyylilevyt, toisen siiven aineisto on keskittynyt musiikin soittamiseen ja siellä on nuottikirjasto sekä soitinrakennukseen liittyvä aineisto ja soittohuone. Maaherran kanslian toisessa kerroksessa sijaitsevat varattavat kokoustilat.

Liikenne uuden rakennuksen sisällä tapahtuu juhlavien, kiviaskelmaisten betoniportaiden kautta tietokirjallisuusosaston aulaan. Nuorten kirjaston, tietokirjallisuusosaston ja sen parven välillä pääsee myöskin liikkumaan punaiseksi maalattuja, betonisia kierreportaita pitkin. Hissit sijaitsevat aulassa. Vanhassa kirjastossa kerrosten välillä kulkevat puiset kierreportaat, joihin pääsee vanhan kirjaston pääsisääkäynnin aulasta.

Hyllyt ovat kirjastossa vaihtelevan korkuisia ja kokoisia. Lasten kirjastossa on suurimmaksi osaksi matalia hyllyjä, mutta muutama kirjatalo on muita korkeampi. Hyllyt ovat kiinteitä, mutta eivät umpinaisia ja niiden väleistä näkee mitä ympäristössä tapahtuu. Nuorten kirjastossa on näiden kiinteiden, puisten hyllyjen lisäksi kapeita, muovisia ja läpinäkyviä hyllyköitä. Tietokirjallisuuden kirjastosalissa kirjahyllyt ovat vastaavaa mallia kuin lasten kirjastossa, mutta vain korkeampia. Myös vanhassa kirjastossa kirjahyllyt ovat puisia ja avonaisia. Hyllyt on tiloissa järjestetty niin, että ne ovat ikkunaseiniin nähdessä vastakkaissuuntaisesti, jotta luonnonvalo pääsee valaisemaan mahdollisimman suurta osaa kirjastosaleista.

2.5.4 Seinäjoen kaupunginkirjasto, JKMM Arkkitehdit, 2012

Kuva 17. Seinäjoen kaupunginkirjaston uusi päärakennus Apila. Kuva lainattu: Archdaily.com. Kuva: Tuomas Uusheimo.

Seinäjoen kaupunginkirjaston uuden päärakennuksen Apilan, on suunnitellut JKMM Arkkitehdit ja se valmistui vuonna 2012. Uuden kirjaston pääsuunnittelijana toimi arkkitehti Asmo Jaaksi. Vanhemman, vuonna 1965 valmistuneen Aalto-kirjaston, on suunnitellut arkkitehti Alvar Aalto ja rakennus peruskorjattiin ja restauroitiin Apila-kirjaston valmistuttua vuosina 2014-2015. Suunnitelmat peruskorjauksesta teki arkkitehtitoimisto Arkkitehdit Mustonen Oy.

Apila-kirjasto sijaitsee Seinäjoen keskustassa, osoitteessa Alvar Aallon katu 14. Kirjasto sijaitsee Suomen arkkitehtuurin kannalta merkittävässä ympäristössä, sillä sitä ympäröivät kaupungin tärkeimmät rakennukset; Kaupungintalo, Kaupunginteatteri, Aalto-kirjasto eli aikaisempi kaupunginkirjasto, Lakeuden Risti-kirkko, seurakuntakeskus ja Valtion viirastotalo, jotka ovat kaikki Alvar Aallon suunnittelemissa merkkirakennuksissa. Uusi kirjasto sijaitsee Aalto-kirjaston eteläpuolella sijaitsevan puiston keskellä. Puistoa rajaavat Aalto-kirjaston lisäksi lännessä pysäköintialue ja etelässä sekä idässä ajotiet Ammattikoulunkatu ja Koulukatu.

Seinäjoen kaupunginkirjaston uusi pääsisäänkäynti sijaitsee Alvar Aallon kirjastoa vastapäätä, rakennuksen pohjoisjulkisivulla. Sisäänkäynti kapenee rakennuksen sisätilaa kohti ja toimii ihmisiä keräävänä suppilona. Tämän lisäksi rakennuksen eteläpuolella on myös yksi pienempi, epävirallisempi sisäänkäynti ja kellarikerroksen uutta sekä vanhaa kirjastoa yhdistävään käytävämäiseen tilaan pääsee myös Aalto-kirjaston kautta.

2.5.4.1 Arkkitehtuuri

Kuva 18. Apila-kirjaston kirjastosali ja lukuportaikko. Kuva lainattu: Archdaily.com. Kuva: Tuomas Uusheimo.

Seinäjoen kaupunginkirjaston uusi päärakennus Apila muodostuu nimensä mukaisesti kolmesta apilan lehteä muistuttavasta rakennusmassasta. Massat ovat pohjamuodoltaan puolisuunnikkaita, jotka laajenevat ja kohoavat rakennuksen keskipisteestä ulospäin mukailien ympäröivien rakennusten katon korkeuksia. Näin rakennus ottaa oman

paikkansa ympäristössään ja kunnioittaa Alvar Aallon rakennusperintöä. (*JKMM Arkkitehdit, Seinäjoki City Library.*) Näitä puolisuunnikkaan muotoisia korkeampia massoja yhdistää matalampi, koko rakennuksen ympäri kulkeva osa. Rakennus on kaksikerroksinen ja sillä on yksi maanalainen kellarikerros.

Apila on rakennettu kokonaan paikallavaletusta betonista, jonka haastavasta suunnittelutyöstä ja laadukkaasta toteutuksesta se palkittiin vuoden 2012 Betonirakenteena. Materiaali on näkyvässä varsinkin sisätilojen paljaissa, lautamuottipintaissa ja muodoltaan vaihtelevissa katoissa. (*Betoni.com.*) Monimuotoisen kattopinnan taakse on myös onnistuttu integroimaan kaikki talotekniikka, jotta sisätilojen dynaaminen muotokieli säilyy mahdollisimman eheänä. Sisätilojen betoniseinät on rapattu valkoiseksi ja osittain päällystetty valkoisin puurimoin, korostaen jylhää kattomaailmaa.

Rakennuksen julkisivut on suurimmaksi osaksi verhoiltu kuparipaanuilla, pääsisäänkäyntiä lukuun ottamatta, jonka betonipinta on rapattu valkoiseksi. Näin sisätilan vaaleat seinäpinnat heijastavat rakennuksen toimintaa sen ulkopuolelle. Julkisivuja jäsentävät myös suuret, vaakasuuntaiset ikkunapinnat, jotka muodollaan tukevat dynaamista arkkitehtuuria. Avonaisin julkisivu on suunnattu pohjoiseen ja säilyttää kirjastosalin näkymien kautta yhteyden vanhaan Aalto-kirjastoon.

Rakennuksen arkkitehtuurissa on paljon viittauksia Alvar Aallon tunnistettavaan arkkitehtuuriin. Näitä ovat muun muassa kuparin käyttö julkisivuissa, mäntypuun käyttö sisätilojen kalusteissa, käsittelemättömän, raakalautoitetun betonin käyttö sisäkatoissa ja sisäseinien valkoiset rimoitukset ja ne kaikki toistavat Aalto-kirjaston arkkitehtuurin elementtejä. (*Kirjasto.seinäjoki.fi.*)

2.5.4.2 Tilajärjestelyt

Kuva 19. Seinäjoen Apila-kirjaston pohjakerroksen kalustettu pohjapiirros. Kuva lainattu: JKMM Arkkitehtien nettisivut. Kuva: JKMM Arkkitehdit.

Apila on maanalaisen kulkureitin kautta yhdistetty vanhaan kirjastoon ja kirjaston toiminta on jakautunut rakennusten välillä. Vanhan kirjaston kokoelmassa on tietokirjallisuutta sukututkimuksesta, arkkitehtuurista, taiteesta ja historiasta. Aalto-kirjasto toimii nykyisin myös Etelä-Pohjanmaan maakuntakirjastona. Lisäksi Aalto-kirjastossa on oma lukusali, lasten kirjasto, soittohuone, monitoimitila Studio, mikrofilmien säilytys ja -lukutilat sekä rakennuksia yhdistävän tilan, Kässärin, galleria. (*Kirjasto.seinäjoki.fi.*)

Apilan kirjastotoiminta keskittyy kahteen alimpaan kerrokseen, kellariin ja ensimmäiseen kerrokseen, toisessa kerroksessa on henkilökunnan tiloja. Kellarikerroksessa on yhdyskäytävä Aalto-kirjastoon, jonka yhteydessä on nuorten kirjasto, musiikkiosasto, musiikin kuunteluhuone, pelitila, galleria ja kaikki lainattavat elokuvat. Vaaleapintaiseen ja värikäin lukukoloin koristettuun tilaan on haettu inspiraatiota Douglas Adamsin Linnunradan käsikirja liftareille-kirjasta. (*Kirjasto.seinäjoki.fi.*) Lukukolot on pehmustettu punaisella

pörrökankaalla ja ne luovat avoimeen ja muuten melko steriiliin tilaan leikkisyyttä ja intiimimpää lukutilaa. Kellarikerroksen ja ensimmäisen kerroksen välillä pääsee kulkemaan laajaa lukuportaikkoa pitkin. Lukuportaikko toimii myös auditoriona yleisiä tapahtumia varten, samoin kuin lukemiseen sopivana istuskelualueena. Kerrosten välillä kulkee myös hissi Apila-kirjaston puolella. Kellarikerroksessa, lukuportaikon vieressä on oma kirjastonhoitajan työpiste, jottei neuvontaa tarvitsevan tarvitse erikseen nousta portaita ylös ylempään kerrokseen.

Pääsisäänkäynti aukeaa valoisaan aulatilaan, jossa sijaitsevat itsepalvelupalautus, asiakaspalvelutiski, vasemmalla uutisalue eli lehtien ja median alue asiakastietokoneineen sekä näyttelyvitriinit. Aulasta oikealla on myöskin pääsy rakennuksen pääsuunnittelijan Asmo Jaaksin mukaan nimettyyn Jaaksi-saliin, jossa on tilaa 120 henkilölle. Uutisalueen päässä on kahvila Opus, joka erottuu lehtisalin harmaudesta mustana pilkkuna. Kahvilan yhteydessä on myös lehtivarasto. Koska ensimmäinen kerros on kahdessa eri lattiatasossa, on heti asiakaspalvelupisteen yhteydessä hissi sekä luiska lasten kirjastoon, joiden avulla pääsee esteettömästi liikkumaan rakennuksen eri kerroksissa. Aulatilaa koristaa betonipintaisen katon akustinen reliefi, jonka on suunnitellut graafinen suunnittelija Aimo Katajamäki (*Kirjasto.seinäjoki.fi*). Aulasta on suora näkymä lukuportaikkoon ja korkeaan kirjastosaliin.

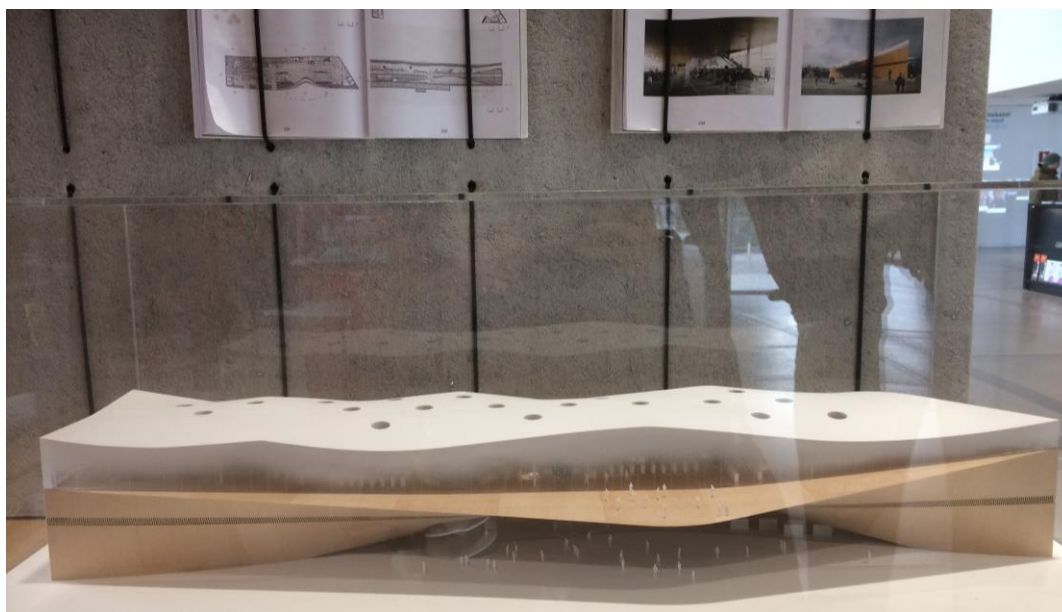
Kirjastosali on jaettu tasaisiin vyöhykkeisiin, joissa vaihtelevat kirjahyllyt ja työskentelyyn sekä lukemiseen tarkoitetut pöytäryhmät. Lähimpänä lasijulkisivua salissa on olohuonemainen nojatuolivyyhyke, jossa voi lukemisen ohella ihastella näkymää puistoon ja Aalto-kirjastoon. Lähimpänä lukuportaikkoa on myös asiakastietokoneita, aineiston hakukoneet ja lainausautomaatti. Hyllyt on kirjastosalissa järjestetty lasijulkisivun suuntaisesti, millä on rajattu näkymiä ulos sekä estetty työpisteiden suora luonnonvalo. Toisaalta tällä asetelmalla on mahdollistettu työntekijöiden laaja näkökenttä kirjastosaliin, jonne ei näin muodostu erillisiä yksityisempiä soppeja hyllyjen välille. Kirjahyllyt ovat salissa kaikki yhtä korkeita ja kirjojen etsimisen avuksi niiden yhteydessä on kirjastonhoitajan työpiste. Kirjastosalin perällä on kirjahyllyjen rajaama lukunurkkaus sekä erillinen lukusali, jonka kaikki pinnat ovat suuremmista tiloista poiketen paljasta betonia. Lukusalissa ei ole ikkunoita, jotka antaisivat näkymiä ulos, mutta luonnonvaloa tilaan on saatu katossa olevan suuren suorakulmaisen kattoikkunan avulla. Lukusali on rauhoitettu ulkopuoliselta meteliltä ja muilta aistiärsykeiltä.

Lasten kirjasto Piilomaa sijaitsee kirjastosaliin laskeutuvilta portailta oikealla, rakennuksen kaakkoiskulmassa. Se koostuu avoimesta kirjastosalista sekä satuhuoneesta ja nimensä se on saanut Piilomaan pikku aasi- kirjasta. Lasten kirjaston puolella kirjat on järjestetty kuutiomaisiin kalusteisiin, ”kirjataloihin”, joiden kaksi vastakkaista sivua muodostavat kirjahyllyt ja kaksi sivua ovat auki. Näin kalusteeseen muodostuu neliskulmainen, värikäs ja mielikuvitusta ruokkiva lukusoppi. Jokainen kirjatalo on erilainen ja niillä on omat teemansa ja värimaailmansa. Näiden lisäksi kirjallisuutta on myös suurin katalogikirjaimin varustetuissa kirjalaatikoissa. Tilan seinustalla, ikkunan yhteydessä on pitkä sohva, ja oppimisympäristö, jossa on tietokoneita, pyöreitä työpisteitä ja donitsin muotoisia värikkäitä penkkejä. Lasten kirjaston valaistus tapahtuu kattoikkunoista laskeutuvan luonnonvalon ja integroitujen valaisimien avulla.

Lasten kirjastossa on myös oma satuhuone, joka on muotokieleltään ja värimaailmaltaan huomattavasti muusta kirjastosta poikkeava. Huoneen seinät ovat pehmeästi kaareilevat ja ne muodostavat tilaan 4 pienempää soppea. Seinä-, katto- ja lattiapinnat ovat vihreää mattoa ja tilan valaisimet, istuimet ja seinien syvennykset ovat kaikki pyöreitä ja pehmeitä, luoden täydellisen vastakohtan muun kirjaston kylmemmälle ja kulmikkaalle arkkitehtuurille.

Kirjaston muita palveluita ovat Apila-verstas, joka sijaitsee rakennuksen kellarikerroksessa. Siellä on muun muassa 3D-tulostin, vinyylileikkuri ja graafisen suunnittelun opettelua varten piirtonäytöllä varustettu tietokone.

2.5.5 Keskustakirjasto Oodi, ALA arkkitehdit 2018

Kuva 20. Oodin pienoismalli Mind Building-kirjastonäyttelyssä. Kuva: Annika Kauppi.

Vuonna 2018 valmistuneen Keskustakirjasto Oodin on suunnitellut ALA arkkitehdit ja rakennuksen pääsuunnittelijana toimi arkkitehti Niklas Mahlberg. Keskustakirjasto sijaitsee Helsingin Kluuvissa, kansalaistorilla, osoitteessa Töölönlahdenkatu 4. Kirjaston suunnitteluprosessiin kuului suurena osana kansalaisten ja kirjastohenkilökunnan mielipiteiden ja toiveiden kartoittaminen ja toteuttaminen (*Oodihelsinki.fi*). Oodin lähtökohtana oli tuoda lisää kirjastotoimintaa aivan Helsingin keskustan alueelle ja olla kaikille avoin kaupunki- ja toimintatila.

Sijaintina Kansalaistori on hyvin keskeinen ja Oodiin pääseekin melkein suoraan junasta Helsingin rautatieasemalta. Rakennukseen on lyhyt kävelymatka myös Elielin ja Rautatientorin bussiasemilta sekä Rautatieaseman, Kansallismuseon ja Lasipalatsin raitiovuonupysäkeiltä. Myös polkupyörällä on helppo saapua Oodiin, sen sijaitessa aivan baanan vieressä.

Kansalaistori on sijaintina kiinnostava, sen keskeisen aseman lisäksi siksi, että sitä ympäröivät rakennukset; Kiasma, Musiikkitalo, Sanomatalo ja Eduskuntatalo, ovat merkit-

täviä niin arkkitehtonisesti sekä yhteiskunnallisestikin. Keskustakirjasto täydentää näiden rakennusten sivistävää toimintaa ja on suorassa näköyhteydessä kyseisiin rakennuksiin.

2.5.5.1 Arkkitehtuuri

Kuva 21. Oodin kaareva puuvuorailtu katos, kansalaistorilta kuvattuna. Kuva: Annika Kauppi.

Rakennus on kolmikerroksinen ja perusmuodoltaan eteläpäädyistä viistetty suorakaide, johon aaltoileva katto ja massiivinen katos kansalaistorin puolella tuovat kiinnostavuutta. Katos ja kahden alimman kerroksen julkisivut ovat puuvuoratut, kun taas ylimmän kerroksen julkisivut ovat lasia. Yläkerroksen lasipinnan keraaminen rasteripainatus tihenee ylöspäin, mikä luo aaltoilevan kattomuodon ja vaalean värityksen kanssa illuusion rakennuksen sulautumisesta pilviin. Muulloin kolmannen kerroksen lasijulkisivu heijastaa ympäröivien rakennusten arkkitehtuuria ja auringonvaloa.

Rakennuksen pääsisäänkäynti sijaitsee sen länsipuolella avautuvalla Kansalaistorilla, suuren puukatoksen alla. Muut sisäänkäynnit ovat rakennuksen pohjois- ja eteläpäädyissä. Liikkuminen kerrosten välillä on mahdollista Otto Karvosen ”omistuskirjoitus” teoksen koristamia teräsportaita pitkin, hissillä tai liukuportailla.

Oodin kantava rakenne on terästä ja sen avarat tilat ensimmäisessä ja kolmannessa kerroksessa on mahdollistettu suuren siltarakenteen avulla. Pääasialliset kantavat palkit on ensimmäisessä kerroksessa piilotettu kaareilevan, puisen alakaton taakse ja toisessa kerroksessa ne on koteloitu mustan verhouksen taakse. Toisessa kerroksessa myös kantavat rakenteet ovat näkyvissä ja tilaa hallitsee voimakkaasti puunvärillä muovilla vuoratut, paksut y-palkit. Näillä rakenteilla on tehty mahdolliseksi kolmannen kerroksen avoin ja ikään kuin leijuva, pilvimäinen tila.

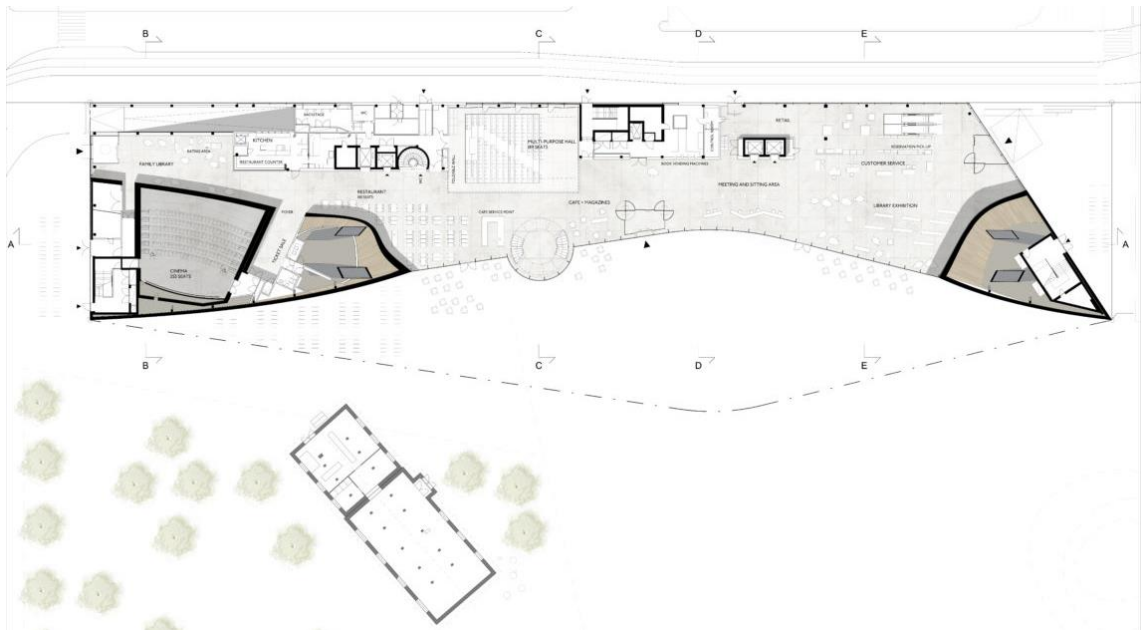
2.5.5.2 Tilajärjestelyt

Keskustakirjasto Oodin toiminta keskittyy kolmeen muodoltaan ja toiminnoiltaan erilaiseen kerrokseen, joista ensimmäinen toimii kansalaistorin jatkeena ja kokoontumispaikkana, toinen kerros kaupunkilaisten työpajana ja kolmas kerros avoimena kirjastosalina.

Kellarikerros

Kellarikerroksessa suurin osa tiloista on ensimmäisen kerroksen toimintoja tukevia varastotiloja ja teknisiä tiloja. Kellarissa sijaitsee näiden lisäksi rakennuksen suurin asiakas-wc, henkilökunnan tiloja, huolto- ja lastausalue sekä tiloja lainattavan aineiston käsittelyä ja varastointia varten.

Ensimmäinen kerros

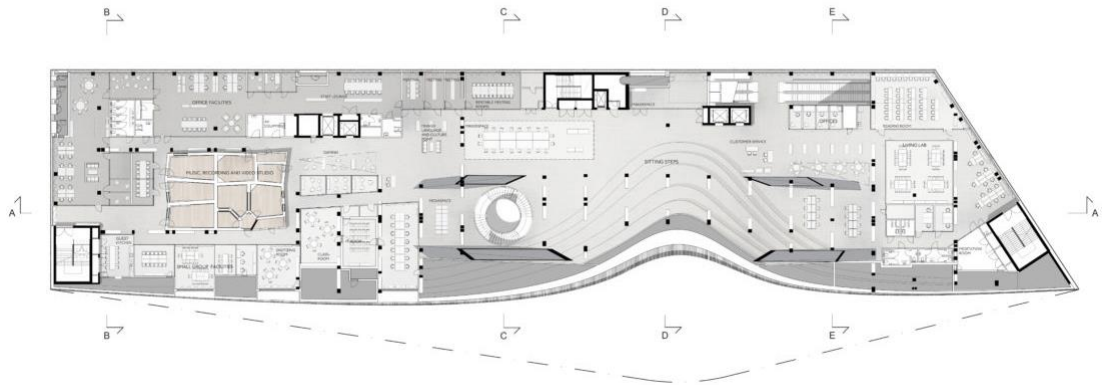
Kuva 22. Oodin ensimmäisen kerroksen pohjapiirros. Kuva lainattu: ALA.fi. Kuva: ALA Arkkitehdit.

Oodin ensimmäinen kerros on pinta-alaltaan pienin ja siellä tilaa rajaavat puupintaiset lattiasta kaartuvat, veistokselliset kattorakenteet, länteen avautuva, suuri lasiseinä ja muodoltaan laatikkomaiset, vaaleat avustavat tilat pohjakerroksen itäpuolella. Tila on avara, valoisa ja eloisa.

Suoraan pääsisäänkäynnin välittömässä läheisyydessä on itsepalvelupalautus, johon kirjat on helppoa ja nopeaa palauttaa, jos aikaa on vain piipahtaa rakennuksessa matkan varrella. Itsepalautustiskin yhteydessä on myös monitoimisali ja sitä palvelevat tilat, henkilökunnan tiloja sekä näyttelytiloja. Pohjakerroksessa sijaitsevat myös kahvila ja ravintola, elokuvateatteri ja auditorio Regina, kaupunkiympäristön osallisuustila Brygga, Helsinki-info, leikkipuisto Loru ja kirjaston palvelutiski sekä vaihtuva kirjallisuusnäyttely ja pop-up-infopiste. (*Oodihelsinki.fi & Keskustakirjaston yleissuunnitelma, ALA arkkitehdit.*) Kirjaston palvelutoiminta keskittyy ensimmäiseen kerrokseen, jossa asiakkaat voivat itse palauttaa lainaamiaan aineistoja, kysyä neuvoa ja tietoa palvelutiskiltä sekä tutustua vaihtuviin näyttelyihin ja osallistua monitoimisalin tilaisuuksiin. Lainausautomaatit sijaitsevat tässä kerroksessa uloskäyntien yhteydessä, jotta ne ovat helposti löydettävissä.

Kerroksessa on myös asiakaskäyttöön tarkoitettuja pikakoneita Eero Erkon kadun puoleisen sisäänkäynnin läheisyydessä.

Toinen kerros

Kuva 23. Oodin toisen kerroksen pohjapiirros. Kuva lainattu: ALA.fi. Kuva: ALA Arkkitehdit.

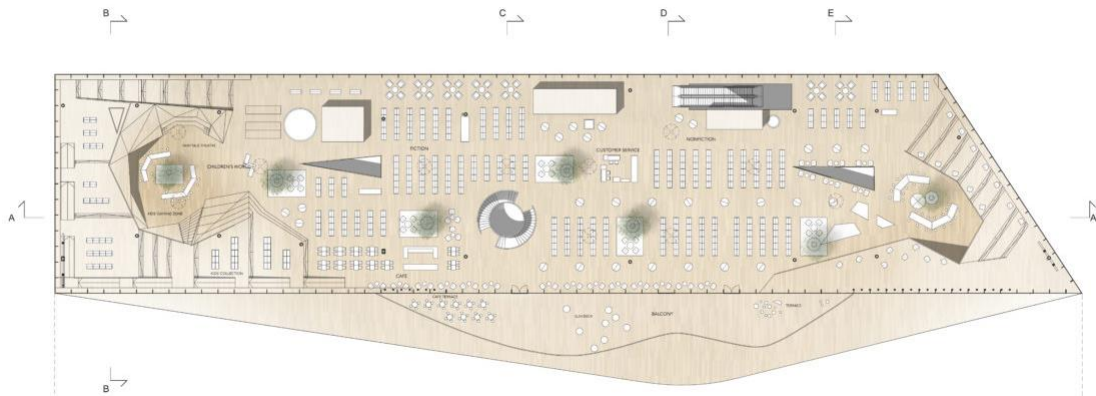
Oodin toinen kerros on pyhitetty työskentelylle ja sen labyrinttimaiset käytävät, suuret siltarakenteet sekä kaartuvat istuskeluportaat muodostavat erilaisia ja erikokoisia tiloja monenlaisiin työtarpeisiin. Kerros on yleisilmeeltään tumma, mikä yhdessä vaaleiden Y-palkkien kanssa luo jännittävän yleisvaikutelman.

Toisen kerroksen keskikäytävällä sijaitsevat asiakastietokoneet, kaupunkiverstas sekä asiakaspalvelupiste. Lisäksi näiden yhteydessä on suurkuvatulostin, 3D-tulostimet ja viinyylitulostin. Yksityisemmät ja suljettavat asiakkaiden vapaassa käytössä olevat tilat kerroksessa ovat lukusali, ryhmä-, peli- ja oppimistilat ja studiot. Vuokrattavia ja maksullisia tiloja ovat älylasiseinin varustettu monitoimitila Kuutio ja pieni keittiö. (*Helmet.fi, Keskustakirjasto Oodi.*)

Oodin toinen kerros tarjoaa monipuolisia oppimis-, opetus- ja kokoustiloja sekä kannustaa verstaan toimintojen hyödyntämiseen ja käsillä tekemiseen. Itse lukemiseen on kuitenkin varattu vain melko pieni tila ja toiminnoissa korostuu eriytyminen perinteisestä kirjastosta. Oodissa lukusali on sijoitettu eri kerrokseen kuin itse kirjallisuus, jolloin kirjojen ja lukijoiden välinen yhteys katkeaa.

Alkuperäisessä suunnitelmassa toiseen kerrokseen oli suunniteltu myös kirjastosauna, mutta kulttuuri- ja kirjastolautakunta totesi saunatilojen rakentamisen tulevan liian kalliiksi. Toteutuneessa suunnitelmassa niiden tilalla on opetus- ja ryhmätiloja. (*Yle-uutiset, Keskustakirjastoon ei tule saunaa. 29.4.2015.*)

Kolmas kerros

Kuva 24. Oodin kolmannen kerroksen pohjapiirros. Kuva lainattu: ALA.fi. Kuva: ALA Arkkitehdit.

Kolmannessa kerroksessa sijaitsee aaltoilevan ja vaalean katon sekä suurten, lasipila-rein tuettujen lasiseinien rajaama valoisa kirjastosali. Kirjastosalin yksi tärkeimpiä ideoita oli avoimuus ja suora näkyvyys tilassa. Puinen lattia, matalat ja valaistut kirjahyllyt sekä salissa kasvavat puut luovat tunnelmaa avaraan ja vaaleaan saliin. Lattiapinta nousee salin molemmissa päissä, muodostaen näköalareitin sekä intiimimpiä, luolamaisia tiloja sen alapuolelle. Sali jatkuu rakennuksen länsipuolella myös ulkotilaan parvekkeen muodossa, jonne asiakkaat voivat mennä lukemaan tai viettämään aikaa.

Kirjastosalin toiminnot on järjestelty niin, että tilan keskellä sijaitsevat kirjahyllyt ja lukutilat ja istuskelupaikat kiertyvät niiden ympärille. Lasten kirjasto on sijoitettu alin pohjoispäättyyn. Avoimen kirjavalikoiman lisäksi siihen kuuluvat myös kirjahyllyn taakse piilotettu satuhuone ja tapahtumatila, jotka mahdollistavat lasten leikkimisen ja lukemisen avointa salia yksityisemmässä tilassa. Lasten kirjaston vieressä sijaitsevat aikakauslehdet ja kahvila Oodi, jotka rajaavat aikuisten ja lasten kirjallisuuden hieman erilleen toisistaan. Varatun aineiston noutohyllyt, kirjastonhoitajan tiski ja pikakäyttökoneet sekä itsepalvelulainausautomaatti sijaitsevat lähellä kirjastosalin itälaidan liukuportaita ja hissiä.

Kirjojen lukemiseen ylimmässä kerroksessa on varattu melko vähän istumapaikkoja, vaikka tilaa olisi runsaasti. Istumapaikkoja on kahvilan yhteydessä, eteläpäädyn porrastetussa osassa, hyllyjen välissä ja pohjoispäädyssä lasten kirjaston yläpuolella. Työskentelyä varten tarkoitettuja pöytäryhmiä on muutamia ja hyllyjen väliin muodostuvat, melko avarasti sommitellut sohvaryhmät eivät luo asiakkaille yksityisempiä soppeja lukemista ja keskittymistä varten. Pohjoispäädyssä sijaitsevan lasten kirjaston ja kahvilan toiminnasta muodostuva häly kulkee koko kirjastosalin läpi, eikä kerroksessa näin ole täysin hiljaista paikkaa; lukijan täytyy siirtyä alemman kerroksen lukusaliin halutessaan rauhallisemman lukupaikan.

Valaistus kirjastosalissa on suurelta osin luonnonvaloa, jota tilaa ympäröivät lasiseinät sekä katon muutamat kattoikkunat päästävät sisätilaan. Luonnonvalon tueksi on kirjahyllyihin integroituna, pilarien yläosissa ja kattoikkunoissa lamppuja kirjaston valaisemiseksi ja käytön helpottamiseksi.

Kirjahyllyt on järjestetty Oodissa melko ahtaasti toisiinsa nähden, joten hyllyjen välissä on vähänlaisesti tilaa liikkua. Kirjojen tutkimista varten kumartuneen ihmisen ohi ei mahdu kulkemaan ja pyörätuolissa tai lastenrattaiden kanssa liikkuvalla voi olla vaikeuksia mahtua kapeiden hyllyjen välistä. Kuitenkin hyllyjen mataluuden ansiosta myös liikkumisesteisen henkilön on mahdollista ylettyä jopa ylimmälle hyllylle, mikä on hieno asia.

3 Johtopäätökset

Tähän kappaleeseen on kerätty kirjastojen analyysin ja tutkimuksen perusteella huomattuja yhtäläisyyksiä ja kirjastosuunnittelun periaatteita. Johtopäätökset pohjustavat opin- näytetyön rakennussuunnitelmaa.

3.1 Kirjaston tilojen suunnittelu

Kirjastoille ei oikeastaan ole olemassa omanlaista arkkitehtuurin tai kirjastorakentamisen tyyliä, vaan useimmiten kirjastot noudattavat oman aikakautensa tyyli-suuntauksia ja suunnittelun trendejä. Kirjastorakennuksille näkyvyys ja saavutettavuus on tärkeitä tekijöitä ja usein ne pyritään sijoittamaan keskeiselle paikalle kaupunkien ja kylien keskustan palveluiden läheisyyteen. (*Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria s.83-85.*) Arkkitehtuurillaan kirjastorakennukset näyttävät julkisilta rakennuksilta ja joko huomattavasti erottuvat muusta rakennetusta ympäristöstä tai mukailevat sitä.

3.1.1 Tilat ja tilojen järjestely

Kirjaston sijainnilla ja käyttötarkoituksella on suuri merkitys kirjaston suunnittelussa. Jos kyseessä on pienen kunnan kirjasto, toiminnot ja tilat ovat huomattavasti suppeammat, kuin jos kyseessä on esimerkiksi yliopiston kirjasto. Eri ikäryhmille tarkoitetut kirjastot suunnitellaan tätä ihmisryhmää ajatellen, mikä usein näkyy myöskin sisätilojen arkkitehtuurin ja kalusteiden mittakaavassa ja värimaailmassa.

Aulatilat ja sisäänkäyntien yhteydessä tai läheisyydessä on hyvä sijaita kirjaston asiakaspalvelupiste, itsepalautus- ja -lainausautomaatit sekä varatun aineiston noutopiste. Näin asiakas voi noutaa varaamiaan aineistoja sekä palauttaa lainaamiaan kirjoja helposti myös kirjaston itsepalveluaikoina. Uloskäyntien läheisyydessä myös lainausautomaatit löytyvät helposti ja kukaan ei vahingossa poistu kirjastosta lainaamatta kirjojaan ensin. Jos kirjastosali sijaitsee erillään aulatilasta, tulee myös siellä olla mahdollisuus

kirjojen itsepalvelulainaiselle. Aulasta myös asiakas wc-tilat ovat parhaiten löydettävissä. Aula toimii palveluiden keskipisteenä, josta on pääsy muihin päätiloihin tai kerrosten välisiin portaisiin ja hisseille.

Kirjastosalista on hyvä olla suora pääsy lukusaliin, jotta kirjaston aineisto on helposti saavutettavissa työskentelyn apuna. Kirjastosalissa on myös hyvä olla erillisiä soppeja lukemiselle ja ajanvietolle, sekä epävirallisempia, lukusalia intiimimpiä työskentelypaikkoja. Kirjastosali voi jakautua myös useampaan kerrokseen, jolloin eri aineistotyypit on helppoa erottaa omiksi osastoikseen. Pienemmän kaupungin kirjastossa on kuitenkin tarkoituksenmukaisempaa, aineiston pienemmän määrän sekä esteettömyyden vuoksi, että kirjastosali sijaitsee yhdessä kerroksessa.

Lapsille on kaikissa analysoimissani kirjastoissa järjestetty ja suunniteltu oma kirjastotila, joka sijaitsee joko kirjastosalin yhteydessä tai sitten eroteltuna omaksi tilakseen. Varsinkin uusimmissa, suurissa kirjastoissa, kuten Oodi, Turun kaupunginkirjasto ja Seinäjoen kaupunginkirjasto, lapsille on erotettu muusta kirjastosalista oma kirjasto, jossa kalustus, värimaailma sekä tilojen leikkisyys ruokkivat käyttäjien mielikuvitusta ja luovat kiinnostavia tiloja oppimiselle. Erityisesti satujen lukemiseen on suunniteltu oma tila, joka on erotettuna kirjakokoelmasta rakenteellisesti, kuten Oodissa ja Seinäjoella, tai kalusteiden rajaamana, kuten Turussa. Lasten kirjastot ovat myös usein saaneet oman nimensä, kuten Piilomaa tai Satupiha.

Nuorten kirjasto on usein sijoitettu joko lasten kirjaston yhteyteen, omaksi osastokseen, kuten Seinäjoen kaupunginkirjasto Apilassa ja Töölön kirjastossa, tai kirjastosalin yhteyteen, jolloin nuorten omaa tilaa ei synny. Nuorille olisi kuitenkin tärkeää tarjota omia tiloja oppimista ja ajanviettoa varten. Nuorille suunnatun kirjaston erottaminen rakenteellisesti tai kalusteilla, edesauttaa heille suunnatun, oman tilan syntymistä.

3.1.2 Kirjahyllyt ja tilallisuus

Kirjahyllyillä voidaan huomattavasti vaikuttaa kirjaston tilallisuuteen, sillä niiden koolla ja orientaatiolla on suuri merkitys siihen, miltä tila tuntuu ja miten hyvin se toimii. Suuret kirjahyllyt mahdollistavat suuren määrän kirjallisuutta, mutta niiden käyttäminen voi eri pituisille ihmisille olla haasteellista. Kuitenkin tällaiset, tilassa keskeisesti sijaitsevat suuret hyllyt muodostavat intiimimpiä piilopaikkoja ja rauhallisia lukusoppeja niiden välille, mutta saattavat häiritä kirjastonhoitajan valvoman tilan näkyvyyttä.

Kuva 25. Vallilan kirjaston kirjahyllyt nuorten kirjastossa. Kuva: Annika Kauppi.

Hyllyjen korkeus tulee suunnitella käyttäjäryhmää ja tilan tuntua ajatellen. Esimerkiksi lasten kirjahyllyt tulevat olla kirjojen saavutettavuuden ja tilan mittakaavan vuoksi matalampia kuin aikuisten kirjallisuutta sisältävät hyllyt. Jos taas kaikki hyllyt ovat kovin matalia, joutuvat pitkät käyttäjät kumartelemaan hyllyjen välissä epäergonomisesti. Kirjahyllyjen korkeus vaikuttaa myös kirjastosalin tilantuntuun huomattavasti. Korkeilla kirjahyllyillä kirjastosalin saadaan luotua pienempiä tiloja hyllyjen väliin, joissa on avointa tilaa

intiimimpi tunnelma. Samalla kirjastonhoitajan valvonta kuitenkin vaikeutuu. Matalat kirjahyllyt taas tarjoavat kirjastosaliin avaruutta ja pitkiä näkymälinjoja. Matalat hyllyt eivät toisaalta rajaa tilaa, jolloin kirjastosalin istumapaikat eivät tarjoa kirjaan syventymiseen sopivia, rauhallisempia paikkoja. Mataliin kirjahyllyihin ei myöskään mahdu niin runsaasti kirjallisuutta kuin korkeisiin hyllyihin. Hyllyjen tulee korkeudellaan myös toimia tilan kanssa, jolloin erikorkuisten hyllyjen yhdisteleminen voi olla perusteltua. Esimerkiksi Vallilan kirjaston tapauksessa matalien ja korkeiden hyllyjen yhdistelmällä on saatu aikaan miellyttävä, mittakaavallisesti vaihteleva kirjastosali.

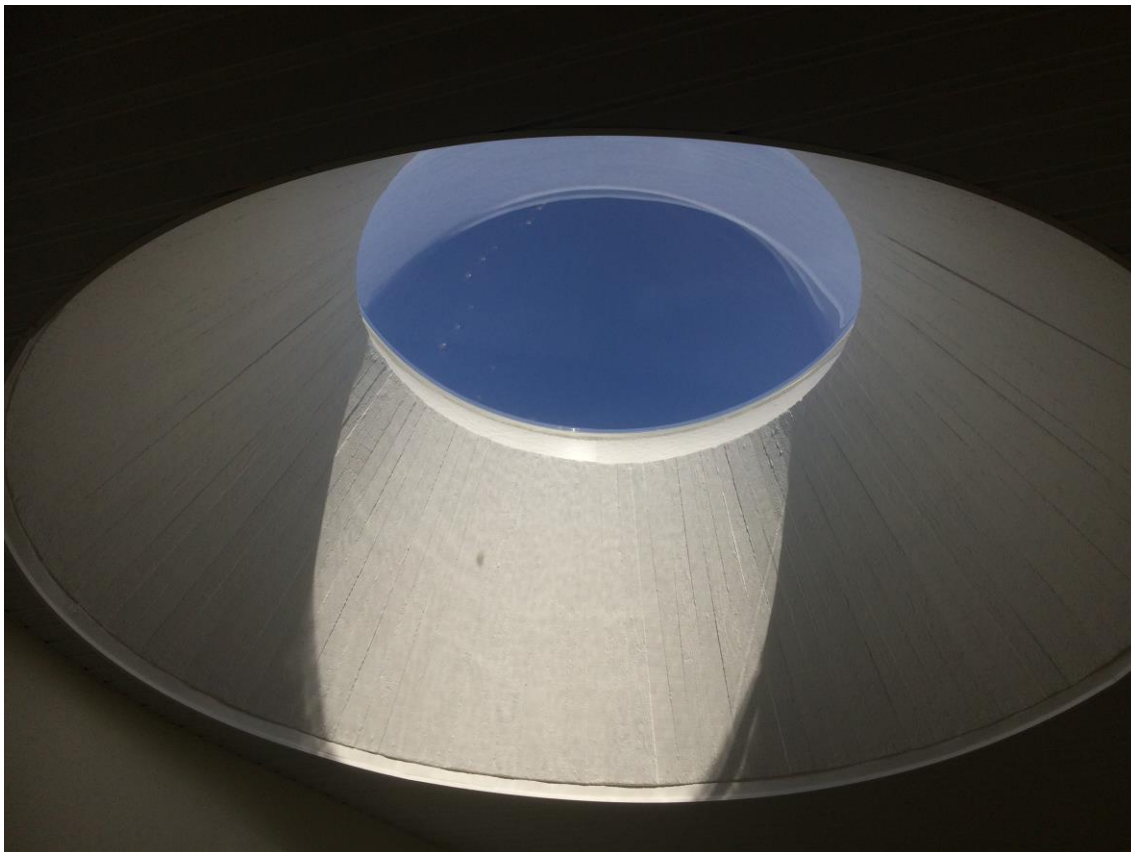
Myös hyllyjen sijoittelu tilassa vaikuttaa kirjastosalin tilantuntuun. Kirjahyllyjä voidaan sijoitella seinustalle, kuten Viipurin kirjastossa, jolloin kirjastosalin keskitila jää avaramaksi lukutilaksi. Jos seinustat jätetään hyllyttömiksi ja kirjahyllyt sijoitetaan lattialle suoraan riviin, muodostuu hyvin sotiilaallinen jako, joka on helposti hahmotettavissa. Samalla ikkunoiden yhteyteen muodostuu valoisa tilaa lukemiselle ja työskentelylle. Tilojen ikkunoiden kanssa samansuuntaiset hyllyt varjostavat tilaa ja hyllyjen väliin muodostuu hämäämpiä alueita. Näin hyllyt on sijoitettu esimerkiksi Seinäjoen kirjastossa. Ikkunoiden kanssa vastakkaissuuntaiset hyllyt taas päästävät luonnonvalon kulkemaan väleittäin koko kirjastosaliin, kuten Vallilan kirjastossa.

Tilojen muunneltavuus voi olla kirjastosalissa tärkeää, joten näissä monikäyttöisemmissä osissa kirjastosalia hyllyjen tulee olla kevyemmät ja liikuteltavissa esimerkiksi kiinteiden rullien avulla. Näin on tehty esimerkiksi Töölön kirjastossa, jossa kirjastosalin alakerrassa sijaitsevat hyllyt on kaikki varusteltu rullilla. Muunneltavassa kirjastosalissa voidaan kokeilla erilaisia järjestyksiä, tilasommitelmia ja hyllyjen suuntia helposti.

3.1.3 Valaistus

Kirjaston tiloihin pyritään usein tuomaan mahdollisimman paljon luonnonvaloa. Erityisesti kirjastosaliin on rakennuksissa suunniteltu suuria lasijulkisivuja ja ikkunoita. Suurten lasipintojen käyttäminen tulee kuitenkin suunnitella harkiten, sillä etelään suunnattujen kookkaiden ikkunapintojen ongelmaksi voi muodostua sisätilojen kuumeneminen ja aurinkon häikäisy. Töölössä tämä ongelma on ratkaistu kauniiden, arkkitehtuuria tukevien ja säädeltävien markiisien avulla.

Luonnonvaloa tuodaan monissa kirjastoissa myös kattoikkunoiden ja -lyhtyjen avulla. Näin tiloihin saadaan tasaisesti valaisevaa luonnonvaloa ja parhaimmillaan kattoikkunat luovat tilaan koristeellisuutta ja kiinnostavuutta. Esimerkiksi Viipurin kirjastossa, Töölön sivukirjastossa, Oodissa ja Seinäjoen Apila-kirjastossa on kaikissa kattopintaa avattu valaisemaan sisätiloja. Vallilan sivukirjastossa ei ole virallisia kattoikkunoita, mutta kattokoron vaihtuessa Leiviskä on onnistunut lisäämään katonrajaan sattumanvaraisesti jäsenneltyjä ikkunoita.

Kuva 26. Töölön kirjaston kattoikkuna. Kuva: Annika Kauppi.

Luonnonvalon rinnalle kirjastoissa tarvitaan melko runsaasti valaisimia, jotta lukeminen, aineiston tutkiminen ja selailu, tietokoneiden käyttö ja muut toiminnot ovat mahdollista toteuttaa tarkoituksenmukaisella tasolla. Liian kirkas tai hämärä valaistus vaikeuttaa kirjastossa toimimista. Kirjastosaleissa valaisimia tarvitaan erityisesti kirjahyllyjen yhteyteen tai niihin integroituna, lukunurkkauksiin ja pöytien yhteyteen, sekä yleisvalaistukseksi. Myös muiden huoneiden ja tilojen yleisvalaistuksen tulee olla vaadittava, jotta kirjastossa suunnistaminen ja sen palveluiden käyttäminen on helppoa.

3.2 Vyöhykkeisyys

3.2.1 Julkinen – puolijulkinen – yksityinen

Kirjaston tiloja voidaan jakaa julkisiin, puolijulkisiin ja yksityisiin vyöhykkeisiin niiden toimintojen perusteella. Julkiset tilat ovat avoimia, vapaaseen käyttöön ja oleskeluun tarkoitettuja alueita ja tiloja. Yksityiset tilat taas ovat julkisten tilojen vastakohta, vain tiettyjen ihmisten käytössä olevia tiloja ja alueita. Puolijulkiset tilat ovat yksityisen ja julkisen välille sijoitettavia tiloja.

Esimerkiksi kirjastojen aulatilat ovat julkisia tiloja, jotka kuten Oodissa, toimivat kohtaamispaikkana ja palvelut keskittyvät usein aulan yhteyteen. Kirjaston aulaan liittyneet avoimet tilat ovat myös julkisia tiloja. Nämä julkiset tilat ovat usein kalustukseltaan ja tilasommitelmaltaan

Vaikka suurin osa kirjaston tiloista ovat kaikkien vapaassa käytössä, muodostuu sinne yksityisempiä tiloja esimerkiksi lukusoppien avulla. Samoin erilliset työskentely- ja kokoustilat ovat kirjaston muita tiloja yksityisempiä.

3.2.2 Hiljainen – äänekäs

Kirjastojen tilat voidaan jakaa vyöhykkeisiin myös niiden toimintojen äänen tason perusteella. Esimerkiksi aulatilat, joihin ihmisten tapaaminen ja palvelut yleensä sijoittuvat, ovat äänitasoltaan huomattavasti voimakkaammat kuin lukusalissa, joissa pyritään hiljaisuuteen keskittymisen ja työrauhan säilyttämiseksi. Samoin myös tilojen eri toiminnot voivat aiheuttaa äänen tason vaihteluita. Lasten kirjastossa esimerkiksi on useimmiten vilkkaampaa ja äänekkäämpää kuin muualla kirjastosalissa, sillä lasten leikkiminen, äänen lukeminen ja puhe on vähemmän säädeltyä kuin aikuisten. Esimerkiksi Vallilan kirjastossa, jossa lasten kirjasto on samassa tilassa muun kirjastosalin kanssa, lasten innokkaat äänet pääsevät raikumaan koko tilassa. Myös monet muut toiminnot, kuten luennot, esitykset, kokoustaminen ja ryhmätyöskentely aiheuttavat enemmän meteliä. Puskurivyöhykkeet erottavat nämä täysin hiljaiset ja äänekkäät tilat, jotta toiminnot eivät häiritse toisiaan.

Tilojen välille on usein perusteltua sijoittaa seiniä niin yksityisyyden kuin työrauhan luomiseksi, mutta äärimmäistä tilojen erottelua tulisi välttää, jotta toimintojen ja käyttäjien yhteys toisiinsa ei katkeaisi. Esimerkiksi Oodissa on lukusali ja työtilat erotettu kirjastoalasta alempaan kerrokseen, jolloin uuden kirjan ja tiedon hakeminen muodostuu työlämmäksi.

3.3 Lukusopet

Kuva 27. Seinäjoen Apila-kirjaston nuorten kirjaston lukusoppeja. Kuva lainattu: JKMM arkkitehtien nettisivut. Kuva: Tuomas Uusheimo.

Lukusoppi on rauhalliseen ja intiimiin keskittymiseen tarkoitettu pienimittakaavainen tila, joka kirjastoissa yleensä luodaan seinien syvennyksien, lattiatason vaihtelun tai huonekalujen avulla. Näistä on aikojen saatossa ja eri tapauksissa käytetty erilaisia nimityksiä kuten Viipurin ja Seinäjoen Aalto kirjastossa ”lukukuoppa” ja Apilassa lukukolo.

Alvar aallon Viipurin kirjaston kirjastokuoppa on ensimmäinen suomalaisissa kirjastoissa toteutettu näkemys intiimimmästä lukemiseen tarkoitettusta tilasta, lukusopesta. Ennen tätä lukusoppien historia alkaa jo käsin kopioimisen aikaan, kun munkit kirjoittivat luostareissa ja katedraaleissa kirjoja käsin ulkoseinien ikkunallisissa syvennyksissä, pienemmissä tiloissa suuren tilan yhteydessä (*Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria s. 11*). Nykyaikaisen kirjaston lukusoppi taas voi olla kirjahyllyjen väliin muodostuva ja kirjastosalin yhteydessä oleva pienempi tila, seinässä sijaitseva syvennys, lukijan ympäröivä kaluste tai pieni huone. Tämän lukusopen tarkoitus on kuitenkin aina luoda suurempaan tilaan pienempää ja yksityisempää tilaa, jossa ihminen voi rauhassa keskittyä oppimaan ja syventyä informaatioon. Soppi rajaa näköpiiriä ja häiriötekijöitä eri keinoin vahvistaakseen tekijän ja informaation välistä yhteyttä.

3.4 Ulkotilojen hyödyntäminen

Edellä analysoiduissa kirjastoissa vain Töölössä ja Oodissa on kirjaston toiminnallisuutta laajennettu ulkotiloihin, parvekkeiden ja katettujen terassien avulla. Kuitenkin Töölön kirjasto, Viipurin kirjasto ja Seinäjoen Apila-kirjasto sijaitsevat puiston yhteydessä, jonne toimintaa olisi myöskin voitu laajentaa vaikkapa oppimis- ja istuskelualueiden avulla. Maailmalla tällaista ulkotilojen hyödyntämistä näkee useammin ja näistä hyvänä esimerkkinä toimii muun muassa Delftin teknillisen yliopiston kirjasto, jonka loiva katto toimii puiston jatkeena ja opiskelualueena. Tällaista ulkotilojen käyttämistä kiinteänä osana kirjastoa vaikeuttaa tietenkin Suomessa vuodenaikojen vaihtelu, jonka vuoksi ulkotiloja käytetään vain keväästä varhaiseen syksyyn. Kuitenkin ulkona oleskelu nähdään hyvin mielekkäänä kauniin sään sattuessa, joten miksei kirjaston toimintaa voisi laajentaa myös ulkotiloihin vuodenajan sen salliessa.

Kuva 28. Töölön kirjaston kirjastosalin parvekkeet käytössä keväällä 2019. Kuva: Annika Kauppi.

4 Suunnitelma

4.1 Lähtötietoja

Tässä kappaleessa käsitellään suunnitelman lähtötietoja, joita ovat Klaukkalan kylän perustiedot, Klaukkalan nykyisen kirjaston tiedot sekä tonttianalyysi. Nämä kaikki vaikuttavat suunnitelmaan merkittävästi ja sanelevat rakennuksen pinta-alaa, sijaintia ja tilaohjelmaa.

4.1.1 Klaukkala asuinalueena

Klaukkala sijaitsee Nurmijärven kunnan eteläosassa, Vantaan ja Espoon rajalla. Se on 1960-luvulta asti ollut Nurmijärven nopeimmin kasvava kylä ja nykyään sen väkiluku on n. 17000 asukasta, tehden siitä Nurmijärven suurimman (*Nurmijärvi.fi, Klaukkala*).

Klaukkala on erityisesti lapsiperheiden suosiossa, sillä keskustasta matkaa Helsinkiin on vain n. 24 km, siellä on runsaasti kouluja ja päiväkoteja, monipuolisia palveluita sekä paljon harrastusmahdollisuuksia. Peruskouluja on yhteensä 8, kunnallisia päiväkoteja 14 ja lisäksi Klaukkalassa on myös Arkadian yhteislyseon lukio. Erilaisia harrastusmahdollisuuksia on niin urheiluun, kuin musiikkiin ja muihin taiteisiin liittyen. Klaukkalassa järjestetään muun muassa suurin osa Nurmijärven tanssiopiston opetuksesta, kylällä on oma taekwondoseura, useampi ryhmäliikuntaa ja kuntosalipalveluita järjestävä yritys, sekä teatteri Roinela, jossa nuorisoseura järjestää näytteleminen ja ilmaisutaidon opetusta. Lisäksi vuonna 2017 valmistunut monitoimitalo Monikko mahdollistaa monipuolisen taideopetuksen ja sen harrastamisen sekä kylän ensimmäisen nuorisotilan. Kylässä asuu tästä johtuen runsaasti taiteesta ja harrastamisesta kiinnostuneita lapsia ja nuoria.

Klaukkala on jakautunut pitkänmallisen, Klaukkalantien varrella sijaitsevan keskustan ympärille ja haarautunut suurimpia kokoojateitä Lepsämäntie, Lahnuksentie, Kirkkotie ja Kuonomäentietä mukaillen. Klaukkalan keskustan asuinalueet laajenevat varsinkin Lepsämäntien ja Kirkkotien suuntaan, kun uusia omakotitalo ja rivitaloalueita rakennetaan. Lisäksi Klaukkalan keskustan rakennettu ympäristö ja kaupunkikuva ovat murroksessa,

kun linja-autoasema siirrettiin vuoden 2019 alussa kirkon läheisyydestä etelämmäksi. Se siirrettiin uuden asuinalueen Viirinlaakson yhteyteen, jonne suunnitellaan rakennettavan useita, melko korkeita kerrostaloja. Kerrostalojen rakentaminen keskustan alueelle ja läheisyyteen on 2000-luvulla alkanut ilmiö, jonka tarkoituksena on muokata Klaukkalaa yhä kaupunkimaisemmaksi, kun aiemmin korkeimmat keskustan kerrostalot olivat vain viisikerroksisia.

Kuva 29. Havainnekuva Klaukkalan Viirinlaaksoon tulevista kerrostaloista. Kuva lainattu: AW2 Arkkitehdit.

4.1.2 Klaukkalan nykyinen kirjasto

Klaukkalan kirjasto on Nurmijärven kirjaston sivukirjasto ja se sijaitsee osoitteessa Kuonomäentie 2, Klaukkalantien länsipuolella. Se toimii entisissä liiketiloissa, rakennuksen toisessa kerroksessa, lisäksi samassa rakennuksessa toimii myös Nordea-pankki sekä muutamia kauppoja. Kirjaston tilat ovat nykyisellään melko matalat ja toiminnot on järjestetty suhteellisen tiiviisti pieneen tilaan.

Palveluiltaan kirjasto pyrkii monipuolisuuteen ja nykyaikaisuuteen. Sisäänkäynnin yhteydessä on pieni galleriatila taiteilijoiden ja oppilaiden töiden esittelyä varten, itsepalvelulainaus- ja palautusautomaatit, 8 asiakastietokonetta, kirjastonhoitajan tiski sekä tulostin. Lisäksi sisään astuessa on mahdollista heti päästä selailemaan uutta kirjallisuutta ja poistuvia kirjoja, jotka on aseteltu selkeästi näkyville. Sisäänkäynnistä vasemmalla on lehtienlukunurkkaus ja tätä tarkoitusta varten muutama pöytäryhmä sekä sohvia.

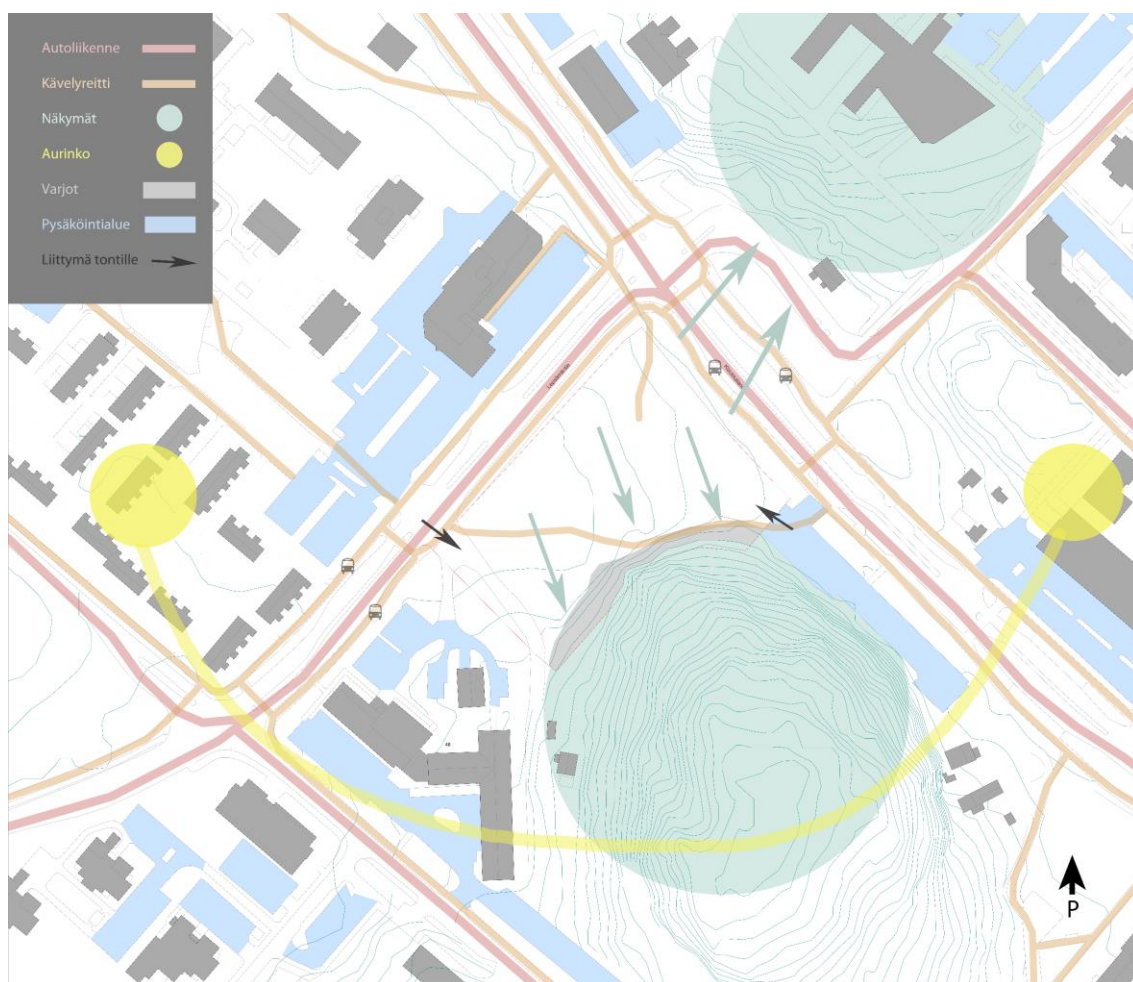
Klaukkalan kirjastossa lapsille ja nuorille on erotettu omat lohkonsa avoimesta pohjaratkaisusta, lasten kirjasto on nuorten kirjastoa suurempi ja hyllyt ovat tarkoituksenmukaisesti matalammat. Lapsille on hyllyjen väliin upotettu mukavia lukusoppeja, muuten tilaa hallitsevat hyllyt. Nuorten kirjastossa on sohvaryhmä ja pari työskentelypöytää sekä yksi asiakastietokone. Kirjaston lukusali sijaitsee lasten kirjaston perällä ja siellä järjestetään elokuvailtoja sekä tuolijumppaa. Lukusali on pienehkö, mutta käytettävissä olevaan tilaan nähden sopusuhtainen.

Kirjaston valikoimista huomattava on musiikkiin liittyvä kirjallisuus ja muu aineisto. Lisäksi lainattavat aineistot ovat laajentuneet myös lauta- ja tietokonepeleihin elokuvien lisäksi. Sekä kauno- että tietokirjallisuutta on lainattavissa monipuolisesti, kaunokirjallisuuden osuus on kuitenkin huomattavasti suurempi.

Kirjaston toiminta on aktiivista, sillä siellä järjestetään kuukausittain useita luentoja, lukupiirejä, satutuokioita ja musiikkiesityksiä, jotka ovat kaikille avoimia. Tapahtumille ei kuitenkaan ole tarjolla sopivaa tilaa, vaan ne yleensä järjestetään kirjastosalin aulassa, jolloin kirjaston muu toiminta häiriintyy. Muita palveluita kirjastossa ovat kirjakierrätys, tietokoneiden lainaus ja kirjastonkäytön opastus, sekä lukukoira, satu- ja lukupiirit. Klauk-

kalan kirjasto oli vuonna 2015 Nurmijärven kirjastosta suosituin, sillä sen käyttäjä ja lainausmäärät olivat kyseisenä vuonna jopa Nurmijärven pääkirjastoa huomattavasti korkeammat (*Nurmijärvi.fi, Taskutilasto*).

4.1.3 Tonttianalyysi

Kuva 30. Tonttianalysipiirros

Opinnäytetyön rakennussuunnitelman sijainniksi olen valinnut Klaukkalan keskustasta vapautuvan tontin, josta puretaan vanha S-marketin rakennus. Tontti on sijainniltaan optimaalinen uudelle keskusrakennukselle, sillä se sijaitsee vilkkaiden Klaukkalantien ja

Lepsämäntien risteyksessä hyvin näkyvällä ja saavutettavalla paikalla. Tontti sijaitsee lähempänä myös Klaukkalan suurimpia kouluja kuin nykyinen kirjasto. Näkyvyyttä ja identiteettiä paikalle luo myös tontin viereinen Vaskomäki.

Valittu tontti sijaitsee Klaukkalan keskustan pohjoisosassa, osoitteessa Lepsämäntie 2. Melko suorakulmaisen, hiukan vasaraa muodoltaan muistuttavan tontin orientaatio on koillis-kaakko-suuntainen. Tontilla sijaitsevat postmoderni S-marketin lisäksi ABC-kylmäasema sekä jätteiden keräyspiste.

Valitulla tontilla ei ole olemassa ajanmukaista asemakaavaa, vaan alueella on opinnäytetyön tekohetkellä voimassa oleva rakennuskielto. Uutta asemakaavaa valmistellaan keväällä 2019 yhdessä tontin omistajan, HOK-Elannon kanssa.

Tonttia rajaa koillisessa kylän vilkasliikenteisin tie, Klaukkalantie sekä luoteessa hiukan rauhallisempi Lepsämäntie. Lounaassa tonttia rajaa hiljainen, hiekkapäälysteinen Vaskotie, jonka toisella puolella sijaitsevalla tontilla on Klaukkalan terveysasema. Kaakossa tonttia rajaa hiukan pöheköitynyt Vaskomäki. Lepsämäntien yli vastapäisellä tontilla sijaitsee arkkitehtuuriltaan postmoderni ja monimuotoinen liikerakennus, jossa toimii muun muassa ravintoloita, autokoulu ja vähittäistavarakauppa. Koillisessa vastapäisellä tontilla on entinen bussiasema.

Tontille on entisen käyttötarkoituksensa vuoksi useampi tonttiliittymä, joita voidaan hyödyntää myös uudessa rakennus- ja pihasuunnitelmassa. Pääliittymä sijaitsee tontin länsikulmassa, josta nykyisin sekä tontille saapuminen, että poistuminen tapahtuu Lepsämäntieltä. Toisarvoinen poistumisiittymä suoraan Klaukkalantielle sijaitsee tontin itäkulmassa. Tämä liittymä on suorassa yhteydessä entisen linja-autoaseman pysäköintialueeseen, jonka hyödyntäminen uuden kirjastorakennuksen pysäköintialueena on mahdollista. Näin olemassa olevien tonttiliittymien hierarkian muuttuminen on perusteltua ja läntisen tonttiliittymä voidaan poistaa käytöstä.

Tontin koillisrajalla Klaukkalantiellä sekä Lepsämäntietä hieman eteenpäin sijaitsevat bussipysäkit, joten saapuminen julkisilla liikennevälineillä on helppoa. Kävelen ja pyörällä pääsee tontin läpi länsikulmasta itäkulmaan kulkevaa, epävirallista reittiä pitkin, sekä pohjoiskulmasta suoraan risteyksestä.

Tontti on alun perin noussut jonkin verran Vaskomäen suuntaan sekä koilliseen, mutta on S-marketin rakentamisen myötä tasattu, jolloin Klaukkalantie sijaitsee sitä huomattavasti korkeammalla. Tämä johtuu siitä, että suurin osa tontista on nykyisen käyttötarkoituksensa vuoksi asfaltoitua pysäköintialuetta.

Kiinnostavia näkymiä tontilta on Vaskomäelle kaakkoon, Klaukkalan kirkolle koilliseen sekä viehättävälle rivitaloalueelle hieman Lepsämäntietä eteenpäin. Ympäröivä rakennuskanta on arkkitehtuuriltaan hyvin perinteistä, suurimmalta osin tiilipintaista laatikkorakentamista.

4.2 Arkkitehtuurireferenssit

Tässä kappaleessa esitellään suunnitelmaa inspiroineet arkkitehtuurikohteet, jotka ovat vaikuttaneet niin rakennuksen massaan, mittakaavaan kuin tilaratkaisuihinkin. Kohteista esitellään niiden perustiedot ja miten ne ovat vaikuttaneet suunnitelmaan. Osa referensseistä ovat arkkitehtuurikilpailuehdotuksia, osa eri aikakausina rakennettuja, valmistuneita rakennuksia. Kohteet on valittu arkkitehtuurin tai idean kiinnostavuuden perusteella.

4.2.1 The Southmere Village Library, Reiulf Ramstad Arkitekter

Kuva 31. The Southmere Village Library-kilpailutyön havainnekuva. Kuva lainattu: Reiulf Ramstad Architects.com. Kuva: Reiulf Ramstad Arkitekter.

Royal Institute of British Architecture (RIBA) järjesti kansainvälisen arkkitehtuurikilpailun uudesta kirjastorakennuksesta Lontoon Thamesmeadiin vuonna 2017. Reiulf Ramstad Arkitekter osallistui kilpailuun ehdotuksellaan The Southmere Village Library, päästyään

jatkamaan kilpailun toiseen vaiheeseen. Arkkitehtuurikilpailun voitti kuitenkin arkkitehti-toimisto Bisset Adams Ltd (*Architecture.com*).

Kilpailun tontti sijaitsi South Mere-järven etelärannalla, Abbey Woodin asuinalueella. Tontti on hyvin keskeisellä paikalla, ja järven läheisyys tekee siitä hyvin kiinnostavan ja inspiroivan paikan. Läheinen Thamesmead on muuttuvaa aluetta, jonka kehittämiseksi suunnitteilla on runsaasti uusia asuntoja ja työpaikkoja (*thamesmeadnow.org*).

Arkkitehti Reiulf Ramstadin suunnittelema kirjastorakennus on sijoitettu lähelle järven rantaa ja ranta-alue onkin otettu mukaan suunnitelmaan istuttavan portaikon avulla. Suunnitelma koostuu tiilipintaisesta, kaksikerroksisesta rakennuksesta, jonka massa muodostuu neljästä samanmuotoisesta kappaleesta ja yhdestä yksikerroksisesta kuutiosta. Näitä poikkileikkaukseltaan harjakattoista omakotitaloa muistuttavien massoja porrastamalla on järven suuntaan muodostunut pieniä terasseja. Rakennuksen pääsisäänkäynti on lännessä, aukion puolella ja sen julkisivut on avattu järvelle pohjoiseen. (*Reiulf Ramstad architects.com, The Southmere Village Library.*)

The Southmere Village Library inspiroi opinnäytetyön rakennussuunnitelmaa leikkisällä, mutta samalla yksinkertaisella massallaan, sympaattisella mittakaavallaan ja ulkomassan yksimateriaalisuudella. Talomaiset, tiilipintaiset massat kattoikkunoineen tekevät rakennuksesta kutsuvan ja kotoisan oloisen ja muistuttavat muodoltaan pientä kylää.

4.2.2 Hide Park Library, Kostova, Wroblewski & Lechler

Kuva 32. Hyde Park Library-kilpailuehdotus planssi. Kuva lainattu: Archasm.org. Kuva: Miriana Kostova, Bernd Bartoz Wroblewski ja Daniel Lechler.

Lontoon Hyde Park-puistoon suunnitella olevasta kirjastosta järjestettiin kansainvälinen arkkitehtuurikilpailu vuonna 2016. Saksalaiset Miriana Kostova, Bernd Bartoz Wroblewski ja Daniel Lechler osallistuivat kilpailuun ja heidän ehdotuksensa kiipesi kolmannelle sijalle. Heidän suunnitelmaehdotuksensa nimi on "Hide Park Library: Essence of Reading". Kilpailun voitti Seounghyun Cheonin ja Jihyeon Minin ehdotus "Hidden Scape". (Archasm.in.)

Kilpailun tontti sijaitsi Lontoon Hyde Parkissa, The Serpentine järven etelärannalla. Tontin koko oli n. 7500 m² ja muodoltaan se kapeni itään päin. Sijaintina tontti on mielenkiintoinen, sillä Hyde Park on yksi Lontoon suurimmista puistoista ja itäisin osa sen kuninkaallisia puistoja. (Archasm.in.)

Hide Park Libraryn suunnitelma koostuu useasta, pienestä peililasisesta laatikosta, joita on ripoteltu annetulle tontille, tasaisin välimatkoin. Rakennelmat ovat erikokoisia ja niiden välille on sijoitettu myös aurinkoenergiaa varastoivia, aineistojen vaihtamiseen tarkoitettuja vitriinejä. Peililasisen sopen idea on siinä, että sen sisälle ikään kuin katoaa ulkomaailmalta, mutta sisällä ympäristön näkymät säilyvät. Näin yhteys ulkomaailmaan säilyy täysin esteettömänä. Sopot eivät myöskään valtaa ja rakenna tonttia täysin, vaan peilaavat vihreää ympäristöään.

Hide Park Library inspiroi opinnäytetyön rakennussuunnitelmaa kiinnostavalla näkökulmallaan 2010-luvun kirjastosta, jossa kirjasto ei ole vain yksi fyysinen paikka, vaan useita pieniä rakennuksia. Samalla myös tämä uusi ajattelu lukusopesta päärakennuksesta irrallisena elementtinä on kiinnostava. Suunnitelmassa myös sisätilan ja ulkotilan rajan hämärtyminen on toteutettu monella eri tavalla.

4.2.3 Alhambran linnoitus, palatsi ja sisäpihat

Alhambra on maurilaisten monarkkien rakennuttama palatsi ja linnoitus Espanjan Granadassa. Se on rakennettu 1200-1300-luvuilla korkealle kukkulalle, josta on näkymiä Granadan vanhaan maurilaiseen kaupunkiin, Sierra Nevadan vuorille sekä kukkulan alla virtaavalle Darro-joelle. Alhambra koostuu useasta rakennuksesta, sisäpihasta ja puutarhasta ja hiukan korkeammalla, samalla kukkulalla sijaitsee myös muslimien rakennuttama palatsi Generalife. (*Encyclopedia Britannica, Alhambra Fortress.*)

Alhambran palatsi ja sen vihreät sisäpihat inspiroivat opinnäytetyön rakennussuunnitelmaa sen pilarikäytävien, arkadien ja loggioiden mitoituksessa, tilojen sarjallisuudessa sekä sisätilan ja ulkotilan rajan häivyttämisessä. Lisäksi loggioista sisäpihoille avautuvat näkymät ovat vaikuttaneet pihasuunnitelmaan ja kirjaston tilajärjestelyihin.

4.3 Koto-kirjasto, Rakennussuunnitelma

Kuva 33. Havainnekuva Koto-kirjastosta lukusoppimökistä katsottuna.

Tässä kappaleessa esitellään opinnäytetyön tutkimuksen pohjalta tehty rakennussuunnitelma uudesta kirjastorakennuksesta Klaukkalan keskusta. Klaukkalan Koto-kirjasto sai nimensä keskustassa sijaitsevan pienen ja sympaattisen Koto-talo nimisen puutalon mukaan, jossa toimi pitkään Koto-kahvila. Nimi Koto viittaa selkeästi sympaattisuuteen ja tunnelmaan, jota on suunnitelmassa pyritty tuomaan esiin ja on klaukkalalaisille merkityksellinen ja tuttu nimi.

4.3.1 Konsepti – Yhteys

Kirjastosuunnitelman pääkonsepti on tiivistetty yhteen sanaan: yhteys. Suunnitelmalla halutaan järjestää tilat ja mahdollisuuksia yhteyden säilyttämiseen erilaisten ihmisten välillä, tiedon ja asukkaiden välillä sekä ulko- ja sisätilan välillä. Samalla kirjastorakennuksen arkkitehtuurissa yhdistetään alueen rakennusten muotokieli ja mittakaava. Näin yhteys muodostuu suunnitelmassa kolmesta eri ideasta, jotka ovat kylä, soppi sekä ulko- ja sisätilan leikki.

Suunnitelman pääideoista ensimmäinen on kylä, joka edustaa Klaukkalaa asuinalueena. Klaukkala on kylä, jonka rakennuskanta on hyvin moninaista, varsinkin keskustasta hiukan kauempana sijaitsevilla omakotitalo alueilla. Kylämäisyyttä on suunnitelmassa haettu leikkisän rakennusmassan ja kattomuotojen avulla, joiden monimuotoisuus kuvastaa alueen pientalorakentamista.

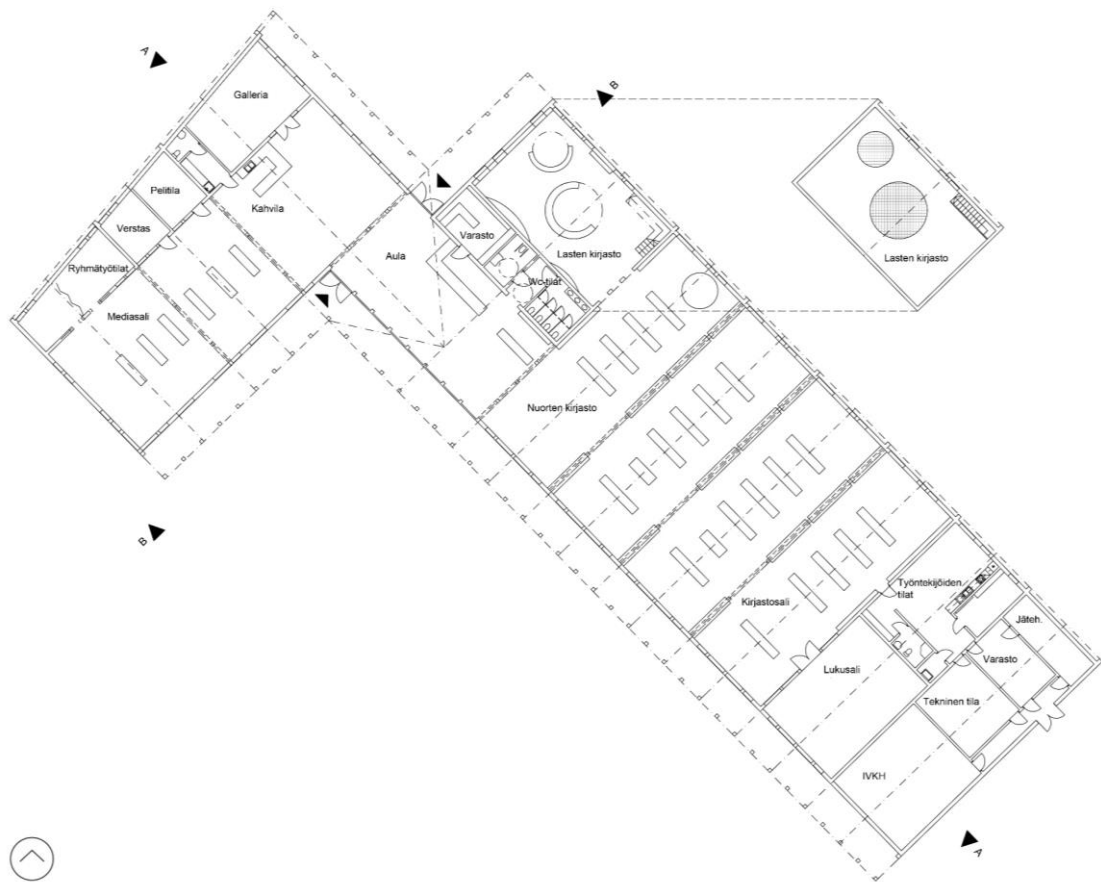
Toinen suunnitelman pääideoista on soppi, joka on kirjastoarkkitehtuurin historiassa saanut monta nimitystä. Soppi luo suurempaan tilaan intiimimmän ja pienemmän työskentelytilan, jossa ihminen pystyy paremmin keskittymään lukemiseen tai muuhun tekemiseen. Soppi vahvistaa keskittymistä ja luo syvemmän yhteyden tiedon ja ihmisen välille. Soppiajattelua on suunnitelmassa toteutettu muun muassa Vaskomäkeen ja sisäpihalle sijoitetuin, yksityisin soppimökein sekä sisätiloissa kalusteiden sommittelussa ja lattian sekä ikkunoiden syvennyksissä.

Kolmantena kirjastorakennuksen arkkitehtuuriin vaikutti ajatus ulko- ja sisätilan rajojen häivyttämisestä. Ulkotilojen jatkuminen sisään rakennukseen ja sisätiloissa ulkotilojen materiaalien sekä elementtien käyttö tunnelman luomisessa ovat selkeimpiä esimerkkejä tästä ideasta. Konkreettisesti nämä näkyvät kirjaston rakenteellisuuudessa, rakennusta kiertävissä loggioissa, aulatilan lasiseinässä ja sen läpi jatkuvassa pihakiveyksessä.

4.3.2 Tilaohjelma ja tilojen järjestely

Rakennuksen kerrosala on 1753 m² ja kokonaisala on 1890 m² ja se on suurimmalta osaltaan yksikerroksinen. Ainoastaan lasten kirjasto on kahden kerroksen korkuinen. Vanhan kirjaston tarpeiden kartoittamisella ja kirjastorakennusten tilaohjelmia tutkimalla on muodostunut seuraava tilaohjelma:

- aula 139 m²
- kirjastosali 481 m²
- uutisalue, eli media ja lehtisali 259 m²
- lukusali 78 m²
- Henkilökunnan tilat 76 m²
- tekninen tila 32 m²
- IV-konehuone 65 m²
- lasten kirjasto 224 m²
- nuorten kirjasto 155 m²
- jätehuone 19 m²
- varastot 41 m²
- lukusopet 54 m²
- kahvila 41 m²
- galleria 48 m²
- Wc-tilat 27 m²
- pelihuone 17 m²
- verstaas 15 m²
- ryhmätyötilat 34 m²

Kuva 34. Koto-Kirjaston pohjapiirroksset.

Rakennuksella on kaksi pääsisäänkäyntiä, joista ensimmäinen sijaitsee Klaukkalantien ja Lepsämäntien risteukseen muodostuvan sisäänkäyntipihalla. Sisäänkäynti sijaitsee rakennusmassojen taitekohdassa ja sen luo johdattelee julkisivujen rakenteelliset, puupilarein rajatut loggiat. Sisäpihalla, ensimmäistä sisäänkäyntiä vastapäätä sijaitsee rakennuksen eteläinen sisäänkäynti. Myös se sijaitsee rakennuksen kainalossa mikä tekee sisäänkäynneistä yhdenvertaisia. Molempien sisäänkäyntien luo pääsee loggioiden muodostamia katoksia pitkin. Risteuksen puoleinen sisäpiha luo rakennuksen läpi kuljettaessa tilasarjan, jossa kapean ja matalan sisäänkäynnin kautta päästään avaraan aulatilaa. Aulatilaa eteläinen lasijulkisivu avaa sisäpihan näkymät sisälle rakennukseen, josta jälleen matalamman loggian kautta ulkotila avautuu kokonaisuudessaan.

Rakennus on jaettu toiminnallisesti kahteen osaan, joita erottaa toisistaan sisäänkäynnin avoin aulatilat. Kirjaston itäsiipi on pyhitetty kirjastosalille, nuorten- ja lasten kirjastoille, lukusalille, työntekijöiden tiloille sekä varasto ja taloteknisille tiloille. Länsisiipi puolestaan toimii monipuolisen oppimisen ja kohtaamisen paikkana, johon kuuluvat uutisalue, kahvila, peli- ja verstastilat, galleria ja ryhmätyötilat. Toiminnan kannalta tilojen jakaminen on tehty hiljaisten ja äänekkäiden tilojen erottamiseksi, mutta samalla on tehty mahdolliseksi kirjaston siipien eripituiset aukioloajat. Länsisiipeä voidaan esimerkiksi pitää auki pidempään ja kirjastosali on mahdollista sulkea sen puolen aukioloaikojen päätyttyä.

Aula toimii kohtaamispaikkana ja siellä on keskeisesti sijoitettu kirjastonhoitajan tiski, itsepalvelulainaus- ja -palautusautomaatit, varatun aineiston hyllyt, tulostin sekä uusien aineistojen esittelypöydät. Aulassa on myös käyttäjien omien kirjojen kirjavaihtopiste sekä pääsy asiakkaiden Wc-tiloihin. Aulan päätarkoitus on toimia kirjaston tapahtumatorina ja palvella käyttäjiä myös kirjaston itsepalveluaikoina.

Kirjastosalissa ensimmäisenä on nuorten- ja musiikkikirjasto, josta on pääsy omassa tilassaan sijaitsevaan lasten kirjastoon. Nuorten kirjaston eteläosa toimii aulan jatkeena ja se on varustettu musiikin kuuntelemiseen tarkoitettulla kaarevalla sohvalla, aineistohakuun tarkoitetuilla tietokoneilla ja lukukoiran työpisteellä. Täysin nuorille rauhoitettu osa sijaitsee nuorten kirjaston pohjoispäädyssä, jossa mukavaa oleskelutilaa on luotu lattiaan upotetun lukupesän ja säkkituolien avulla.

Lasten kirjasto sijaitsee aulan vieressä, kirjastosalin pohjoiskulmassa ja sinne kuljetaan kolmen eri korkuisen kaarevan oviaukon läpi. Lasten kirjaston muoto ja värimaailma on muuta kirjastoa orgaanisempi ja väriikkaampi. Lasten kirjasto on kaksikerroksinen ja sen ensimmäisessä kerroksessa sijaitsee lasten kirjastosali ja toisessa kerroksessa leikki- ja satutila, joka on yhteydessä alempaan kerrokseen välipohjan pyöreiden aukkojen avulla. Aukot on varustettu köysiverkoin, jotka muodostavat jännittävän leikkimis- ja satujenkuuntelupaikan. Alakerran kirjastossa pienempiä lukutiloja luovat kaarevat sohva- ja hyllykalusteet. Kaakkoisjulkisivun puolella lasten kirjastoa on sisäänkäyntihalle avautuvia ikkunoita, joiden muodostamiin seinän syvennyksiin on mahdollista kiivetä lukemaan ja tarkkailemaan ympäristöä.

Kirjastosali muodostuu kolmesta hyllyjen rajaamasta kirjahuoneesta, joihin on sijoitettu kauno- ja tietokirjallisuus. Kirjahuoneiden molempiin päätyihin muodostuu matalampien hyllyjen rajaamat luku- ja työskentelysopet, joiden kalustus vaihtelee, jotta jokaisella asiakkaalla on mahdollisuus löytää kirjastosalista juuri itselleen sopiva lukutila. Kirjastosalin läpi kulkee näyttelyvitriinein varustettu kulkureitti tilan päädyssä sijaitsevalle lukusalille. Kirjastosalista ja lukusalista on näkymät sisäpihalle ja Vaskonmäkeen.

Kirjaston länsisiivessä on aulan yhteydessä kahvila- ja oleskelutilaa sekä pääsy galleriaan. Uutisalue on yhtenäinen, avoin tila, jossa keskellä sijaitsevat lehtien säilytyshyllyt ja reunoilla työskentely ja lukutilat. Länsisiiven Lepsämäntien puoleiseen osaan on sijoitettu yksityisemmät, suljettavat ryhmätyötilat, pelihuone, verstaas ja kahvilan avustavat tilat. Uutisalueelta on suorat näkymät sisäpihalle sekä Vaskonmäkeen sijoitettuihin luku-soppeihin.

4.3.3 Massa, muoto ja julkisivut

Suunnitelman massallisena lähtökohtana oli suunnittelun alkuvaiheessa syntyneessä luonnospiirustuksessa, jossa rakennuksen ulkokuori muodosti hiukan tavallisesta harjakattoisesta pientalosta poikkeavan kappaleen. Pientaloa muodoiltaan muistuttava ulkomassa heijastaa Klaukkalan pientalopainotteista rakennuskantaa sekä viittaa muotokiellään Viirinlaakson uusiin kerrostaloihin. Inspiraatiota muoto sai Reiulf Ramstad Arkkitektur toimiston The Southmere Village Librarystä.

Kirjasto muodostuu kahdesta siivestä ja kymmenestä harjakattoisesta rakennusmassasta. Siivet liittyvät toisiinsa rakennuksen taitekohdassa, aulan yläpuolella. Rakennus on pohjamuodoltaan kuin kirja, joka avautuu etelään kertomaan sisäpihan tarinaa. Kirjan kansina toimivat Lepsämäntien ja Klaukkalantien suuntaiset julkisivut ja kirjan sivuina kirjaston vaihtelevat sisätilat ja sisäpihan loggijat ja toiminnot.

Puupintaisia julkisivuja ja niiden harjakattoista muotokieltä koristavat koillis- ja luoteisjulkisivujen syvyyden vaihtelut ja sisäpihoja kiertävät loggijat.

Kirjaston ulko- ja sisäseinien pääasiallisena pintamateriaalina on käytetty puuta, tarkemmin männyn sydänpuuta. Julkisivupinnat ovat joko kapeampaa vaaka- tai leveämpää pystylaudoitusta. Myös katto on lautapintainen ja kaikki julkisivujen puumateriaali on lämpökäsitelty. Puulautojen pinnat on myös kuultokäsitelty materiaalin harmaantumisen minimoimiseksi. Rakennuksen sokkeli on mustaksi maalattua betonia, joka luo illuusion puupintaisen rakennuksen leijumisesta.

Kuva 35. Kirjaston julkisivut Koilliseen, Kaakkoon, Luoteeseen ja Lounaaseen

4.3.4 Rakenteet ja sisätilojen arkkitehtuuri

Rakennuksen kantava rakenne on liimapuinen pilari-palkkijärjestelmä, joka kantaa monimuotoisten harjakattojen kattoristikkorakennetta. Kirjastosalissa myös harjakattojen suuntaisesti sijaitsevat, puiset kirjahyllyt ovat osa tilan rakennetta. Puisen rakennejärjestelmän mitoitus perustuu rakennusta kiertävien loggioiden pilarien mitoitukseen ja väleihin.

Valon ja varjon leikki puun oksistossa on inspiroinut kirjaston kattoristikon ja -palkkien muotoa. Kattoristikkorakennetta on kahta erilaista ja oksamaisen tunnelman luomiseksi rakenne on peilattu joka toisessa ristikkossa. Rakenteet on suunniteltu mahdollisimman siroiksi latomaisen tunnelman välttämiseksi. Harjapalkit on toisen harjan suuntaisesti piilotettu alakattopaneelin alle, toisen puolen harjapalkit ovat näkyvillä ja jäsentelevät suurten kattoikkunoiden rakenteita.

Kirjaston suurimpiin tiloihin, kuten kirjastosaliin, aulaan ja uutisalueelle sekä lukusaliin, luonnonvaloa tuodaan suurten kattoikkunoiden avulla, joista suurin osa on suunnattu itään. Lisäksi näissä tiloissa ikkunoita on runsaasti etelään, sisäpihalle. Kirjastosalissa ikkunoita on myös pohjoiseen, joista muodostuu näkymä Klaukkalan kirkolle. Kattoikkunoista tulvivaa valoa hajottaa liimapuinen kattoristikko, jonka muotokielellä on haettu tunnelmaa puiden oksistosta. Kirjastosalin ja uutisalueen puiset pilarit toimivat ikään kuin puun runkoina ja kattoristikko niiden oksistoina. Rakenteet luovat jännittävää valon ja varjon leikkiä saleihin.

Kirjahyllyt ovat suunnitelmassa kiinteitä ja osa kirjaston katon puurakenteita. Korkeat hyllyt sijaitsevat katon harjojen suuntaisesti, muodostaen kirjastosaliin neljä kirjahuonetta. Korkeimpien hyllyjen väleihin on sijoitettu matalampia, siirreltäviä kirjahyllyjä näiden kirjahuoneiden ikkunaseinien suuntaisesti. Näin yhden huoneen näkymälinja säilyy yhtenäisenä.

Kuva 36. Havainnekuva kirjastohuoneesta.

4.4 Pihasuunnitelma

Pihasuunnitelman tarkoitus on ottaa koko tontti kirjaston ja asukkaiden käyttöön, sekä laajentaa kirjastotoimintaa myös ulkotiloihin. Lukusopet, puurakenteinen terassi ja porrasreitti Vaskomäen laelle edesauttavat mäen virkistyskäyttöä. Se on nykytilassaan melko huonosti saavutettavissa ja päässyt pöheköitymään. Kallioinen ja metsäinen mäki on kuitenkin yksi Klaukkalan korkeimpia kohtia ja sieltä on hienoja näkymiä muun muassa Klaukkalan kirkolle ja muualle keskustaan, minkä vuoksi se on otettu osaksi suunnitelmaa.

Tontti on jaettu kolmeen toiminnalliseen vyöhykkeeseen, jotka ovat istutettu puskurivyöhyke Lepsämäntien vieressä, rakennetumpi oleskelu- ja puutarhavyöhyke sekä puistovyöhyke, joka yhdistää pihan toiminnot sulavasti itään kohoavaan Vaskomäkeen. Puskurivyöhyke erottaa pihan ja ajoneuvo- sekä kävelyliikenteen ja toimii samalla pienenä näköesteenä pihan toimintojen rauhoittamiseksi. Rakennetulla vyöhykkeellä sijaitsevat pihan pääasialliset toiminnot, kuten sisäänkäynti- ja sisäpihan aukiot, istuskeluportaat sekä ulkolava. Puistovyöhykkeellä kulkee polku, jota pitkin pääsee kulkemaan tontin läpi. Samalla se toimii pääasiallisena reittinä pihan lukusoppimökkien ja mäen laella sijaitsevan näköalaterassin luo vieville portaille. Puistovyöhyke on muita luonnonmukaisempi ja sille on tarkoitus istuttaa monipuolisesti eri puulajeja toimimaan elävänä kasvikirjastona. Puiden varjossa on myöskin mahdollista lukea ja viettää aikaa.

Kuva 37. Pihapiirros.

Tontin korkeusvaihtelut on pihasuunnitelmassa otettu huomioon rakennuksen, istuske-
luportaikon ja muiden pihatoimintojen sijoittelussa. Rakennus sijaitsee tontin korkeim-
malla ja näkyvimällä kohdalla, lähellä Lepsämäntien ja Klaukkalantien risteystä. Siitä

tontti laskee lounaaseen ja tätä on hyödynnetty porrastetun istuskelualueen avulla. Istuskelualueen päässä, matalammassa osassa tonttia on korotettu lava, jolle istuskeluportaikosta on suora näkymä. Tontin lounaispäätyyn on sijoitettu huleveden hallintaa varten tarkoitettu sadepuutarha, joka kerää tontilta ja Vaskomäeltä valuvia pintavesiä.

Rakennuksen sijainti ja muoto ottavat kontaktia risteysalueeseen ja muodostavat tontin pohjoispuolelle mukavan sisäänkäyntiaukion. Aukio ohjaa kolmion muotoisilla istutusalueilla risteyksestä saapuvia asukkaita rakennuksen sisäänkäynnille. Pitkänmallinen rakennus myös suojaa valoisaa, etelään suunnattua sisäpihaa ja puistoa risteuksen vilkkaukselta ja ääniltä. Tämä puutarhamainen sisäpiha muodostaa toisen aukion rakennuksen kainaloon. Sisäpihan aukio toimii kahdessa tasossa ja sen tiilipinta jatkuu rakennuksen läpi, yhdistäen aukiot ja rakennuksen aulan yhdeksi kokonaisuudeksi. Sisäpihan aukion keskiössä on suorakulmainen pieni puutarha, jota rajaavat matalat pensaat sekä puupintaiset penkit.

Tontin lounaispään sadepuutarha muodostuu hiekkapohjaisesta kivikkolammesta, johon vesi kerääntyy ja osittain imeytyy maaperään. Lammen ympärille istutetaan erilaisia kosteikkokasveja ja sammalia, jotka hyötyvät lampeen kerääntyvästä vedestä ja edesauttavat veden imeytymistä. Kaikki vesi ei imeydy maaperään, mutta puutarha viivyyttää vesien kulkeutumista tontin etelärajan ajoväylälle.

Esteettömyys on pihalla toteutettu luiskien ja yksitasoisten kulkureittien avulla. Pääsisäänkäynnin puoleisen aukion kiveys on samassa tasossa sisätilan lattiapinnan kanssa, samoin sisäpihan puoleisella aukiolla. Lepsämäntieltä sisäpihan kautta pääsee sisäänkäynnille kaakkoisjulkisivun loggian suojaamaa luiskaa pitkin. Pysäköintialueen 2 lähintä pysäköintipaikkaa ovat liikkumisesteisille ja autolta pääsee esteettömästi kulkemaan lounaisjulkisivun loggiaa pitkin.

Puistovyöhykkeen läpi kulkevan polun kautta on pääsy lukusoppimökeille ja Vaskomäen päällä sijaitsevalle terassille vievälle kulkureitille. Kulkureitti on kevyt ja puurakenteinen ja muodostuu loivista luiskista ja portaista. Reitti kiemurtelee mäkeä ylöspäin mukaillen kallioista maastoa ja kiertäen jokaisen lukusoppimökin kautta. Mökit mukailevat harjakattoisilla ja puupintaisilla massoillaan kirjaston päärakennuksen arkkitehtuuria, sitä pienemmässä mittakaavassa.

5 Loppupäätelmät ja kiitokset

Tämä opinnäytetyö antaa yhden ehdotuksen Klaukkalan keskustan ja kirjastotoiminnan kehittämiseksi uuden, 2010-luvun kirjastorakennuksen keinoin. Samalla opinnäytetyö koostaa kirjastorakennusten historiaa, tilojen kehitystä ja 2000-luvun vaihteen kirjastorakennusten tilavaatimuksia yhdeksi tietopaketti.

Kiitos ohjaajalleni Kaisa Hyytille jatkuvasta eteenpäin puskemisesta ja pitkäjänteisyydestä sekä kiitos opinnäytetyöryhmälleni sekä opponenteilleni Mikko Niemiselle ja Laura Häkkäselle. Haluan myös kiittää avopuolisoani ja opiskelutoveriani Janne Hännistä, joka jatkuvasti kannusti ja loi lisää itseluottamusta suunnitelmaani, sekä avusti minua suunnitelman graafisen ilmeen ja kuvien tekemisessä. Tätä opinnäytetyötä ei olisi ilman teitä.

Lähteet

Aaltonen, Hanna (2012) *The Finnish Library Space. From stacks to living room: a history of the development of public library spaces in Finland.* Helsinki: BTJ Finland Oy.

Aaltonen, Hanna & Carlson, Joni (1986) *Suomalaista kirjastoarkkitehtuuria.* Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.

Toim. Ilkka Mäkinen (2009) *Suomen yleisten kirjastojen historia.* Helsinki: BTJ Finland Oy.

Vilja, Jyri (2007) *Kallion kirjasto ja kaupunginarkkitehti Karl Hård af Segerstad.* Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo.

Toim. Suomen rakennustaiteen museo (1998) *Alvar Aalto seitsemässä talossa. Tulkintoja arkkitehdin elämäntyöstä.* Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo.

Brawne, Michael (1970) *Libraries. Architecture and equipment.* Lontoo: Pall Mall Press.

Arkkitehti-lehti 1/92, Juha Leiviskä, Vallilan kirjasto ja lasten päiväkoti, julkaisija Suomen arkkitehtiliitto.

Kansalliskirjaston nettisivut, tehtävät ja strategia. Viitattu 20.3.2019.

Kirjastolaki (1492/2016), astunut voimaan 1.1.2017. Viitattu 2.3.2019.

Kielitoimiston sanakirja.fi. Viitattu 20.4.2019.

Opetus- ja kulttuuriministeriön nettisivut, Kirjastoverkko. Viitattu 1.4.2019.

Suomenkoulukirjastoyhdistys.fi, Hyvä koulukirjasto-opas-pdf. Ladattu 8.4.2019.

Kirjastot.fi, erikoiskirjastot. Viitattu 8.4.2019.

Kirjastot.fi, Kansalliskirjasto. Viitattu 20.3.2019.

History magazine.com, Survivor: The History of the Library. Viitattu 20.3.2019.

Helsingin sanomat, Kulttuuri: Viipurin kirjaston restauroinnille Europa Nostra-palkinto 15.4.2015. Viitattu 6.4.2019.

Verkkari-blogi, The New Library – Design and Function. Viitattu 3.4.2019.

Töölön kirjaston perusparannus, Hankesuunnitelma-asiakirja, Helsingin kaupunki, täydennetty 4.2.2014. Ladattu 3.4.2019.

Helsingin kaupunginkirjastojen nettisivut Helmet.fi, Töölön kirjasto, Kirjaston historiaa. Viitattu 28.2.2019.

Mind-building-katalogi, Oodin näyttely kirjastoista. Viitattu 8.4.2019.

Helsingin kaupunginkirjastojen nettisivut Helmet.fi, Vallilan kirjasto, Palvelut. Viitattu 12.2.2019.

JKMM Arkkitehtien nettisivut, Seinäjoki City Library. Viitattu 6.3.2019.

Betoni.com, Betonipalkinto 2017. Viitattu 6.3.2019.

Seinäjoen kirjaston nettisivut. Viitattu 6.3.2019.

Oodihelsinki.fi, tilat ja toiminnot. Viitattu 8.3.2019.

Keskustakirjaston yleissuunnitelma-pdf, Ala-arkkitehdit. Ladattu hel.fi 15.3.2019.

Helmet.fi, keskustakirjasto Oodi, Kirjastot ja Palvelut. Viitattu 8.3.2019.

Encyclopedia Britannica, The History of libraries. Viitattu 28.2.2019.

Encyclopedia Britannica, Alhambra fortress. Viitattu 30.3.2019.

The British museum, Ashurbanipal library. Viitattu 28.2.2019.

Suomen kirjastoseura.fi, Mitä kirjastoseura tekee, historia. Viitattu 5.4.2019.

Kansanvalistuseura.fi, Kansanvalistusseuran perustaminen, historia. Viitattu 3.4.2019.

Kansalliskirjasto.fi, Kansalliskirjaston rakennushistoriaselvitys-pdf. Ladattu 20.3.2019.

Helsingin kaupunginkirjastojen nettisivut Helmet.fi, Vallilan kirjasto. Viitattu 28.3.2019.

Helsingin uutiset, Kallion kirjasto avautuu remontin jälkeen 15.1.2018. Viitattu 30.2.2019.

Kirjastolehti.fi, Yksityiskirjastot tulevat. Viitattu 30.3.2019.

Yle uutiset, Ari Savikko perusti 22 000 kalajulkaisun yksityiskirjaston – ”Harrastus lähti lapasesta”, 8.2.2017. Viitattu 8.4.2019.

Architecture.com, Awards and competitions landing page, Southmere Village Library. Viitattu 12.3.2019.

Thamesmeadnow.org, Peabody’s plan for Thamesmead. Viitattu 15.4.2019.

Archasm.in, Hyde park library competition. Viitattu 20.3.2019.

Turun Sanomat, entisestä maaherran kansliasta Turun pääkirjaston kahvila. Viitattu 20.3.2019.

Nurmijärven kunnan nettisivut, Klaukkala. Viitattu 20.4.2019. Ja Nurmijärven kunnan Taskutilasto 2016-pdf. Ladattu 20.4.2019.

Näkymä lukusoppimökistä

Klaukkalan keskustan rakeisuuskartta 1:6000

Opinnäytetyön tavoite oli suunnitella 2020-luvun kirjastotoimintaa vastaava kirjastorakennus Klaukkalan keskustaan. Opinnäytetyön sisältö koostuu tutkimuksesta, johon kuuluu eri ajankohtina suunniteltujen kirjastorakennusten analysointi, kirjastorakennusten historian ja käyttötarkoitusten tutkiminen ja Klaukkalan kylän olosuhteiden kuvaaminen. Tutkimuksessa keskityttiin suurelta osin kirjastorakennusten kehitykseen ja toimintaan sekä niiden tilallisuuden analysointiin. Tutkimustyön perusteella tehtiin aiheeseen liittyvä rakennussuunnitelma uudesta kirjastorakennuksesta jonka lähtötiedot kerättiin valittujen kirjastorakennusten sekä Klaukkalan analyysien perusteella. Lopputuloksena on luonnos Klaukkalan uudesta keskusrakennuksesta, joka kehittää kylän kirjastotoimintaa ja kutsuu asukkaita viettämään aikaa yhdessä.

Kirjastotilojen kehitys Suomessa

Kirjastot ovat Suomessa syntyneet ja kehittyneet koululaitoksen ja kansan sivistyksen kanssa samoihin aikoihin. Kirjastot alkoivat pienistä kirjojen säilyttämiseen tarkoitetuista hyllyistä, jotka sijaitsivat luostareiden tiloissa. Myöhemmin tällaisia pieniä kirjastoja perustettiin kansakouluihin ja yliopistojen tiloihin, kunnes 1800-luvulla Helsinkiin rakennettiin ensimmäinen kirjastotoiminnalle pyhitetty rakennus.

Kirjastoarkkitehtuurissa on niiden historian aikana ollut tilasuunnittelussa erilaisia periaatteita, joita arkkitehdit ovat omista toisistaan varioineet ja tutkineet. Näitä ovat muun muassa kirjastosalia kiertävä parvi, lukusoppi ja Butterfly-periaate. Samalla kirjastotilojen suunnitteluun vaikutti se, minkälainen hyllyjärjestelmä kirjaston rakentamisen aikoihin oli yleisessä käytössä. Suljetussa hyllyjärjestelmässä vain kirjastonhoitajalla oli pääsy kirjahyllyjen luo. Avoin hyllyjärjestelmä taas vapautti kirjastojen aineistot suoraan käyttäjien tutkittavaksi. Tällainen hyllyjärjestelmä on käytössä nykyisissä yleisissä kirjastoissa.

Suomeen edellä mainitut kirjastorakentamisen periaatteet tulivat Eurooppalaisten ja Yhdysvaltalaisen esimerkkien kautta, sillä pohjoismaissa kirjastotoiminta alkoi paljon muuta Eurooppaa myöhemmin. Vaikka tilojen suunnittelussa on yhtäläisyyksiä, ei kirjastorakennuksille ole muodostunut omaa arkkitehtonista rakentamisen tyyliä, vaan kyseiset rakennukset heijastavat oman rakentamisaikojensa vallalla olevia tyylisuuntauksia.

Klaukkala ja sen kirjasto

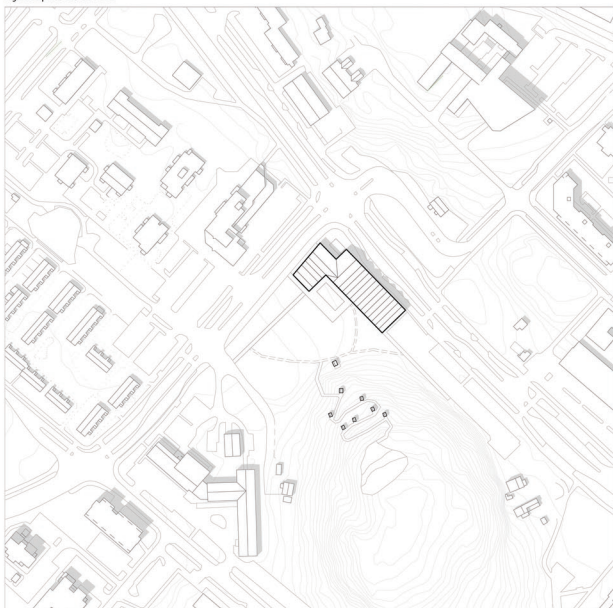
Klaukkala on Nurmijärven kunnan suurin ja nopeimmin kasvava kylä ja nykyään sen väkiluku on n. 17000 asukasta. Klaukkala on erityisesti lapsiperheiden suosiossa oleva asuinalue. Siellä on runsaasti kouluja ja päiväkotia, monipuolisia palveluita sekä paljon harrastusmahdollisuuksia. Peruskouluja on yhteensä 8, kunnallisia päiväkotia 14 ja lisäksi Klaukkalassa on myös Arkadian yhteislyseon lukio. Erilaisia harrastusmahdollisuuksia on niin urheiluun, kuin musiikkiin ja muihin taiteisiin liittyen. Lisäksi vuonna 2017 valmistunut monitoimitalo Monikko mahdollistaa monipuolisen taideopetuksen ja sen harrastamisen sekä kylän ensimmäisen nuorisotilan. Kylässä asuu tästä johtuen runsaasti taiteesta ja harrastamisesta kiinnostuneita lapsia ja nuoria. Tällainen monipuolinen kulttuuri- ja koulutustoiminta hyötyisi uuden, monipuolisen kirjaston toiminnasta ja kannustaisi asukkaita elinikäiseen oppimiseen.

Vanha Klaukkalan kirjasto sijaitsi entisessä liiketilassa, Klaukkalantien ja Kuononmäntien risteyksessä. Nykyisellään sen tilat eivät palvele kirjaston toimintaa ja käyttäjiä ajanmukaisen kirjastotoiminnan edellyttämällä tavalla. Vanha kirjasto on vielä suurimmaksi osaksi aineiston säilytyspaikka, eikä niinkään elinikäiseen oppimiseen kannustava, tiedon löytämisen ja oivaltamisen tila.

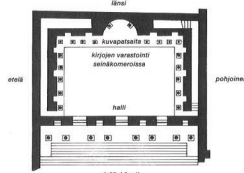
Uusi Koto-kirjasto sijaitsi Klaukkalan keskustassa, hyvin näkyvällä tontilla kylän suurimpien kokoojateiden risteyksessä. Kirjaston tontti sijaitsi hyvin keskeisessä osassa Klaukkalaa, aivan sen sydämessä. Tontti ja sen ympäristö ovat murruksessa linja-autoaseman siirryttyä vierailemalla tontilla Viirniinlaaksoon, mikä avasi mahdollisuuden kehittää aluetta entistä kutsuvammaksi. Tontti sijaitsi vanhaa kirjastoa lähempänä kylän suurimpia kouluja ja on helposti saavutettavissa keskeisen ja näkyvän sijaintinsa ansiosta. Näkyvyyttä ja identiteettiä paikalle luo myös tontin viereinen Vaskomäki.

Koto-kirjaston suunnitelma tarjoaa Klaukkalalle uuden keskusrakennuksen, jonka palvelut ja tilat vastaavat vanhaa kirjastoa paremmin niin oppilaiden, kuin muidenkin alueen asukkaiden tarpeita. Kirjasto tulee tarjoamaan myös uuden ei-kaupallisen kohtaamispaikan kylän asukkaille.

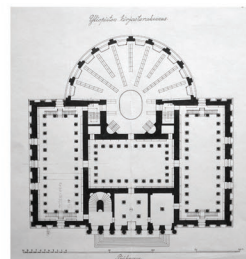
Sijaintipiirros 1:2000

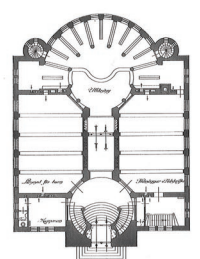
Suomalaisen kirjastorakennusten evoluutio

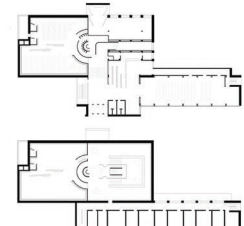
Antiikin Rooman kirjastojen tyyppiesimerkki

Kansalliskirjasto, Carl Ludvig Engel 1845 Keskeisesti sijoitettu lainausali ja kaksi symmetristä lukusalia.

Kallion kirjasto, Karl Hård af Segerstad 1912 Butterfly-pohjarakitus, jossa lainausali keskellä ja lukusali levitetty sen ympärille.

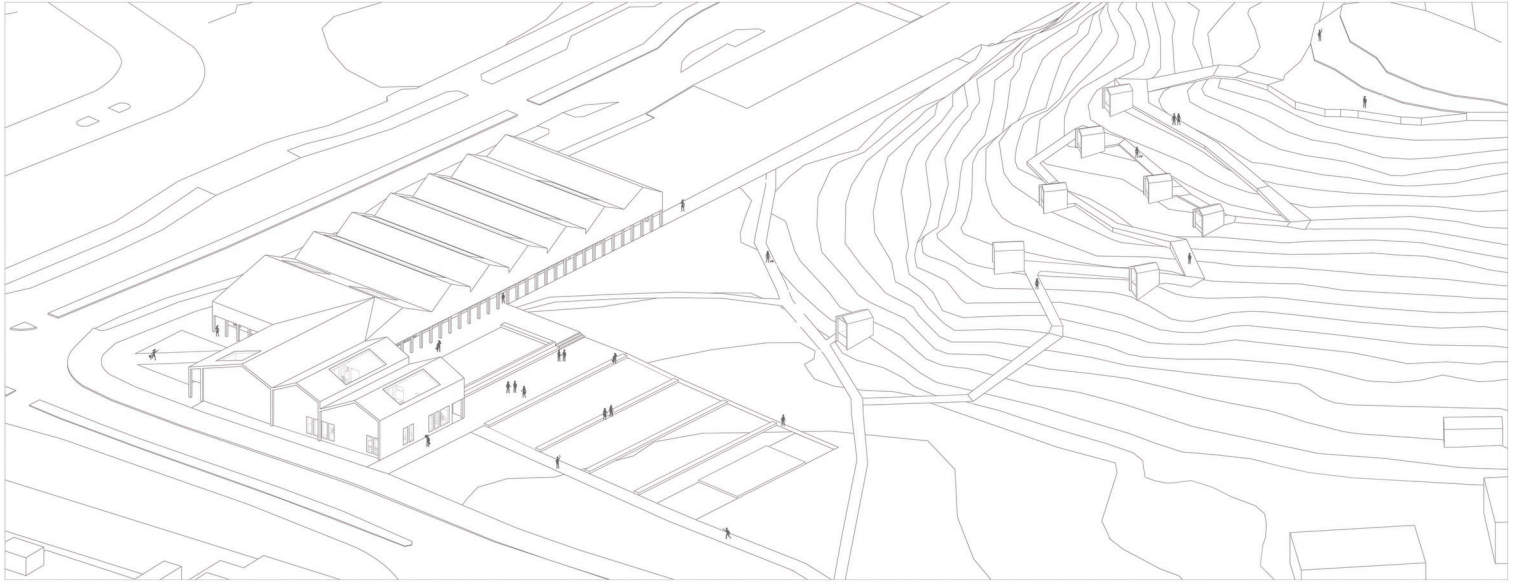
Viipurin kirjasto, Alvar Aalto 1935 Lukukouppa ja muunneltavuus.

Vallilan kirjasto ja päiväkotit, Juha Leiviskä 1991 Tilojen muodolla leikitely, ei erillistä lukusalia.

Seinäjoen kaupunkinkirjasto, JKMM 2012 Monipuolisia ja -muotoisia oppimisen tiloja.

Alueaksonometria

Pihapiirros 1:500

Pihasuunnitelma

Pihasuunnitelman tarkoitus on ottaa koko tontti kirjaston ja asukkaiden käyttöön, sekä laajentaa kirjastotoimintaa myös ulkotiloihin. Lukusopet, puurakenteinen terassi ja porrassreitti Vaskomäen laelle edesauttavat maen virkistyskäyttöä. Se on nykytilassaan melko huonosti saavutettavissa ja pääsyet pöheköitymään. Kallioinen ja metsäinen mäki on kuitenkin yksi Klaukkalan korkeimpia kohtia ja sieltä on hienoja näkymiä muun muassa Klaukkalan kirkolle ja keskustaan, minkä vuoksi se on otettu osaksi suunnitelmaa.

Pihasuunnitelma koostuu kolmesta eri vyöhykkeestä, jotka ovat istutettu puutarhavyöhyke, rakennettu toiminnallinen vyöhyke ja puustomainen, luonnonmukaisempi vyöhyke. Puutarhavyöhyke sijaitsee tontin länsipuolella ja toimii Lepsämäntien liikenteen melulta ja ääniltä hiukan suojaavana puskurina. Toiminnallinen vyöhyke käsittää pihan aukiot, sekä sen keskiaksella sijaitsevan istuskeluportaiden ja ulkolavan. Puistovyöhyke yhdistää pihan toiminnot sulavasti itään kohoavaan Vaskomäkeen. Näiden vyöhykkeiden ulkopuolelle jää tontin koillisrajalla sijaitseva pysäköintialue.

Koska tontti laskee lounaaseen ja nousee Vaskomäelle kaakkoon, on tontin korkeusvaihtelut huomioitu rakennuksen, istuskeluportaiden ja muiden pihatoimintojen sijoittelussa. Rakennus sijaitsee tontin korkeimmalla ja näkyvimmällä kohdalla, lähellä risteyksialuetta. Siitä tontti laskee lounaaseen ja tätä on hyödynnetty porrastetun istuskelualueen avulla. Istuskelualueen päässä, matalammassa osassa tonttia on korotettu lava, jolle portaita on suora näkyvä. Tontin lounaispäätyyn on sijoitettu huleveden hallintaa varten tarkoitettu sadeputarha, joka kerää tontilta ja Vaskomäeltä valuvia pintavesiä.

Liikkuminen pääarakennuksen ja lukusoppien välillä tapahtuu puistovyöhykkeen läpi kulkevaa polkua pitkin. Samalla se toimii pääasiallisena reittinä pihan lukusoppien ja maen laella sijaitsevan näköalaterassin luo vieville portaille. Puistovyöhyke on muita luonnonmukaisempia ja sille on tarkoitus istuttaa monipuolisesti eri puulajeja toimimaan elävänä kasvikirjastona.

Kirjaston massa ja muoto

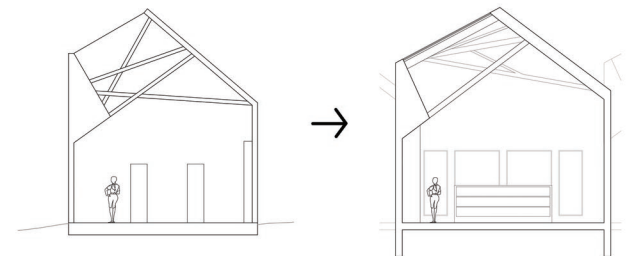
Kirjaston massallinen ajatus muodostui suunnittelun alkuvaiheissa, jolloin syntyneessä piirroksessa syntyi jännittävä, kotoisa ja mittakaavaltaan sympaattinen tila, joka muodostui lähtökohdaksi kirjaston tilallisuudelle. Muotoa hiomalla ja toistamalla saatiin aikaan leikkisiä ja kylmämielisiä vaikutelmia, jossa kirjaston massa muodostuu harjakattojen sarjasta. Koska kattomuodot eivät ole kaikissa massoissa samanlaiset, kokonaisuus on Klaukkalan monimuotoista pientaloarkkitehtuuria kuvastava, leikkisiä kollaasi.

Pohjamuodoltaan rakennus on kuin kirja, joka avautuu etelään kertomaan sisäpihan ja Vaskomäen tarinaa. Rakennuksen pääsisäänkäynniltä, pohjoiskulman aukion kautta saavuttaessa, tämä ajatus näkyy parhaiten, kun sisäpihannäkyvät avautuvat heti rakennuksen ailaan astuttaessa.

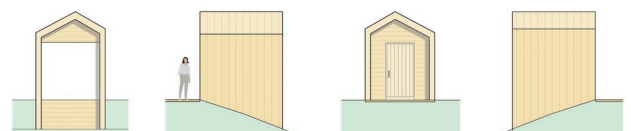
Lukusoppiin

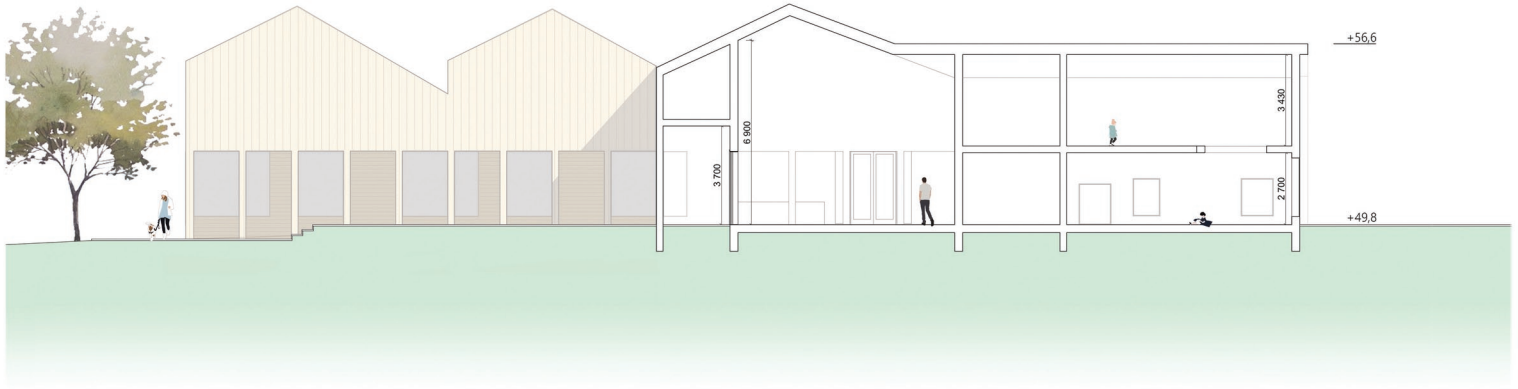
Lukusoppiin ovat 9-6 m² kokoisia puurakenteisia mökkejä, joissa kirjaston käyttäjät voivat lukea, työskennellä ja viettää aikaa yksityisessä tilassa. Mökeistä on suora näkyvä kirjaston pääarakennukseen, jolloin mökissä olevan yhteys kirjaston pääarakennuksen ja sisäpihan käyttöön säilyy. Mökit mukailevat harjakattoisilla ja puupintaisilla massoillaan pääarakennuksen arkkitehtuuria, sitä pienemmässä mittakaavassa. Mökit toimivat uusimpana versiona aiempien kirjastojen lukusoppiin sijoitetuista lukusoppiin ja antavat mahdollisuuden täydelliseen keskittymiseen ja rauhoittumiseen.

Alkuperäinen idealeikkaus 1:100

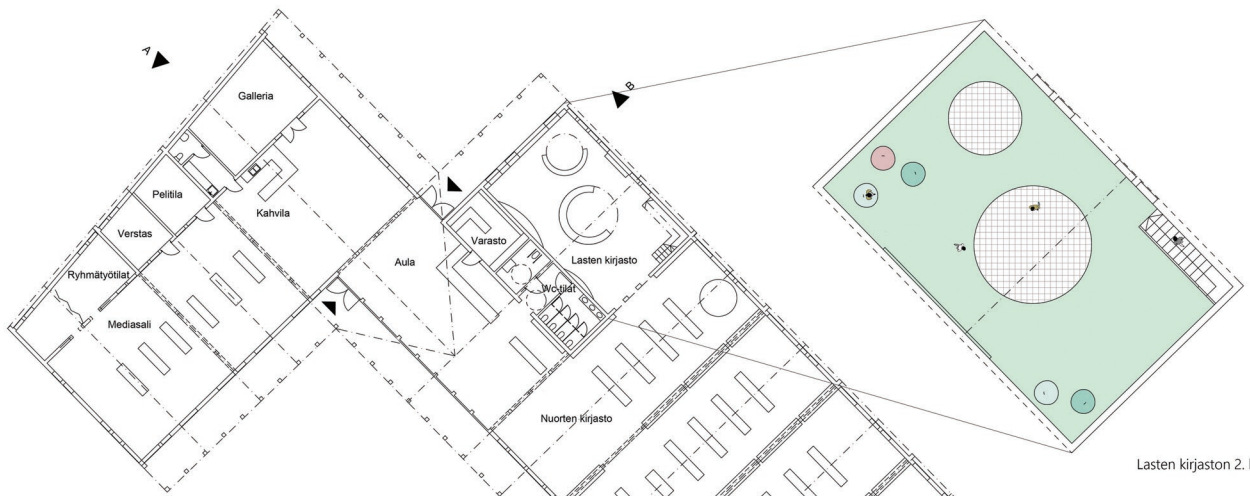

Lukusoppiin, julkisivut 1:100

Leikkaus B-B 1:100

Lasten kirjaston 2. kerros 1:100

Kalustettu aula, lasten kirjasto ja nuorten kirjasto 1:100

1. kerros, pohjapiirros 1:200

Rakennus muodostuu kahdesta toiminnallisesta siivestä, joita erottaa avoin aulatala. Kirjastosali, nuorten- ja lasten kirjastot, lukusali, henkilökunnan tilat ja talotekniset tilat sijaitsevat rakennuksen itäsiivessä. Länsisiipi puolestaan toimii monipuolisen oppimisen ja kohtaamisen paikkana, johon kuuluvat uutisalue, kahvila, peli- ja verstatilat, galleria ja ryhmätötilat.

Rakennuksen bruttoala on 1 890 m².

Rakennuksen tilaohjelma:

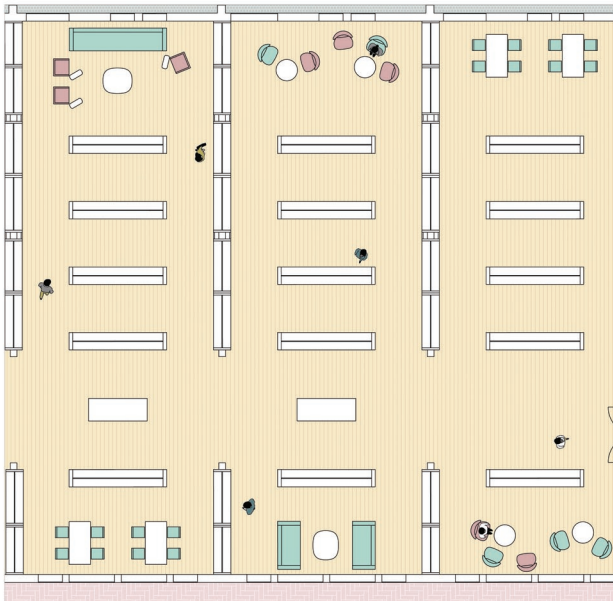
kirjastosali	481 m ²
uutisalue	259 m ²
lasten kirjasto	224 m ²
nuorten kirjasto	155 m ²
aula	139 m ²
lukusali	78 m ²
henkilökunnan tilat	76 m ²
lukusopet	54 m ²
galleria	48 m ²
kahvila	41 m ²
ryhmätötilat	34 m ²
pelehuone	17 m ²
verstat	15 m ²
varastot	41 m ²
wc-tilat	27 m ²
IVKH	65 m ²
tekninen tila	32 m ²
jätehuone	19 m ²

Havainnekuva kirjastosalin kirjahuoneesta

Kalustettu kirjastosali 1:200

Kalustettu mediasipi 1:200

Tilajärjestelyt

Kirjaston aula toimii kohtaamispaikkana ja kirjastosalin audioloaikojen ulkopuolella itsepalvelutorina, jossa kirjojen palauttaminen ja varattujen aineistojen lainaaminen on helppoa. Aula avaa myös sisäpihan näkyvät pääsisäänkäynniltä saapuville ja yhdistää pihan aukiot yhdeksi tilalliseksi sargiksi. Aula jakaa kirjaston rauhallisemmat ja perinteisemmät tilat sekä aktiivisen mediasalin omiksi siivikseen.

Kirjastosali muodostuu neljästä kirjahuoneesta, joiden läpi on suora kulku salin perällä sijaitsevaan lukusaliin. Ensimmäisessä huoneessa on nuorten- ja musiikkikirjasto, joka toimii aulan jälkeisenä puskuriväyhykkeenä ennen hiljaisempia lukutiloja. Nuorten kirjastosta on pääsy lasten kirjastoon, joka on erotettu seinin rauhallisemmasta kirjastosalista. Muihin kirjastosalin kirjahuoneisiin on sijoitettu kauno- ja tietokirjallisuus.

Nuorten kirjastossa on sopimaisia kalusteita, joissa musiikin kuuntelu, lukeminen ja oleskelu on mahdollista omissa rauhassa. Nuorten kirjaston yhteydessä on myös lukukoiralle suunniteltu soppa sekä kirjaston aineistojen etsimiseen tarkoitettu tietokoneet.

Lasten kirjasto sijaitsee kirjastosivien pohjoiskulmassa. Se on kaksikerroksinen, värikäs ja monipuolinen leikki- ja oppimisympäristö, jonne lapset voivat tulla viettämään aikaa. Lasten kirjaston alempi kerros on lasten kirjasto, jossa kaikki lasten kirjallisuus ja muu aineisto on vapaasti tutkittavissa. Toinen kerros on leikkimiseen ja satujen lukemiseen tarkoitettu peuhutila. Lasten kirjaston kerroksia yhdistää välipohjan kaksi pyöreää aukkoa, joihin on köysiverkkojen avulla luotu jännittävää oleskelutilaa.

Kirjaston sisätilat

Sisätiloissa suunnitelman kantavat ideat näkyvät tilojen sjarjallisuudessa, yhtenäisessä pintamateriaalin käytössä, valon ja varjon leikkissä sekä aulatilan pihaja yhdistävässä tiillaatta-lattiassa. Monet näistä elementeistä leikittelevät sisä- ja ulkotilojen välisen kommunikaation ja rajojen kanssa.

Sisätilojen pääasiallisena pintamateriaalina on puu, joka näkyy kantavissa rakenteissa, seinä-, lattia- ja alakattopinnoissa, sekä kalustuksessa. Yhtenäinen materiaalin käyttö luo veistoksellisen vaikutelman ja tekee sisätilojen tunnelmasta hyvin lämpimän ja kotoisan. Tilojen kalustuksen värinä on käytetty myös vaaleita sinisen ja vihreän sävyjä sekä pehmeää tiilipunaista.

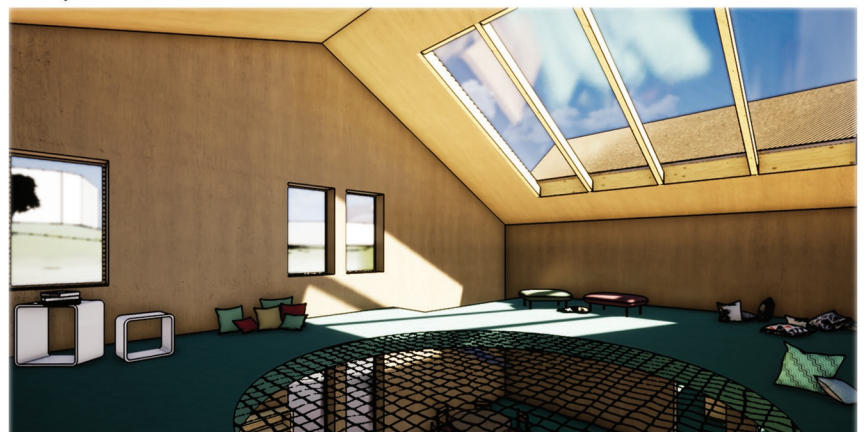
Kirjaston kantavana rakenteena toimii puinen pilari-palkki järjestelmä, jossa kirjahyllyt ovat osa kantavaa rakennetta. Rakenteelliset kirjahyllyt muodostavat kirjastosaliin kolme kirjahuonetta. Näiden huoneiden keskiaksilla on matalampia kirjahyllyjä, jotta tilassa säilyy yhtenäinen näkyminen. Tilan molempiin päihin muodostuu näin myös puolijulkisia luku- ja työskentelytiloja. Huoneita valaisevat katon suuret ikkunat, joita jakavat puiset kattorisotkot. Ristikkorakenne muuttuuta muotokieleltään puun oksistoa, jonka läpi kattoikkunoista tuleva valo muodostaa jännittäviä varjoja. Näin kirjaston sisällä kirjahuoneissa muodostuu samanlainen tunnelma kuin lukuisi ulkotilassa suuren puun juurella.

Kirjaston itä- ja länsisivet ovat tilallisesti hyvin samanlaisia, ainoa poikkeus on länsisivien avoimpi mediasali, jossa ei ole kirjastosalin kantavia hyllyrakenteita. Samalla mediasalilla on rajattu seinin pienemmiksi versta- ja oppimistiloiksi.

Mediasalin näkyviä sisäpihalle

Lasten kirjaston toinen kerros

Havainnekuva sisäänkäyntiaukiolta

Leikkaus A-A 1:200

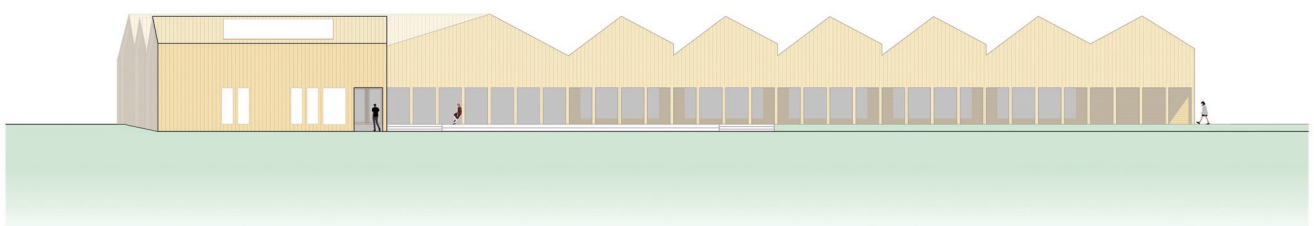

Julkisivu koilliseen 1:200

Julkisivu luoteeseen 1:200

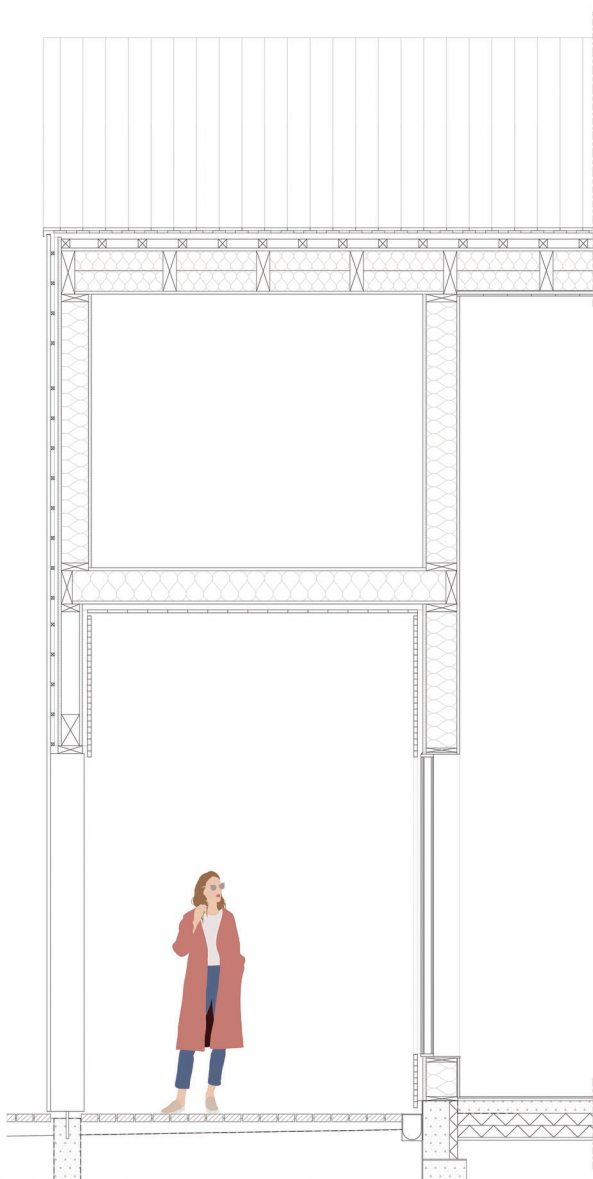
Julkisivu kaakkoon 1:200

Julkisivu lounaaseen 1:200

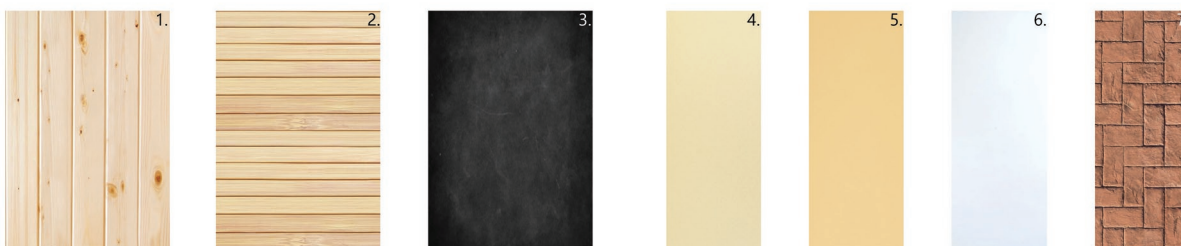
Havainnekuva kirjaston aulasta

Rakenneleikkaus 1:20

Julkisivuote 1:20

Julkisivumateriaalit

1. Mäntypaneeli, 23 x 145 mm
2. Mäntyrimoitus, 20 x 45 mm
3. Mustaksi maalattu betoni
4. Maalattu ruostumaton teräs
5. Maalattu alumiini
6. Selektiivipinnoitettu lasi
7. Punatiiliilaa 257 x 123 mm

